

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

תוכן הענינים

ד	סימן תנ"א – הלכות הגעלת כלים
ד	סעי' א' – קדירות של חמץ, דילמא פקעי
ד	הקדמה
ו	מח' רב ושמואל
ז	כלים חדשים
י	להצניע כלי חמץ
יב	דילמא פקעי
יג	כלי שני
יד	סעי' ב' – היסק מבחוץ
טו	תנורים שלנו
טז	סעי' ג' – סכינים
טז	ביאור הענין
יז	להגעיל מבשר לחלב
כא	היתירא בלע
כג	סעי' ד' – ליבון
כד	בגדר של ליבון
כה	הבנת ליבון
כו	חצובה
כז	סעי' ה' – כבולעו כף פולטו
כח	כ"ר שאינו על האש
כח	הגעלה בערוי
כט	פתימות וגשרים וכדו'
ל	סעי' ו' – רוב תשמישו
לא	רוב תשמישו, ומ"ב סקמ"ח
לב	בגדר של רוב תשמישו
לז	סעי' ז' – מתקלקלין בהגעלה
לז	חיים עליה בכלי פלסטיק

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לז	סעי' י"א – מחבת.....
לז	ביאור הענין.....
לט	סעי' י"ב – ידותיהם כמותן.....
לט	ביאור הענין, חם מקצתו חם כולו.....
מג	סעי' י"ג – טלאי.....
מד	מח' רא"ש ורשב"א.....
מה	סעי' י"ד – כסוי קדירה.....
מה	הגעלה ע"י זיעה.....
מו	סעי' ט"ו – כסוי חררה.....
מו	זיעת אוכלין.....
מוז	סעי' ט"ז – מדוכה [בית שאור].....
מוז	דיוקים לענין יו"ד.....
מח	סעי' י"ז – דף וערבה.....
מח	מג"א וט"ז, בית שאור.....
מט	סעי' י"ח – נפה.....
מט	מפות ומגבות.....
נ	סעי' י"ט – רחת ומרדה.....
נ	מרדה, מקל, ושאר דיני מאפיית מצות.....
נב	סעי' כ' – שולחנות ותיבות.....
נב	הכשרת המטבח לפסח.....
נו	סעי' כ"א – מלוי וערוי.....
נז	מלוי וערוי, וי"ש לקיום.....
נח	סעי' כ"ז – כלי זכוכית.....
נח	זכוכית, והמסתעף.....
סו	פלסטיק וגומי, ושאר חומרים.....
סח	יו"ד סי' קכ"א – דיני הגעלת כלים.....
סח	סעי' ב' – הגעלה ואח"כ טבילה.....
סח	הגעלה וטבילה.....
סט	שיטת בעל העיטור.....

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

סעי' ז' – דיני נעיצה.....סט

נעיצה.....ע

סימן תנ"ב – דיני הגעלת כלים.....עא

סעי' א' – הגעלה ואח"כ טבילה.....עא

הגעלה באב"י, ובפגום.....עא

דרגת החום של מי הגעלה.....עג

פרטי הגעלה.....עה

להגעיל בכלי חמץ או בכלי פסח, והמסתעף.....עח

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

סימן תנ"א – הלכות הגעלת כלים

סעי' א' – קדירות של חמץ, דילמא פקעי

קדירות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה, אפילו אותם שעושים בהם דייסא ומיני קמחים, משפשפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם, ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו. ומצניען בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם, כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח, וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח. אבל היסק שיסיקם באש אינו מועיל להם ולא לשום כלי חרס שנשתמש בהם חמץ אפילו שלא ע"י האור אלא שעירה לתוכה רותחין. הגה: ויט' אוסרים אפילו בכלי שני (המגיד פ"ה). ואפילו אם ימלאו גחלים, דחיישינן דלמא חיים עליהו שמא פקעי (פי' שמא יתבקעו) ולא עביד להו הסקה מעליא. ומיהו אם החזירן לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים, מותר דכיון שמכניסין להסק גדול כזה ודאי לא חיים עליהו דילמא פקעי, אבל לתנורים שלנו לא. הגה: כל כלי הצריך לצון או הגעלה אסור להשתמש בו אפילו כונן בלא הכשר (מרדכי ר"פ כל שעה ועיין בי"ד סי' קכ"א).

הקדמה

הלכות הגעלת כלים נמצא בשו"ע בהלכות פסח, כי זה היה הציור היותר שכיח אצלם, למרות שבזמננו כמעט ולא מוגעילים לפסח, אך מוגעילים מאיסור להיתר בתדירות, כגון טעויות, אולמי שמחות, מלונות, מפעלים, מסעדות, הקונה בית חדש, וכהנה רבות.

במלחמת מדין כתיב [במדבר ל"א כ"ג] "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים". והוכיחו הראשונים, הרמב"ם ורמב"ן, מהא דלא מצינו מושג של אש לגבי טומאה וטהרה ולגבי טבילה, דע"כ קרא זה לענין הכשרה מאיסור קמיירי.

הק' הדעת זקנים, מה נשתנה מלחמה הזה משאר מלחמות, שהתורה בחרה ללמד הלכות אלו דווקא כאן. ותי', דשאר המלחמות שהיו לבנ"י עד לעכשיו היו בתוך השדה, וזה הראשון שהיה תוך העיר, ולכן שייך בה כלים אלו.

הראשונים מוני המצוות, רובם ככולם, לא מנו הגעלת כלים כמצוה, חוץ מהסמ"ק במצוה קצ"ח.

ובשם רח"ק יש לחקור, האם יש דין מצוה בו יותר מבשלוחו בענין הגעלת כלים, וס"ל דתולה על מח' הנ"ל.

ועוד נפק"מ, האם יש פטור של העוסק במצווה פטור מן המצווה כשהוא עוסק בהגעלת כלים. ועוד נפק"מ, לאלו הסוברים שאסור לקיים מצוה במקום מטונף, האם יכול להגעיל ליד הפח

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

שטעכ"ע אינו אלא מדרבנן, איך שייד
הגעלה דבר תורה; כה"ק הראשונים.

ותי' המאירי פסחים מ"ג: וז"ל, "תירצו
בה גדולי הדורות מעלה הוא שנתנה
תורה בכלי הואיל ונבלע באיסור אף על
פי שאין ממש איסור בפליטתו ומ"מ
נותנת טעם לשבח ודומיא דטבילה
שהוצרכה אף לכלים חדשים והם סוברים
שהטבילה מן התורה ואף על פי שמחוסר
טבילה אם עבר ובשל בו לא שמענו בו
איסור" עכ"ל. ובאמת, כך מבואר גם
ברבינו דוד מ"ד: מסק' המאירי שתי' זה
הוא דחוק.

הנוד"ב [תנינא נ"א] מחלק בין בליעה
מכלי ובין בליעה מאוכל. וביאר דבריו
האו"ש, דבאמת לכו"ע יש בטעם משהו
של איסור, אלא שאינו אוסר האוכל כיון
שלעולם בטל הוא, עכ"פ מה"ת. ולכן, אם
הוא נמצא באוכל, מדאורייתא אין טעם
כעיקר, כי כבר נתבטל. אבל כשהוא
נמצא בהכלי, הלא תוך הכלי אינו
מבוטל, ורק נתבטל בבישול הבא, וא"כ
יש לאסור לכתחילה מדין אין מבטלין
איסור לכתחילה, וע"ז יש לימוד מגיעולי
מדין איך לצאת מאיסור זה. וע"ע פמ"ג
סי' צ"ג שפ"ד ג' ד"ה והנה הרמב"ם.

ר' משה [וי"ד א' מ"ג ב'] כ' דלמ"ד
טעכ"ע מדרבנן, ומה"ת לאו כלום היא,
הנ"מ כשהוא באוכל, ואז נתבטל,
משא"כ כשהוא בקדירה הוא נמצא שם
בעין. ולכא' זה בדברי הנוד"ב והאו"ש.

הק' הרשב"א [א' תצ"ה], איך מותר
להגעיל לכתחילה, הא אין מבטלין איסור
לכתחילה. ותי', דאינו מבטלו, אלא
מוציאו מהכלי ומניחו לתוך המים. ויש

אשפה, כמנהגנו. ומסיק רח"ק דמדינא
שרי, אך אינו ראוי.

ולכא', עוד נפק"מ האם מברכים על
הגעלה, דלהראשונים אינו מברך,
משא"כ לסמ"ק. אך האמת, אפ'
להראשונים שאינו מצוה, למה יגרע
מטבילת כלים, ומשחיטה, שאינו מצוה
אלא מתיר, ואעפ"כ מברכים עליהם.
כה"ק הראשונים.

ותי' האיסור והיתר [נ"ה ק"ד], זה מצוות
עשה וזה לא תעשה. ונראה הכוונה,
דטבילת כלים, ושחיטה, הוא תוספת
מעלה, וחל עליו דין חיובי, משא"כ
הגעלה, אינו תוספת מעלה אלא הסרת
האיסור שבה, ודומה לניקור מחלב,
ולהסרת שעטנז, שאינו מברך כיון שהוא
הסרת איסור בעלמא, שלילי.

דעת תוס' הוא ללמוד טעכ"ע מגיעולי
מדין, וס"ל שהוא עשה; ואי"ז סתירה
לדבריו של האו"ה, אלא הוא עשה
שמטרתו להסיר האיסור שיש בפנים,
עשה למנוע מאיסור לא תעשה.

הכה"ח בסוף הסימן מתרין שלא
מברכין על הגעלה כיון שאין חיוב
להגעיל, דהא אי בעי יקנה חדשות. וק',
הא גם בטבילת כלים נמי נימא הכי,
שיכול לקנות מישראל ולא מעכו"ם. ויש
ליישב.

א"נ י"ל, רק על הטבילה שייד לברוכי,
כיון שיש חלות, משא"כ כאן אינו חלות
חדש אלא הסרת איסור שבו.

הנה, למ"ד טעכ"ע מדאורייתא, מובן
היטב הפרשה של גיעולי מדין. אבל למ"ד

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ועפ"י, מי שרוצה למכור לגוי החמץ הנמצא על הכלים כיון שאינו רוצה לנקותם, מוכן. אבל מי שמוכר עצם הכלי עבור הבליעה בתוכו, הא קי"ל הלכה כשמואל ואין מקום להחמיר בזה. ומי שרוצה להחמיר בדעת רב, בודקים אחריו שמא מין הוא. ואדרבא, המוכר כליו לגוי, כשחוזר וקונה אותם מהגוי, הפשטות הוא שצריך למכור אותם שוב.

והא די"א שהחזו"א מכר כליו לגוי, ע"כ אינו משום הנ"ל, וכדכתיבנא, ועוד, החזו"א [קי"ז] כ' שלא למכור גוף הכלי לגוי. וכן ר' אלישיב [קובץ תשובות א' נ'] פסק שאי"צ למכור כלים לגוי.

הערוה"ש בהל' טבילת כלים [סי' ק"כ סקנ"ב] מק', מדוע אין אנו טובלים הכלים שמכר לגוי אחר הפסח, ותי', דאי"ז נקרא שם גוי עליו כי הכל יודעים שאינו אלא לחומרא בעלמא.

ולכאנ' יש ליישב באופ"א, וכן הנוסח בשטרות שלנו, דאין אנו מוכרים גוף הכלי, אלא החמץ הדבוק בו. ויל"ע, מדוע הערוה"ש לא תי' כן.

הפסק"ת כ' דמנהג כל ישראל למכור כליהם לגוי, שמא לא קינחם יפה. וע"כ לא דק, כי אין מנהג כזה, ולא נוהגים כן, אלא מוכרים החמץ הנמצא בעין על הכלי, ולא הכלי עצמו, ולא החמץ הבלוע בתוכו.

שאלה גדולה יש בהלכות פסח, והאריך בזה השאגת אריה, האם יש דין ביעור על פירורי חמץ פחות מכזית, אע"פ שאין עליו כל יראה מה"ת. המ"ב בסי' תמ"ב סקל"ג מביא מח' בזה. ואע"פ שהגמ' פסחים דף ו' מבואר דפירורים

להקשות, מאי קאמר, הא מבטלו בתוך המים, וא"כ מה ההיתר לזה. ואין לומר 'אין כוונתו לבטל' כי זה מהלך חדשה שלא אמרו הרשב"א.

הפלתי [צ"ט ד'] תי' קושיית הרשב"א, שאין איסור לבטל לכתחילה אלא איסור הנראה לעין, אבל לא בליעה בעלמא.

המ"ב בסי' תנ"ב סקי"ג תי' בשם הר"ן בע"ז, אין כוונתו לבטל. ויל"ע מדוע סומך ע"ז לחוד, הא בסי' צ"ט היו עוד תנאים להיתר זה. וע"ע בזה.

מבואר מכמה וכמה מקורות שאין הגעלה לפסח מותר רק בשעה"ד, אלא הוא מותר לכתחילה בשופי. כגון, היסוד ושורש העבודה יש לו פרק בענין הגעלת כלים, וכ' דדברים שקשה לנקות לא יגעיל לפסח, אלא יקנה חדשות; משמע, דברים שיכול לנקות, מן הדין מותר לכתחילה להגעיל. וכן מבואר ממ"ב סקי"ט לגבי סכינים דהואיל וקשה לנקות כדאי לקנות חדשים, אבל שאר דברים שקל לנקות, לא, וכ"מ במ"ב סק"ב.

וא"כ, הא דנוהגים לקנות חדשים, אינו מדינא, ואינו ממנהגא, אלא משום שלא רוצים לטרוח לנקות את הכל יפה יפה.

מח' רב ושמואל

נחלקו רב ושמואל פסחים ל', רב ס"ל קדירות בפסח ישברו, כי יש איסור בל יראה גם על הבליעות שבפנים, ושמואל ס"ל שאי"צ אלא משהה אותם עד לאחר פסח, ומותרים.

ועפ"י פסק שו"ע כשמואל דקדירות שרוצה להשאיר עד לאחר יו"ט, משפשפן ומנקם היטב, ודיו.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ואע"פ שהש"ך בסי' צ"ה כ' דסתם כלי בחזקת נקי, היינו סתם כלי, ולא כל כלי, כמו שמוכח מש"ך סקי"ט, ועוד מקומות. ועוד, סתם כלי נקי עד כדי שיש ס' כנגד האיסור שבו, אבל כלים שלנו נקיים לגמרי.

כלים חדשים

כ' מ"ב סק"ג, וז"ל, "וכלים חדשים שקונין מהשוק אפילו כלי חרס אין צריך לספק בהם שמא נשתמשו בו דאין דרך להשתמש בכלים חדשים וא"צ אלא טבילה בכלי מתכות, אבל כאשר נקנים מן הנכרי בביתו ואינו מכיר בהן ודאי שהם חדשים אם הם כלי מתכות צריך מספק להגעילן או ללבנן כפי תשמישן [מלבד מה שצריך לטבילן] ואם הם כלי חרס צריך שבירה מספק" עכ"ל.

מקור דבריו להקל כשנקנו מן השוק הוא מדברי האו"ח, דכשמוצר על דעת למכור לאחרים אי"צ לספק שמא שימש בהם בעצמו, כי אינו רוצה לגרע סחורתו בעיני הקונים.

הלכות אלו מופיעים גם ביו"ד סי' קכ"ב וישעיה"צ סק"ג כ' ששני סוגיות אלו אינם סתירה, ושם בסעי' י"א מבואר דמסל"ת נאמן. ואין מציאות כזו נוהגת אצלנו.

וגם מבואר שם דאם הגוי מוכר הרבה כלים יש לתלות שהם חדשים דכיון שהם רבים ע"כ מיוצרים למכירה, ולכח"פ רובם הם חדשים.

והיה רב אחד שאמר לקנות כלים מחנות שמאפשר ללקוחותיה להחזיר תוך י"ד יום, כי יש לחוש שמא הלכות השתמש בו והחזירו להחנות, ובהחנות

ממילא בטלי, אולי הנ"מ רק כשהם מטונפות קצת, אבל כשאינם מטונפות, האם יש עליהם דין ביעור.

והנה, המ"ב כאן בסק"ו איירי לגבי כלים שלא ניקו אותם לפני פסח, וכ' דמשפשפן תוך פסח או אפ' אחר פסח. וכ' בשע"צ סק"ו, וז"ל, "רוצה לומר, אם עבר ולא שפשפן בתוך הפסח מחוייב על כל פנים לאחר הפסח, דהמשהו שיש בעין, חל עליו איסור חמץ שעבר עליו הפסח" עכ"ל. והכל הוא ציטוט מלשון הגר"ז, מלבד המילה 'משהו'. כלומר, הדגיש המ"ב דאפ' על משהו יש איסור חמץ שעבר עליו הפסח, ושיש עליו דין ביעור. וזה ראייה ברורה.

וע"ע שעה"צ בסי' תנ"ט סקמ"ה. לדינא, ר' משה חולק על המ"ב, ואכ"מ, אבל דיוק חשוב יש כאן.

מדינא, יש לסמוך על מכירת חמץ לגוי אפ' לענין חמץ גמור. ומי שאינו רוצה לסמוך עליו לענין חמץ גמור, אם יש על כליו חמץ ודאי, ישפשפם קודם שמוכרם. אמנם למעשה, הואיל וכל כלים שלנו הם בחזקת נקיים, ואנו שוטפים הכלים עם סבון, אי"צ לשפשף, כי הם בחזקת נקי, ואפ' אם יש משהו, מי יודע אם הוא חמץ או לא, ואפ' אם כן, הוא מטונף וגם פגום, וא"כ אין מקום להחמיר לנקות כלים שמוכר לגוי, עכ"פ ברוב כלים, למעט כלים מיוחדים.

ויש כמה וכמה ראיות שכלים שלהם היו מלוכלכים הרבה יותר משלנו, ע"ע שו"ע סי' תקכ"ז סעי' ו', וש"ך יו"ד סי' פ"ט סקי"ט.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

אב"י, וא"כ אין כאן שאלה אלא של נטל"פ, וא"כ הוא ספק דרבנן לקולא.

ולכאוי' י"ל, דהואיל והתחלת השאלה הוא האם הגוי שימש בו או לא, שאלה זו היא שאלה של דאורייתא, אלא כשבאת לדון אותו בנוגע לישראל כבר נתגלגל השאלה להיות שאלה דרבנן, ע"ז אמרי' ספק הנתגלגל, ונותנים לה חומרי שאלה של דאורייתא, כפי שהיה בהתחלה, ולא כפי שהוא עכשיו.

יסוד זה מבואר בש"ך יו"ד סי' ק"י סקי"ט, ובפ"ת שם כ"כ להדיא אפ' על ציור של כלים.

והנה, ברעק"א מצדד לתלות בזמן ידיעת הספק, דאם נודע הספק כבר כשהיה ב"י, א"כ השאלה התחיל אז, ואין להקל במה שעבר מאז מעל"ע, אבל אם לא נודע לו עד לאחר מעל"ע, א"כ אולי בזה השאלה לא נתגלגל משאלה של דאורייתא, כי לא ידע מהשאלה עד לאחר מעל"ע.

ובמהר"ם שיק [או"ח רל"ח] דן בכלי שהוא ספק מתכות ספק חרס, מהו להגעילו לאחר מעל"ע, דהוא שאלה של דרבנן, ושנגיד ספק דרבנן לקולא. וכ', דאפ' אם לא נודע הספק עד לאחר מעל"ע, אין להקל, כי גם זה הוא ספק הנתגלגל. ובאמת, גם למסק' רעק"א מדייק להחמיר בכל אופן.

עכ"פ לאור כל האמור ניתן ליישב דברי המ"ב באופן נפלא, דכיון שהשאלה נובע משאלה של דאורייתא, אמרי' נתגלגל, ולא אמרי' ספק דרבנן לקולא.

אורזים המוצר מחדש, ושוב מוכרים אותם. ולדינא אין לחוש לזה, דהואיל ורוב הכלים הם חדשות ממש, ויש רק להסתפק שמא מיעוטם הם מהחזרות, יש להקל, וכמש"כ, ודלא כרב ההוא.

אמנם לקנות כלי מחנות או אתר שאומרים שהוא ממה שהחזירו חלקוחות, אלא שאומרים משום שהיה איזה בעיה בהכלי ולכן תיקנו אותו ומוכרים שוב, יראתי להקל בזה, כי מי יודע אם יש רוב שלא השתמשו בו כלל.

י"ל, מהו לקנות טוסטר אובן או מצנח מחנות, לפסח ולימות השנה, דהרי אחרי הברורים נאמר לי שהמציאות הוא שכדי לברר שהוא עובד כראוי ושהלחם מקבל את הצבע הנדרש, הם עושים ניסוי על לחם משלהם.

והאמת, כי לא עושים הניסוי על כל מכשיר ומכשיר, אלא א' מכל כמה, וא"כ הרוב אין להם בעיה, ולכן מותר וכמש"כ. ועוד, אולי הפת שלהם לא היה בה איסור ממש, אלא של תערובת איסור, ואולי זה נחשב לבליעה, ואין בליעה עובר בלי רוטב [עכ"פ לימות השנה].

ולכן, לימות השנה מותר, וגם לימי פסח מדינא נראה דשרי, אלא שלא מלאני ליבי להקל בשופי. ואם משתמש בו רק ע"ג נייר, או תוך תבנית, ודאי יותר קיל, וכן, אם עושה ליבון על המגש או הרשת, או שקונה רשת חדש, ג"כ מותר בשופי; השאלה היא האם מותר בלא"ה.

הא דהחמיר המ"ב לקנות מבית הגוי, י"ל, בטעמא דמילתא, הא סתם כלי

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ואפ' לר' משה, אולי רק היקל כשאכן נודע הספק כאן ועכשיו לפניך, אבל אם יודע או חושש שכך היא תהליך הייצור, א"כ ידיעת הספק אינו כשקונה הכלי, אלא כבר מעכשיו כשנודע לו ממצאות הוזה.

ויש שהביאו הר' צבי וחזו"א [מ"ד] להחמיר בענין קדירות הללו, אך המעיין שם יראה שלא עסקו בענין זה, אלא עסקו לגבי אנשים שמושכים קדירותיהם בשומן כדי שיעמדו נגד החום והלחץ, האם צריך ליבון או הגעלה כדי להכשירו, ולמסק' הקילו בהגעלה. עכ"פ לענין קדירות חדשות האם צריך הגעלה, בזה לא דיברו.

המנח"י [ד' קי"ב] פסק להקל, דהשומנים האלו אינם ראויים לאכילה, והוא מר מאוד, ולכן אינו אוסר. ועוד, המציאות בזמננו היא שלא מושכים אותם עם שומן ממקור חי, אלא משהו מלאכותי בעלמא. ולכן יש להקל, ודלא כמו ששמענו בשם ר' משה שטרנבוך להחמיר בכל אופן מחשש דאולי המציאות ישתנה.

ועוד סברות להקל, הגרש"ק [טוב טעם ודעת סי' קפ"ב] כ' דאע"פ שנחלקו בסו"ס צ"ט אם יש היתר של שימוש בשפע, מ"מ היבא שאינו יתכן בכלל שלעולם לא יהיה שישים כנגדו בשום צורה שיהיה, כגון סיכה, שהוא ציור דידן, כו"ע מודו להקל.

ועוד, יש סברא שאומרים בשם ר' משה שאם אין אפשרות להשיג הכלי בעודו ב"י, לא שייך לגזור אב"י אטו ב"י.

עכ"פ לדינא, מותרים לשימוש כמות שהם, ואי"צ להכשירן.

אמנם, ע' ר' משה ד' ז' שדן בציורו של של המהר"ם שיק, ומיקל היבא שנולד הספק כשהוא כבר אב"י, ולא ס"ל שזה נקרא ספק המתגלגל.

הפמ"ג סוף מ"ז סק"א בקיצור לשון מק' קושיא שלנו, מדוע לא נקל משום ספק דרבנן לקולא, ותי', דאם ישתמשו בו בחריף, שוב לא יהיה ספק דרבנן אלא ספק דאורייתא, כי חריף מחליה לשבת.

אגב, רואים דס"ל להפמ"ג דדבר חריף מחליה לשבת הוא דין תורה, ולא היה דבר פשוט בסי' צ"ו, וע' לקמן בסעי' ו' מש"כ בס"ד בענין רוב תשמישו.

עכ"פ, הפמ"ג לא תי' כמש"כ למעלה דהוא ספק שנתגלגל, ואולי משום שלא היה לו צורך בזה, דאפ' עכשיו יש נפק"מ לדאורייתא. א"נ, ס"ל בר' משה הנ"ל, דאי מצד נתגלגל, הוי לן להקל כשנודע הספק כשהוא אב"י.

הזכרנו בסי' ק"ג ובעוד מקומות לגבי קדירות חדשות, ותבניות אלומיניום, האם יש איסור במה שמושכים אותם עם שומן לא כשר, כדי לחזק הקדירה, ולהבריקן, וממילא צריך להגעילן, או שאין חשש בדבר.

ויש מי שדן להקל כיון שהוא אב"י, ואע"פ שיש ממשות, כבר ביררנו שם ובסי' ק"ח דיש ממשות כ"כ מועטת שגם השו"ע מודה שנפגם לאחר מעל"ע. והאמת, דלפמ"ש"כ למעלה אין להקל מחמת זה, כי הוא ספק המתגלגל משאלה של דאורייתא, וכל האחרונים החמירו בדבר, מלבד ר' משה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

שאינו שלו, אע"פ שיש לחשוש שמא עשה כן.

יסוד הזה אמת ויציב, ויהיה נפק"מ בציורים שונים.

להצניע כלי חמין

הזכרנו למעלה שאנן קיי"ל כשמואל שאמר משהי ליה לקדירות חמין עד לאחר פסח. והרא"ש פסחים [פרק ב' סי' ו'] כ' "וצריך לשומרן במקום שאין הרגל מצויה שלא יטעו להשתמש בהו בפסח", עכ"ל. והמור בשם הרא"ש בתשובה כ' טוב לנעול אותם ולהצניע המפתח, וביאר המ"ב בסק"ח, דאם יבוא לחפש אחר המפתח יזכור שהוא פסח. החו"י במקו"ח סק"א כ' דאם א"י להצניעו, יתנו בקרן זוית ויכסהו בסדין.

ויל"ע, איך אינן מקיימים הלכה זו אצלנו. דהרי השו"ע כ' להצניעם במקום שאינו רגיל לילך לשם, וא"כ איך מקיים הלכה זו כשמשאירם בארון הרגיל שלהם.

ויש שאמרו שיש לכסות הכלים תוך הארון. ואנן שלא נוהגים כן, במה אנו יוצאים דברי הרא"ש. ואולי י"ל, הא דגזר הרא"ש, היינו כשהוא שלו, אבל אם הוא ברשות אחר, כגון השכיר הארון לגוי, אין לחוש.

והנה, אם לומדים הרא"ש שהוא גזירה ותקנה, שפיר יש מקום לחילוקים הללו, אבל אם הרא"ש הוא זהירות המסתבר, וכמש"כ הגה' ר' ברוך פרענקל, שהוא דבר שהשכל מחייב, מה המקום לחלק בהכי, הא עדיין יש לחוש שיעשה כהרגלו.

המ"ב שהבאנו למעלה כ' דאם הם כלים של חרם, מביתו של עכו"ם, ישברו. ויש שהק', כשם שמאכל שנתבשל בקדירה שאב"י מותר, כי זה נחשב בדיעבד, לכא' נמי נימא הכי בענין כלי חרם שא"א בהגעלה.

והביאור הוא שאין ההיתר של מאכל שנתבשל בקדירה שאב"י הוא משום בדיעבד והפסד, אלא משום שמעולם המאכל לא היה נ"ט לשבח, אלא היה נטל"פ מהרגע שפגע את האיסור, משא"כ כלי, בשעה שבלע, בלע טעם לשבח, וע"ז לא מצינו קולא בדיעבד, אפ' במקום הפסד.

יל"ע, ביו"ד סי' קכ"ב סעי' ט' לגבי כלי ישראל בביתו של עכו"ם, עכו"ם בביתו של ישראל, היו הרבה צדדים וספיקות ושאלות כדי להתיר הכלים, ואילו כאן המ"ב מורה לשכרם מספק. מהו פשר הדברים.

וכ"ת דביו"ד איירי בכלים של ישראל, וא"כ יש חזקת היתר, משא"כ הכא איירי בכליו של גוי, אי"ז טענה, כי גם הכלי של גוי יש לו חזקת היתר משעה שמיוצר, וחזקה אומרת לנו שמעולם לא נשתמש לאיסור רותח, כך טען הפמ"ג.

והביאור, דכאן איירי בכלים שהיו של עכו"ם, ובביתו של עכו"ם, וא"כ יש להניח שהגוי נהג כהרגל וכשורה, וכדרך שנוהגין בכלים של עצמו, וזה כולל לבשל עם איסור. משא"כ שם ביו"ד איירי בכלי של ישראל בבית עכו"ם שיש לחשוש שהגוי ישתמש בו למרות שאינו באמת שלו, וכן לענין עכו"ם בבית של ישראל, שאינו 'מקובל' מגוי להשתמש בכלי

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

וסייג שלא לבא לידי איסור, וא"כ ודאי יחני להניחם במקום גבוה, וא"א לגזור ע"ז לא פלוג.

עוד החמיר הב"ח להצניע כלי פסח בשאר ימות השנה, כדי שלא יבא להשתמש בהם. על חומרא זו חתנו הט"ז מיקל. וכ' הפסק"ת, דהא דהט"ז היקל, היינו להקל כשהוא מונח בגובה, כלומר, לא ס"ל כחומרת הב"ח בנוגע לכלי פסח בשאר ימות השנה, אבל כלי פסח במקום שידו מגעת, הט"ז מודה להחמיר.

ועפ"ז, יש לזהר שלא יהיו כלי פסח סמוך למקום שאוכל חמץ, כגון בערב פסח, וכ"ש במוצאי פסח.

והנה, אף להב"ח, מסתבר שאין להחמיר אלא בכלי פסח שיש לחוש שישתמש בו לחמץ רותח, אבל קערה של ליל הסדר שאין חשש שישתמש בו לחמץ רותח, אין הב"ח מחמיר.

ולדינא, בחומרא זו, היקל בו המג"א ושאר אחרונים, כי יש לחלק בין זו לזו, גזירה לגזירה, ע"ע בנו"כ.

עוד החמיר הב"ח, אסור לתלות משכונות של גוי, שמא יבא להשתמש בהם. מאידך, הגר"ז, פנים מאירות, ועוד, ס"ל שלא מצינו איסור כזה. והנפק"מ, מהו להשהות בביתו כלי שנאסר ע"י בב"ח, דלפי הב"ח אסור להשהותו אלא צריך להצניעו.

והנה, הרמ"א בסוף הסעי' כ' דאסור להשתמש בכלי הצריך ליבון או הגעלת עבור צונן, ומציין ליו"ד סי' קכ"א. ושם מבואר, דאם הדיחו, והוא עראי, מותר להשתמש בו. וכך ביאר המ"ב סקט"ז.

והנה, אם נועל הארון, או שסוגרו עם אזיקונים, לכאו' יצא ידי חובת הרא"ש, ושוב ליכא למיחש. וכ"כ הגרש"ז בהליכות שלמה להקל כשסגר עם דבק טוב. אבל לסגור עם מדבקה שכמעט ונופל מעצמו [מפני שאינו רוצה שאריות דבק], לכאו' לא יצא דינו של הראש של הרגל, וגם לא הדין שטוב להצניע המפתח.

ע"פ הלכה זו, אומרים בשם ר' שמואל קמינצקי שליט"א שלא להשאיר כלי חמץ בארון זכוכית של כלי כסף. ולכאו', כוסיות וכדו' אינם באמת כלי חמץ, כיון שאין תשמישם אלא בצונן. ואין לדון אלא בסכין של חלה שמשתמש בו לחתוך חלות שהם חם יס"ב.

הב"ח בסוגיין יש לו כמה חומרות חדשות מבוססות על הרא"ש שהבאנו למעלה. חומרא הראשון, הואיל והרא"ש תיקן להצניע הכלים, אינו מספיק להניחם במקום גבוה, אלא צריך להצניעם, כמו שראינו בשבת בענין נר לגבי שמא יטה, שאפ' גבוה עשר קומות לא פלוג. גם חתנו הט"ז מודה לחומרא זו.

וע"פ חומרא זו הב"ח צועק נגד החדשים שמקרב באו שהקילו בזה. החק יעקב כ' שהמנהג להקל בזה. המג"א כ' דאין למחות בהמיקל בזה, והמחמיר תע"ב. וכ"כ גר"ז וערוה"ש. וכ"ה במ"ב סק"ז.

על עצם חומרתו של הב"ח מק' הגה' הג"ר ברוך פרענקל, דעל תקנה של הגמ' שייד לומר לא פלוג, אבל כאן אינו תקנה של הגמ', ואינו אפ' תקנה של הרא"ש, אלא הוא הוראה שהשכל מחייב כגדר

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ומסתבר, דאם הוא ירא, והמציאות שאין לחשוש, ומגעיל ע"י אחר שאינו חושש, מסתברא שאכן נכשר.

עכ"פ יש צורך ליישב מנהג העולם שמכשירין מטבח של שיש, אע"פ שיש חשש שמא פקעי.

עוד דוגמא להלכה זו, שא"א להכשיר 'פלטת' של הפה ליישור שיניים, כי יש חשש שמא יתקלקל [כמו שידוע לי מניסיון אישי].

וכגון, מי שקנה מכשיר להכנת קפה ביד שנייה, וצריך להגעילו מאיסורו, א"א לעשות כן כי חושש דילמא פקעי, כל החלקים הדיגיטליים שבו. ואע"פ שיש לחלק בין היכא שחומר של הכלי אינו יכול לעמוד להחום של הגעלה, ובין חלקים שמתקלקלים ע"י מים חמים, מ"מ נראה שזה חילוק שאינו מחלק.

וכן, תנור פרולטרי שיש לו תוכנית של נקיון-עצמי, אם הרשתות והמגשים אינם עומדים בחום זה, א"א להכשירם בתוך התנור. ואין למעון שאין לחוש כאן שלא יכשיר כראוי, כיון שהתנור נעול וא"א לשנות החום, דהא לעולם אפשר לכבותו.

אמנם, הפמ"ג כ' דהא דא"א להגעיל מחשש שמא פקעי, היינו כשיש חשש שיפגע הכלי פגיעה חמורה, אבל אם החשש הוא רק חשש של קלקול מועט, לזה לא חיישינן שיקפיד כ"כ ושלא להכשיר כראוי.

ועפ"ז, היכא שהחשש בהרשתות והמגשים הוא שיתעקמו, א"א להכשירם בתוך התנור. אבל אם החשש הוא רק

הערוה"ש למד ד'עראי' פירושו 'בדיעבד', אבל פשטיה דסוגיא הוא שמותר לכתחילה להשתמש בו צונן עראי. וכ"ה בגר"ז להדיא.

וא"כ ק' על הב"ה, איך מחייב להצניע כלי חמין, כשהרמ"א מתיר להשתמש בו בצונן.

דילמא פקעי

מבואר מסעי' שלנו, שאסור להגעיל או ללבן כלי כשיש לחוש שמא יפקע ויפסד, כי חוששינן שמא לא ילבן או יגעיל כראוי דילמא חיים על הכלי.

וכ' הפמ"ג [מ"ז י"ג] דאפ' מי שאינו מקפיד, עדיין אינו יכול לעשות כן, אם הדרך הוא להקפיד.

בדיעבד, הפמ"ג מתיר האוכל אם עבר על הלכה זו בשוגג, אבל לא אם עבר במזיד, וגם לא לענין להתיר הכלי.

כגון, מי שיש לו במטבח שיש העשוי מחומר שעלול להינזק ע"י מים רותחים ואבן מלובן, אינו יכול להכשירו לפסח, ואם עבר והגעילו, לא עלתה לו. ויש להתיר האוכל אם היה בשוגג.

יל"ע, מי שירא להכשיר הכלי שמא יפסד, אך האמת היא שאין שום חשש, האם מותר להכשיר או לא. והפשטות הוא שאי אפשר, כיון שסו"ם יש לחוש שלא יכשיר כראוי. אמנם, לפי הפמ"ג שתלוי בהדרך ולא בדידיה, אולי היה מקום לצדד להקל. אמנם נראה שהפמ"ג אמר את דברו רק לחומרא, ולא היה אומרו להקל.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

שיפסידו ה'ברק' שלהם, על זה דיבר הפמ"ג, וע"ז יכול להכשיר תוך התנור.

ועפ"ז אפ' אם ההוראות יצרן אומרים להוציא את הכל מהתנור לפני ההפעלה, יל"ע מדוע יש צורך בזה, האם הוא מחשש קלקול גמור, או רק חשש צדדי [א.ת. ובכל מקרה יש לוודא שהם מונחים באופן שאכן יתלבנו, ושלא ימנעו מגשים אחרים מלהגיע לחום הנדרש. ע"פ הנסיון].

ההיתר שכתב השו"ע לגבי כבשן, כ' האחרונים שהוא בערך 2000 מעלות צלזיוס, ולכן לא שייך בתנורים שלנו.

מחבת של טפלון, א"א ללבנם משום דחיים על הצפוי שאינו עמיד לאור ממש. ואם מגרר ומסיר כל הקליפה, יכול ללבנו עכשיו, כי שוב אין על מה לחוש. וה"ה שיכול להסיר הצפוי ע"י האש עצמה, ושוב אין כאן בית מיחוש, וללבנו כראוי.

כלי שני

השו"ע כאן כ' דשימוש ע"י האור, או ערוי לא מהני היסק מבחוץ. ולא מזכיר כלי שני בכלל. ורק הרמ"א כ' דיש אומרים בכלי שני.

כלומר, הרמ"א מחמיר בכלי שני, אבל השו"ע משמע שאינו אוסר. וקשה, הא בסעי' ה' כ' דכלים שמשמשים בהם בכלי שני, צריך להגעילם בכלי שני, סתירה בדעת שו"ע מסעי' א' לסעי' ה'.

והנה, בב"י ס"ל דהרמב"ם והטור ס"ל שכלי שני אוסר, בין לענין או"ה, בין לענין חמץ בפסח. הדרכ"מ מחלק בין דעת הרמב"ם ודעת הטור, דהרמב"ם מחמיר והטור מיקל. המג"א סק"ג והגר"א ס"ל דאף הרמב"ם אינו מחמיר בזה.

מחומר קושיית הנ"ל, המג"א שם כ' דהשו"ע חזר, ובאמת אינו אוסר. וזה דבר פלא לומר שהעיקר היא כמ"ש בסעי' א' ולא כמ"ש בסעי' ה'. החק יעקב ס"ל דהעיקר כמ"ש השו"ע בסעי' ה' להחמיר. וגם זה קשה, דהא ביו"ד באו"ה [סי' ק"ה סעי' ב'], שנכתב לאחר או"ה, היקל השו"ע, א"כ מאי איכא למימר.

הגר"א, וכן השעה"צ, ס"ל דדברי השו"ע תמוהין, כמש"כ בסק"י, להדיא.

רעק"א ביו"ד סי' ק"ה בשם שבות יעקב, וכ"ה בפמ"ג שם, יישבו הסתירה, דבאמת השו"ע מחמיר לכתחילה, ומיקל בדיעבד. וכאן בסעי' א' דאיירי בכלי חרס שא"א להכשירו, מיקל בכלי שני, אבל בסעי' ה' דאיירי לענין הגעלה, בזה כ' להגעיל אפ' מכלי שני.

[נמצא, יש סתירה בין השבות יעקב להחק יעקב. וצ"ע בעת].

ר' משה [ג' י"ג ד"ה וכיון כ' מנהג המורים להקל בכלי שני, ואי"צ אפ' להגעיל; וזה דלא כרעק"א ופמ"ג הנ"ל. וגם השעה"צ שהשאיר דברי שו"ע כתימה, ע"כ לא ס"ל חילוק הנ"ל. ע"כ הוא דעת שו"ע.

ודעת הרמ"א הוא להחמיר בכלי שני אפ' בדיעבד. וגם על זה יש להקשות הוא ביו"ד הרמ"א היקל בכ"ש, א"כ מ"ש כאן.

הש"ך בסי' ק"ה סק"ח הק' כן, ותי' דכאן הוא חומרא דחמץ. וביאר הפמ"ג דהחומר הוא משום דחמץ הוא בכרת. מאידך, השעה"צ בסי' תמ"ז סק"כ בשם מאמר מרדכי מבואר דהחומרא הוא

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

חמים. והכיור היה מלא עם כלי חרס של פסח, האם הכלים שבתוך הכיור של פסח נאסרו מחמת בליעת החמץ שיצא מכיור הרגיל.

ולאור האמור לכאן יש מקום להקל, כי חמים הם כלי שני, שהמ"ב היקל בהפס"מ ומניעת שמחת יו"ט, ודאי כאן כשהכיור הוא אב"י. [ועוד, הגר"ז מיקל כשיש רק א' מהם]. ועוד, הלא יש סבון שם, שפוגם כל הבליעות. ועוד, לא מסתבר לומר שהמים הוא חם יס"ב, וודאי לא לכל הדעות. ותו, יתכן שהברז הוא כלי שני כבר, וא"כ הכיור הוא כלי שלישי. עכ"פ, לאור כל זה, יש מקום להקל.

בכלי שלישי, השעה"צ סק"י מיקל אף כשהוא ב"י. ויל"ע, אי קאי על מה שקדם לה, והיינו במקום הפס"מ ומניעת שמחת יו"ט, או שלחוד קאי, ומיקל בכל גווני.

ולדידי היה משמע לי דאלעיל קאי, כיון שכ' 'אכן', אך בספר 'הגעלת כלים' [י"ג קי"ג] למד השעה"צ להקל בכל גווני.

הערוה"ש מיקל להדיא בכלי שלישי בכל גווני, וכך נוקטים לדינא, וע"ע גר"ז [סקל"ד] שיש לו חומרות בכלי שלישי לכתחילה.

דבר גוש, הערוה"ש [סי' תמ"ג סקכ"ג] מחמיר בזה, אפ' בדיעבד, והפמ"ג [א"א ל"ה] מיקל בהפס"מ.

משום דחמץ הוא במשהו, ויש לחוש שגם משהו נבלע בכלי שני.

כלומר, הפמ"ג גוזר גזירה חדשה של חומרא דחמץ, ואילו המאמר מרדכי ס"ל דזה מבוסס על החומרא הידוע של חמץ במשהו.

המ"ב סק"ח כ' דאם השתמש בפסח בכלי חמץ שנשתמש בו רק לחמץ כלי שני, יש להקל אף בכלי חרס, במקום הפס"מ ומניעת שמחת יו"ט, אם הוא אב"י. ובשעה"צ סק"י כ' דצ"ע אם יש להקל כשהיה ב"י.

והנה, הגר"ז מיקל כנ"ל כשהוא הפס"מ 'או' מניעת שמחת יו"ט. ולכאן המ"ב מצריך דווקא שניהם, ולא סגי בא' מהם [ע"ע מ"ב סקל"ב דכ' 'או' וכאן לא כתב כן].

נפק"מ בכל זה, כלים של פסח מיוחדים עשויים מחרס [שא"א בהגעלה], שנאסרו ע"י חמץ כלי שני, להקל באב"י, והוא הפסד גדול, ומניעת שמחת יו"ט, יש להקל. ואע"פ שהמ"ב דיבר בענין האוכל ולא לענין הכלי, מסביר אין לחלק, והיא היא.

מעשה שהיה בכיור בפסח, שמחמת הצטברות הלכלוך בכיור, נתמלא כל הכיור במים, מהכיור הרגיל של ימות השנה, לתוך הכיור הזמני שמכנים שם לפסח, עד שנתמלא לגמרי עם מים

סעי' ב' – היסק מבחון

כוביא, שהוא כלי שעושין מלבנים ועפר ואופים ומטגנין בו, וכן תנור קטן שקורין פירלי"א הסיקו מבחון אסור לאפות בו בפסח, ראין חמץ שבו נפלט בכך; ואם מלאו נחלים מבפנים, שרי.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

תנורים שלנו

הלכה זו של הסיקו מבפנים והסיקו מבחוץ אינו דווקא לענין ליבון, אלא גם לענין הגעלה, כדמבואר במ"ב סי' תנ"ב סקל"א, וטעם א' יש להם, דכבולעו כך פולטו, ואם נאסר ע"י חמץ בפנים, א"א להפליטו ע"י הכשר שעושה מבחוץ. וה"ה אם נאסר מבחוץ, א"א להכשירו מבפנים, ע' מ"ב ס"ק קל"ה.

והנה, תנורים שלנו אם מכשירו לפסח צריך להכשירו מחשש שמא החמץ נגע בדופני התנור עצמה, כמו שמצוי לפעמים כשמוציא החלות מהתנור. וא"כ יל"ע, איך מכשירו ע"י הפעלה על המקסימום, הא הגוף חימום נמצא מאחורי פת, וזהו הסיקו מבחוץ, עבור בליעה שבלע מבפנים.

ויש אלו שאומרים בשם ר' משה שצריך להכשיר עם מבער-הלחמה Blowtorch, על כל שטח הפנימי של התנור, כל שטח כמה שניות. [ועמש"כ במק"א בענין 'אמייל' Enamel, האם היא ככלי חרס או ככלי אדמה, ובכל מקרה ליבון חמור מהני.

והנה יל"ע, הא דהסיקו מבחוץ לא מהני לבליעה שבלע בפנים, האם זה דווקא בכלי חרס, או שהוא שייך בכל כלי וכל חומר, אפ' מתכת, שנבלע באיסור.

הפמ"ג במ"ז כאן אינו מחלק בין מתכת וחרס או שאר חומרים. מאידך, חיד יהודה [צ"ז י"ג וי"ט] מאריך בחריפות נגד זה, וס"ל דרק בחרס יש לו דין זה, משא"כ במתכת עינינו רואות שאין חילוק אם האש הוא מבפנים או מבחוץ,

אלא הוא מתחמם הרבה בכל מקרה, ולכן הרוצה להכשיר מתכת, יכול לחמם בין מבחוץ בין מבפנים.

וכן מבואר באבנ"ז [או"ח שפ"ח] דכל מתכת שנתחמם, אפ' אם מקור החימום היה ממקום אחר, המתכת החם נחשבת עכשיו כאש ממש.

המנח"י [ה' י"ב כ'] מיקל מטעם אחר, דהואיל וכל דבר שיאסר התנור לא נתחמם אלא ע"י הגוף חימום שהוא המקור לכל החום בהתנור, כבולעו כך פולטו, ולכן אם מכשיר ע"י הגוף חימום זה מוציא כל בליעה. כ"כ בספר מגן האלף. ומוסיף דמהיות טוב יכנים בתוך התנור בזמן שמחממו מים מגולין שיזיעו ויכשירו הכל דרך הזיעה.

ואע"פ שכל מחברי זמננו מביאים דברי המנח"י כדבר פשוט, לא הבנתי דבריו, דמה בכך מהו המקור הראשון של החום, עכשיו נאסר ע"י החלה שנגע בדופניו. וע"ע בזה.

ועל עצם המח' פמ"ג ויד יהודה, ע"ע מ"ב סקע"ז, דמשמע התם להקל במתכת, וכדברי חיד יהודה.

[אגב, חיד יהודה לא יהני אלא לענין הדפנות של התנור, ולא לענין הזכוכית שבדלת.]

ואע"פ שפשטיה דסוגיא היה נראה לי להקל בשאלה זו של מתכת, ראיתי לדברי הגרש"ז בהליכות שלמה שפסק כהפמ"ג. וגם הבדה"ש אינו מיקל כחיד יהודה אלא בציור שסגי בליבון קל, אבל כשצריך ליבון חמור החמיר כדברי הפמ"ג.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

מכשיר ע"י גוף חימום העליון נכ"ש אם הוא במצב של גריל, הוא מכשירו ע"י הסיקו מבפנים, וא"כ אין מה לדון עליה בכלל.

ועוד סברא להקל, אולי הא דהסיקו מבחוץ לא מהני, היינו כשהוא מבחוץ ממש, מאחורי התנור, אבל תנורים שלנו שהוא תוך התנור, אלא שיש פה דק המכסהו, זה נקרא בפנים. ואע"פ שארגוני הכשרות ס"ל שסברא זו הוא סברא פשוטה, אינו כן, אלא סברא מחודשת.

והנה, האמת אנדי, דכל נידון הנ"ל לא שייך לרוב במציאות שלנו. כי התנור יש לו מאחוריו מאזור, וסביבו יש גוף חימום, ויש נקבים חלולים מחלל התנור אל הגוף חימום הזה. כלומר, יתכן מאוד שזה נחשב הסיקו מבפנים.

ועוד, רוב תנורים יש להם גוף חימום בתקרת התנור, אינו מכוסה בכלל אלא עומד מגולה לגמרי. ואע"פ שיש לה עוד גוף חימום למטה, וכשהוא משתמש בכל הגופי חימום, רק כעשר אחוז מהחום מגיע מגוף חימום העליון, מ"מ אם היה

סעי' ג' – סכינים

סכינים מגעילין בכלי ראשון ומותרין. וכלי ראשון נקרא שחרתיחו בו מים על האש, אפילו אינו עתה על האש רק שעודנו רותח. וקודם ההגעלה צריך לשופם יפה במשחות או ברחיים להעביר כל חלודה שבהם קודם הכשרם. הילכך אם יש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה, אין מועיל לו הגעלה (פי' הפלטה שכלים פולטים האיסור שבהם והוא מלשון סורו עכר ולא יגעיל) לבד וצריך ליבון במקום הגומות. הגה: והגדן של סכינים אין לה תקנה בהגעלה ואסור להכניס זה הסכין, בפסח (מהרי"ל).

ראיות לזה, למשל יו"ד סי' צ"ד לגבי חתיכת בשר רותח.

ועפי"ז, וכך פירש רעק"א, וכ"כ מ"ב סקי"ט, היכא שהוא התירא בלע, וגם רוב תשמישו שלא ע"י האור, לכו"ע סגי בהגעלה, כי זה הגמ' פסחים לכו"ע. ואם הוא דרכו ע"י האור, וגם איסורא בלע, צריך ליבון לכו"ע, וכ"כ שעה"צ סקב"ב.

והיכא שהוא רק התירא בלע, או רק רוב תשמישו, בזה נבאר במשך הסעיפים.

כאן בסכינים, כ' המ"ב דמצוה מן המובחר לקנות חדשים לפסח. [כי יש חומרות, ע"פ המ"ז. ולכא' החומרא

ביאור הענין

יש שני גמרות. הא' הוא בחולין דף ח' דסכינים צריכים ליבון, ואילו בפסחים דף ל: מבואר דסגי בהגעלה. כה"ק הראשונים.

ויש ב' מהלכים בראשונים ליישב קושיא זו. הא', הא דסגי בהגעלה איירי כשרוב תשמישו הוא שלא ע"י האור, ולכן סגי בהגעלה. והב', הא דסגי בהגעלה איירי כשהתירא בלע.

[ע"י האור, ע' רעק"א סעי' ד' ופמ"ג וא"א סק"ל], היינו אפ' בתנור גרוף, אבל לא באוכל רותח בלי רוטב. ויש הרבה

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

תק"ט סקי"א. המ"ב שם סקכ"ה מביא הלכה זו שוב.

ושם איירי בענין 'פלאדיין' שהיו אופין על מגש ביו"ט, והיו משתמשים באותו מגש לפעמים עבור חלבי, וכ' שו"ע דהואיל והדרך הוא לחמם המגש לפני שאופה עליו, א"כ הוא ליבון שאינו ניכר, ומותר לעשותו ביו"ט ועי"ז מכשירו מחלבי לבשרי, אבל הגעלה א"א לעשות ביו"ט כיון שניכר, ומחזי כמתקן מנא.

המג"א שם כ' דמכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא והעולם נוהגין איסור. ושמע מהרב בנימין פוזנא ששמע מהרב מרדכי יפה, בעל הלבוש, שהטעם להמנהג, שאם יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי א' ויגעילנו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דילמא אתי למטעי כדאי' בחולין דף ט' ע"ב.

והגמ' שם מבואר דצריך שיהיה לטבח ב' סכינים, א' לבשר וא' לחלב. ואם התם צריך ב' למרות שסגי בהדחה ושפשוף בעלמא בין כל שימוש, כ"ש שיש להתמיר כאן כשמדינא צריך הגעלה.

וכ' המג"א דהא דהיקל השו"ע בתק"ט ללבנו מחלבי לבשרי, היינו משום דלעולם משתמשים בו כך לחממו תחילה, וא"כ ליכא למיחש.

מנהג זה מובא בחת"ס סי' ק"י, דגו"מ סי' כ"א, אג"מ בא' מ"ג, וג' כ"ה, וקיצשו"ע מ"ו ט"ו.

[המנהג הוא להעבירו מחלבי לבשרי או להיפך, אבל כלי בשרי שנעשה חלבי או נאסר בטעות, מותר להכשירו, ולכאו'

שהביא הט"ז בסכינים נובע מהא דקשה לנקותם.] אגב, בשאר כלים אין כאן מצוה מן המובחר, וכמש"כ למעלה, אלא שאנשים אינם רוצים לטרוח לנקות ולהכשיר כראוי.

חלודה, מבואר ממ"ב שהחשש הוא שמא יש משהו חמץ בין החלודה להכלי. ועוד טעם כ' ב"י בשם הרא"ש, שמא אין הבליעה שבכלי נפלט מחמת החלודה. נפק"מ בין בטעמים, כ' הפמ"ג הוא היכא שניקה אותו היטב, ואז עלה עליה חלודה, האם הגעלה עכשיו מהני.

מי שיש לו מיחם שצריך מדינא להכשיר אותו לפסח [המציאות כמעט לא שייך], ויש בתוכו אבנית, האבן ישראל [ז' ק"א] ס"ל שא"א להכשירו כך, דאולי יש ממשות מתחתיו, ואולי מונע הבליעה מלצאת.

והנה, הא דחלודה מונע בליעה מלצאת יל"ע האם זה משום סוג החומר של חלודה, ואז יהיה תולה על מח' האחרונים בענין כלי אדמה, שהחזו"א ודעימי' החמירו, ואנן מקילין, או"ד, אינו משום שאינו בר הגעלה, אלא הוא מדין טלאי, שא"א להכשיר המתכת שמתחת החלודה, כיון שהוא מכוסה בטלאי, ובנידו"ד הטלאי הוא החלודה.

ולטעם השני, כאן צריכין להחמיר. ולכאו' זהו כוונת האבן ישראל להחמיר.

להגעיל מבשר לחלב

בסוף סקי"ט כ' המ"ב סכינים הבלועים בבשר, ורוצה להגעילם עבור חלב, די בהגעלה, אך העולם נהגו איסור בזה. ומקורו, בשעה"צ סקכ"ג הוא מג"א סי'

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

אף צריך לעשות כן, עמש"כ בסוף הנושא.]

הערוה"ש [סי' פ"ט סק"ז ועוד הרבה מקומות] כופר בעיקר במנהג זה, וס"ל שהוא גזירה חדשה שלא שמענו עליה מעולם.

החיד"א בכמה מקומות, וכ"ה בכל פוסקי עדות המזרח, לית להו מנהג זה.

ויש להקשות על הערוה"ש והחיד"א ודעימ', איך לית להו האי מנהג, הא יש גמ' כמותו בחולין שהביא המג"א. וביותר, אם יש גמ', מדוע יש צורך במנהג. וע"כ יש לחלק בין הגמ' להמנהג.

ונראה לחלק דהגמ' איירי כשהחליפו משימוש זה לשימוש האחרת בתדירות, וזה אסור מדינא דגמ', והא דיש מנהג, היינו אפ' לעשות כן פעם אחת.

ולכאנ' יש להביא הכרח לחילוק זה, דאם כל הענין הוא מנהג, איך הק' המג"א על השו"ע ממנהג ששמע מהרב בנימין פוזנא. אלא ע"כ, הואיל וכאן מדובר בכלי שמחליפין תדיר, ס"ל להמג"א שאי"ז מנהג אלא גמ' מפורשת, והמנהג הוא רק על פעם א'. [ועיין היטב בדברי המג"א, דאולי יש ליישב באופ"א.]

וכ' ר' משה [ב"מ"ז], דהגמ' לא נקט הלכה זו בלשון של אסור אלא בלשון של צריך, וע"ז יש כללים אחרים, כגון להקל בשעה"ד. ועיי"ש דביאר בהרחבה דה'צריך' כאן הוא כדי שלא יסמוך על זהירותו וזריזותו לקנח ולשפשף כל פעם ופעם, אלא שיהיה לו שני סכינים ואז ליכא למיחש שישכח, עיי"ש.

ובאמת, אולי יש מקום לחילוק אחר בין המנהג להגמ', דאולי הגמ' איירי דווקא לענין סכינים, דכיון שאינו צריך אלא שפשוף והדחה בעלמא, יש לחוש שיתרשל בה, אבל דבר הטעון הגעלה, בזה אינו מיקל ראש, ואין לחוש שלא יעשה כן. כלומר, קולתם של הסכינים שאי"צ אלא שפשוף והדחה אבל לא הגעלה, היא היא חומרתם.

הציץ אליעזר [ט' ל"ח] מביא ראייה לדברי המג"א משו"ע סי' פ"ט סעי' ד' שיהיה סכינים מיוחדים לבשר ולחלב. ולאור הנ"ל אין הכרח משם, דאולי רק בסכינים החמיר השו"ע, ולא בשאר כלים שצריכים הגעלה או ליבון.

למהלך זו עדיין קשה, איך המג"א מק' על השו"ע ממנהג שלו.

מי שיש לו מיקרוגל אחד לחלבי, ומשתמש בו לבשרי מכוסה, ואם צריך להשתמש בו למגולה, רק מכשירו לפני ואחרי. ורצונו לדעת, האם זה אסור מדינא, דאם הוא רק אסור ממנהג לא איכפת ליה [ל"ע].

ולכאנ' לאור האמור, אפ' אם הוא מבני עדות המזרח, או שהוא מתלמידי הערוה"ש, עדיין אין להקל, כיון שזה תדירות, ואמרנו שאי"ז ממנהג אלא מדינא דגמ', עכ"פ למהלך הראשון. ולמהלך השנייה, היינו יכולים להקל, כיון שאינו סכין. אך, מכיון שאין הכרח לא' מהמהלכים, ואדרבא, המהלך הראשון מסתבר יותר, צריך להחמיר מדינא.

וגם ר' משה יגיד לו שלא יעשה כן מדינא, רק לא יגיד בנוסח של 'אסור' אלא 'צריך'.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ואין לומר דגם זה הוא יישוב לראיית הערוה"ש מהטור, כי הטור מיקל לכתחילה, ולא רק בדיעבד. ואין לומר דהטור איירי כציורו של ר' משה, וכבר נתערבו, כי אינו משמע כן.

הבאנו למעלה דברי המג"א, וכ"כ ר' משה [שם וגם א' מ"ג ו'], שטעם המנהג הוא כדי שיהיה להאדם כלים בשריים וכלים חלביים, ולא יתערבו. וכ"ה במ"ב בסי' תק"ט. מאידך, השער המלך [הל' יו"ט ד' ח' ס"ל שטעם המנהג שלא להכשיר בשר לחלב או להיפך הוא שחוששין שמא יגעיל תוך מעל"ע, ולכן אסרו גם לאחר מעל"ע.

ועפ"ז, אין שום קשר בין הגמ' שאסר לסמוך על קינוח ממשות של איסור, ובין המנהג לחשוש באב"י אטו ב"י, שהוא גזירה חדשה.

ולפי"ד של השער המלך, הואיל וליבון אפשר לעשות גם על ב"י, בזה אין מנהג להחליף מבשרי לחלבי, ורק בהגעלה איכא למיחש. וה"ה להיכא שסגי בליבון קל [כמש"נ לקמיה בס"ד].

ובאמת, בסי' תנ"ב כ' השו"ע דהואיל ובשר או חלב הוא היתירא בלע, מעיקר הדין מותר להגעיל אפ' ב"י, וא"כ קשה מה שייד לגזור ולאסור אטו ב"י. וע"כ ס"ל להשער המלך, דבשר או חלב הוא איסורא בלע. אך נראה לקמיה בס"ד שהסכמת האחרונים אינו כן.

לדינא, דברי השער המלך הם מתוקים מדבש, אך הסכמת האחרונים הוא דלא כדבריו.

ואה"נ, אם הוא משתמש בו לחלבי, ולבשרי רק כשהוא מכוסה, וקרה פעם א' שנתגלה הכסוי, בזה אינו הגמ', כיון שאינו אלא בטעות ואי"ז רגילות, ולכן זה המנהג שלנו להחמיר.

מנהג זה שלא להגעיל מבשר לחלב אפ' פעם א', כ' הפמ"ג [תנ"כ א"א י"ג] שנקל בה בשעה"ד. [ואם הוא רגיל, אין היתר של שעה"ד. וע' ר' משה שהבאנו למעלה דמבואר שיש קולות.]

הערוה"ש מוכיח כוותיה שאין מנהג שלא להכשיר מבשר לחלב מהטור בסי' קכ"א שנותן הוראות איך להכשיר כלי מחלבי לבשרי.

והנה, לפי הפמ"ג שוב ליכא ראייה, דאולי איירי בשעה"ד. [ולפמ"כ למעלה בסוגריים שיש מקום להקל בשעה"ד בכל אופן, ג"כ אין ראייה, דאולי איירי בכה"ג.]

הדברי מלכיאל [ד' ס"ז כ' דמנהג זה לא נתפשט בימיו של הטור, וא"כ אין להוכיח ממנו לענין מנהג שלנו.

האג"מ [א' מ"ד] דן בציור שנתערבו כל הקדירות החלביות והבשריות יחד, ואינו יודע טיבו של כל א' וא', האם יכול להגעיל כולם, ואז לייחדם לשימוש בשרי או חלבי, או"ד אין לעשות כן מחמת המנהג.

וכ' ר' משה, דמנהג זה אינו אלא לכתחילה אבל לא בדיעבד. וכיון שמטרת המנהג הוא שיהא כלים מיוחד לכל סוג וסוג, ואת זה כבר קיים אלא שנתערב, זה כדיעבד, ומותר להגעילם.

וכן המהרש"ם מיקל כשעבר על מנהג זה בדיעבד.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

מביא פמ"ג שכ' עצה זו, אע"פ שהביא כאן דברי החת"ס, ע"כ אין לאסור את זה אף לדעת החת"ס.

יש להקשות, הפמ"ג ס"ל דלעולם יש עצה ע"י שיאסרו תחילה באב"י, ואעפ"כ מיקל בכל המנהג בשעה"ד. וקשה, מהו השעה"ד שא"א לעשות עצתו לאסור אותו. ואולי איירי כשאינו יכול להמתין.

עוד קולא בסוגיין מבואר ממחרש"ם ור' משה הוא להמתין י"ב חודש, ואז מותר להעבירו מבשר לחלב או איפכא, דמכיון שי"ב חודש יתכן שמותר בלא"ה, בזה לא נהגו מנהג הזה.

ר' משה דן במי שקיבל סט כלים במתנה או ירושה, מהו לשנותו מבשר לחלב. וכ' דמסתבר לומר שאין המנהג אוסר אלא לשנותו ממה שהוא ייחד עבורו, לשימוש השני, אבל להחליט פעם א' איך הוא רוצה כלים הללו, מסתבר שאין ע"ז מנהג זה. ומביא מהרש"ם שמיקל בזה, ואעפ"כ אינו מיקל למסק'.

עוד קולא בסוגיין הוא בשם המהרש"ם, דמותר לשנותו מחלבי לפרווה, ואח"כ מפרווה לבשרי. ואע"פ שמרגלא דפומיה דאינשי שמותר לעשות כן על דעת כן, אי"ז אמת, ואינו מותר סתם, אלא רק היכא שבאמת משתמש בו כפרווה, והרגיל עצמו לדעת שעכשיו הוא כלי פרווה, ואח"כ יוכל להעבירו מפרווה לבשרי, אבל בלא"ה הוא מבטל כל המנהג.

החת"ס בסי' ק"י, מובא במ"ב כאן, ס"ל דאח"נ יש מנהג שלא להכשיר מבשר לחלב, מ"מ יכול להכשיר מחמץ לפסח, וכשעושה כן, יכול לשנותו מבשר לחלב. ולכא' ההבנה בזה הוא דכיון שלא עשה כן אלא עבור פסח, הא דיחיד עכשיו לחלב, הוא כבר בדיעבד, שאמרנו למעלה דאין לאסור.

[להחת"ס, א"א להגעיל באמצע השנה ולומר שהוא מכשירו עכשיו מחמץ לפסח, וממילא מותר עכשיו לשנותו, כי זה חוכא ואטלולא. ויל"ע, האם יכול להכשירו בערב פסח, כשיודע שלא ישתמש בו לפסח, ובכך משנה שימושו. ולכא' לא מהני, כי עושה בכוונת חלבי בשרי לחוד, ולא עבור פסח, ולא איכפת לן במה שיש היתר אגב לענין פסח. משא"כ כשהוא עושה בכוונה מחמץ חלבי עבור פסח בשרי, בזה החת"ס מחדש דמסתכלין תחילה על חמץ לפסח, וממילא הברי חלבי הוא אגב וממילא ובדיעבד. וכך מדויק במ"ב ובחת"ס.]

הפמ"ג וא"א סק"ל בסופו ג"כ מיקל להגעיל לפסח, ואח"כ לשנותו, אבל לא מטעם בדיעבד, אלא מטעם שכיון שהוא רק פעם בשנה, אין לחוש למעויות, ושם נקל פעם בשנה עדיין יקנה שני סמים של כלים, ולא יסמוך על הגעלה.

ויש אלו שס"ל דנפק"מ בין הטעמים הוא האם מותר לאסור חלבי – כגון אם הוא כלי חלב, לבשל בו בשר לאחר מעל"ע – ואז כשמכשירו מותר לשנות ייעודו. אך, מהא דהמ"ב בסי' תק"ט

^א יל"ע, מה דין התבשיל, האם הוא כתבשיל שבישל בקדירה שאב"י, או שהוא אמא"ל במזיד.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

וכן כלי מיועד לבשרי, אך אינו באמת בשרי, וניתז עליו חלב, אין להשאירו עכשיו לחלב, כי יש לחשוש שישתמש בו לבשרי כמו שהיה מתחילה, אלא לכאן צריך להגעילו, ולהחזירו למגירה בשרית.

היתירא בלע

המקור למושג זה היא גמ' ע"ז דף ע"ו, דקדשים שנבלעו בכלי, ואח"כ נעשו נותר, אפ' אם נבלעו ע"י האור, סגי להכשרים בהגעלה כיון שהוא היתירא בלע. כלומר, אע"פ שבליעה שנבלע ע"י האור אינו נכשר ע"י הגעלה, כי אין בכוחו של הגעלה למשוך בליעה דבוקה ע"י האור, מ"מ כיון שבשעה שנבלע היתה היתר, אין הבליעה הנדבק ביותר של האור נאסר באיסור נותר, כי אין איסורים יכולים לחול על בליעה כזו, ורק בליעות שיכולים להסיר ע"י הגעלה, רק בליעות כאלו חלים עליהם איסורים.

ב"י מביא שיטות האם בחמץ הולכין בתר שעת האיסור, ולכן חמץ בע"פ הוא היתירא בלע, או"ד לא הולכים בתר האיסור אלא בתר השם, וחמץ שמו עליו, משא"כ נותר, ולכן חמץ הוא איסורא בלע.

הט"ז כאן טורח ליישב שו"ע שלנו דס"ל איסורא בלע, עם שו"ע בס' תנ"ב דס"ל היתירא בלע.

ולדינא, לכתחילה חמץ נחשב איסורא בלע, אבל יש ציורים שנקל שייחשב כהיתירא בלע, כגון בצירוף רוב תשמישו [סכנים], וכגון אב"י והפס"מ או מניעת

בתנורים, אם מדובר שתנורים שהיה להם בזמן השו"ע והנו"כ, בזה יש את הקולא של המג"א בס' תק"ט, כיון שלעולם מחממו תחילה, וזהו ליבון קל. אבל תנורים שלנו שאינם תמיד מחממו תחילה, יש אוסרים להחליף מבשר לחלב מטעם מנהג זה. לשער המלך היינו מקילין לחממו תחילה, כי זה ליבון קל, אך הוכחנו דלדינא לא קיי"ל כדבריו.

ואם הוא שעה"ד, אה"נ יקל הפמ"ג, אך שעה"ד אינו מתיר כל ציור שבא לידו.

ובאמת, מחמת קושי הנ"ל הוכחנו שאין תנורים שלנו באמת בלועים בבשר או בחלב, כי אין זיעה בתנורים, עמש"כ ביו"ד סי' צ"ב וסי' ק"ח.

הדרכ"ת מיקל להכשיר מפות השולחן מבשרי לחלבי. ולכאן טעמו משום דיש כאן חששות רחוקות מדי.

מי שירש מט כלים וקדירות ומחבתות חלביות, אבל יש לו כבר, אך חסר לו בשריים, מהו לשנותם מחלבי לבשרי. ע"פ הנ"ל, ר' משה כ' סברא להיתר, אך לא סמך ע"ז. ולכן ימתין עד לפסח ואז יש לו ההיתר של החת"ס. או שיאסרם תחילה, ע"י היתירו של הפמ"ג. או שישתמש בהם עבור פרווה לכמה שבועות, ואז יש סברת המהרש"ם.

מי שיש לו כלי חלבי, אך נראה ככלי בשרי, כגון מסננת חלבי שהוא בצבע אדום, לכאן המנהג כאן יורה לו דווקא להכשירו להעבירו מחלבי לבשרי, כדי שלא יבא לידי תקלה.

^ב דלא כר' משה שטרנבוך שליט"א דס"ל דטעם ההיתר הוא משום דלעולם מחממו תחילה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלה כלים

הבליעה שנשאר אחר ההגעלה נעשה נותר.

עוד מבואר בגמ' ע"פ רב אשי, שאפ' אם הגעילו אחר זמן איסורו, עדיין סגי בהגעלה, כי רק הבליעה שאפשר להוציאו ע"י הגעלה, חל עליו שם נותר בעודו בלוע בתוך הכלי, אבל החלק של הבליעה הדבוק ביותר שמוציא רק ע"י האור, חלק ההיא לא נאסר, אפ' כשנמצא עם הבליעה בדרגת הגעלה, כי בליעה דבוקה כזו, א"א לחול עליו שם איסור.

ועפ"ז, ביאר הגר"ז דאם בלע הקדירה בליעה בשרית ע"י האור, התירא בלע אומרת לנו שרק החלק הבליעה של הגעלה נאסר בבישול בב"ה, אבל חלק הדבוק ביותר שמוציא רק ע"י האור, זה לא נאסר כשבישל בה בב"ה, כי חזינן מהגמ' שא"א לחול עליה איסורים.

ולכן, מורה הגר"ז שיכול להכשיר את הקדירה בהגעלה, ואי"צ ליבון. וכן מבואר גם בהחזו"א [סי' כ"א] כהבנת הגר"ז, בשנוי נוסח.

וס"ל להגר"ז [י"ג בהג"ה, וסקכ"ה] דה"ה חמץ למ"ד היתירא בלע, אם בלע ע"י האור, מותר להגעילו אפ' אחר שעה ששית, ע"פ גמ' הנ"ל.

הפמ"ג בסי' תס"א החמיר בשאלה זו, ותלה אותו בשאלת ש"ך וט"ז בסי' ק"ה, מה דין בליעת בשר שנאסר בלי החלב. וע"פ מש"כ, הבנת הפמ"ג צע"ג, וכה"ק בספר מגילת ספר. ובכל מקרה יש להורות כהגר"ז, כי גם הפמ"ג מודה דלהט"ז שרי.

שמחת יו"ט כשהוא בדיעבד [מ"ב סקל"ב]. ועוד רבות.

בענין התירא בלע בנוגע לבב"ה, השער המלך שהבאנו למעלה ע"כ ס"ל דאיסורא בלע, מהא דלא התיר להגעיל בב"י. וכ"ה במחצה"ש בשם פר"ח ביו"ד סי' קכ"א, על המג"א בסי' תק"ט שהבאנו למעלה ס"ל דכי היכי שחמץ שמו עליו, ה"ה בשר או חלב שמו עליו אפ' לפני שנאסר.

מאידך, כל שאר האחרונים ס"ל דלא כזה, הלא המה המג"א שם בסי' תק"ט, המ"ב שם, רעק"א יו"ד קכ"א, חת"ס, גר"א, חכמ"א, חזו"א, ועוד.

החת"ס בשם הרמ"ע מפאנו ס"ל דהואיל והוא היתירא בלע, אם קדירה בשרי שאב"י בלע חלב, עדיין מקרי התירא בלע, וסגי בהגעלה אפ' אם תשמישו ע"י האור. וזה מובא בפ"ת סי' קכ"א סוסק"ז.

ואם קדירה בשרית בלע בשר ע"י האור, ותוך מעל"ע בלע חלב ע"י בישול, האם זה נחשב התירא בלע או איסורא בלע. כלומר, האם סגי בהגעלה או שצריך ליבון חמור, שהוא בלתי אפשרי.

הגר"ז כאן בהגה' סק"ג, וכן בסעי' כ"ה, מיקל בהגעלה.

וביאור הענין: [ע"ע מש"כ ביו"ד סי' צ"ג בהרחבה, ודברי תורה עניים במקום א' ועשירים במקום אחר], מבואר בגמ' ע"ז ע"ו שהבאנו למעלה, דנותר שנבלע לתוך כלי הוא התירא בלע וסגי בהגעלה, ואע"פ שנבלע ע"י האור, מ"מ אין

² ע' יביע אומר ו' י' ב' שמק' קושיות שונות על דברי הגר"ז.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

בלוע עם בשר שבתוך המחבת ב"י, ומבליע איסור, וא"כ איך סגי בהגעלה.

ונראה לבאר, שהבליעה הבשרי תוך המחבת היא בליעה כחושה, כ"ש לאחר שכבר נבלע בכלי [כת"ס שהבאנו בסי' ק"ח]. ועכשיו הגבינה [שהוא ג"כ כחושה] בלוע עם בליעת בשר כחושה. וא"כ, הצולה עכשיו גבינה, איך הבליעה הבשרי שבתוך הגבינה עובר לתוך הכלי, עכ"פ לדעת הט"ז בסי' ק"ה, שעטנז, דאם אין בליעת הבשר הולך עם הגבינה, איך כח ביד הגבינה לאסור.

כלומר, לדעת הט"ז בעינן שבליעת הבשר יעבור. והואיל ואינו אלא בליעה, ואין רוטב, והוא כחוש, אין בליעה עובר בלי רוטב. ולכן, כשצולה, ולכן אין רוטב, אין בליעת הבשר נכנס בכלל לתוך המחבת, ולכן הגבינה אינו אוסר.

אמנם, בליעת הגבינה נכנסת, והוא 'פוגש' הבליעה של בשר בתוך המחבת, וע"ז חל איסור, עכ"פ בדרגת הגעלה, אבל בדרגת ליבון, א"א לחול איסור בדרגא כזו כשהתירא בלע. כך נראה לומר בס"ד גדולה.

ע"פ הגר"ז, צלה חלבי, ואח"כ צלה בשר, הבליעה של החלב שנדבק ע"י האור, אה"נ שא"א לחול עליו איסורים, מ"מ יש כאן בליעה חדשה של בב"ח, של איסורא בלע, שעכשיו נבלע ע"י האור, ולכן צריך ליבון מצד בליעה החדשה, ולא מצד בליעה הישנה. [וע' לקמיה].

וה"ה אם רק בישראל בה חלב, ואח"כ צלה בשר, בלע ע"י האור בליעה של איסורא בלע, ורק ליבון מהני להכשירו. [וע' לקמיה].

וע' מגילת ספר שמק' מלשון הגר"ז, שאינו משמע שיודה לשני דינים הנ"ל. [וע' לקמיה].

וכ' החזו"א, דה"ה אם אפה מצה כשרה לפסח [בזמן איסור חמץ] בתנור של חמץ, אין להקל בהתנור בהגעלה משום התירא בלע [אפ' לאלו שהקילו], דכיון שאפה המצה עכשיו, המצה מוליד בליעה חדשה של חמץ של איסורא בלע לתוך התנור, ומוציאו רק ע"י ליבון.

מהדו"ב: באמת, המעיין בדברי הגר"ז יראה שמיקל בהגעלה אפ' היכא שצלאו בו גבינה במחבת בשרי ב"י. והדבר תמוה, הא עכשיו הגבינה שצולה בה

סעי' ד' – ליבון

כלים שמשתמשים בהם על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם, צריכים ליבון; והליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם. הגה: ויש מקילין אם נתלצן כל כך שקס נשרף עליו מבחוץ (מרדכי סי' פ"ז והגהות מיימוני פ"ז מהלכות מ"א). ונוהגין כסדרא ראשונה בכל דבר שדינו בליבון, אבל דבר שדינו בהגעלה, רק שיש בו סדקים או שמחמירין ללצנו, סגי בליבון קל כזה. חלוצה לריק ליבון (מהרי"ל).

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

בגדר של ליבון

השו"ע דמצריך ליבון על דבר שתשמישו ע"י האור, ע"כ אינו סומך לומר שחמץ נחשב כהיתירא בלע, דאל"ה ה"ל להתיר בהגעלה.

כ' שו"ע, ליבון היא עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם. ובזמננו, כיון שהמתכת הוא רדוד וחלק, אין ניצוצות ניתזין מהם אפ' בחום גדול מאוד, וא"כ יל"ע אם ואיך שייך ליבון אצלנו.

הבדה"ש בסי' צ"ב סק"ח ס"ל דהואיל ואין לנו מציאות כזה, אין לנו ליבון.

האמת ליעקב ויו"ד נ"ד שנכתב בשם הגאון ר' יעקב קמינצקי כ' דגם בזמניהם לא היו ניצוצות ניתזין תמיד, אלא כשחיממו ואח"כ היכו אותו בפטיש. שאר הפוסקים לא התייחסו לזה.

המ"ב סקב"ט מביא עוד גמ' שגדר של ליבון הוא עד שתסיר קליפה עליונה.

והגר"י בעלסקי זצ"ל בספרו שולחן הלוי [א' כ"ד] למד דב' גדרים הללו, ניצוצות ניתזים, ושתסיר קליפתו העליונה, אינם 'חוק', אלא הוא דרגת חום שמכלה כל בליעות שיש בתוכו. ובחכמתו המרובה כ' דתנור מגיע לחום הזה אחר ג' שעות של הפעלה בחום של 480 מעלות צלסיוס. ועפ"י נהגו בOU.

תנורים שלנו בדרך כלל לא מגיעים לחום זה, ע"פ רוב, אפ' על מצב של ניקיון עצמי, Pyrolytic, Self-Cleaning. [כ"ש בשנים האחרונות שנתפשט תנורים שאינם מגיעים לחום כ"כ גבוה, כמו הישנות, מטעמי בטיחות].

ולכן, היכא שהתנור או שאר כלי צריך ליבון חמור מדינא, אינני יודע על מה סמכו מורי ההוראה והמחברים שמורים להכשיר התנור במצב זה.

ליבון קל, כ' רמ"א שהוא אם קש נשרף עליו מבחוץ. המ"ב סק"ל כ' דדעה זו שסגי בליבון קל הוא למ"ד חמץ התירא בלע.

למעשה סומכין על ליבון קל כזה כשמדינא סגי בהגעלה, או שכל הליבון הוא רק לחומרא. כ"כ הרמ"א.

ההגה' מיימוני ס"ל דליבון המבואר בגמ', הכוונה לליבון קל. מאידך, המרדכי ס"ל דסתם ליבון הוא ליבון חמור, וליבון קל סגי רק היכא שהוא התירא בלע [ואז סגי גם בהגעלה].

הגר"ז [סק"י], וכ"ה בט"ז, ס"ל שגדר ליבון קל הוא כשהגיע ליס"ב מצד חוץ, ובזה נכלה כל הבליעות שנמצאים בתוכה. המ"ב אינו כן, ולא הביאו אפ' כצירוף בשום מקום.

באמת ליעקב שם בשם הגר"י קמינצקי כ' דשיעור זה הוא אם מניח קצת נייר טישו על פנים של התנור [כי זה צד החוץ מצד האש], ואם נהיה חום, זהו דרגת ליבון קל.

וקשה, מהכ"ת 'חום' היא 'שרוף', ה"ל לחייב שישחרר לגמרי, ויתפרר. ואה"נ להגדר של הגר"ז והט"ז אכן הגיע, אבל לגדרו של רמ"א ומ"ב, קשה.

האג"מ [ג' כ"ה] כ' דאין לשער בנייר טואלט, אלא יש לשער בנייר רגיל, וצריך שישחור משני צדדיו, וזהו דרגת שקש ישרף עליו.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ומותר לכתחילה אפ' בב"י, ואי"צ להדיחו בצונן, ומותר אפ' בפסח עצמו.

והשאלה, ליבון קל, האם היא פועלת כמו ליבון חמור [שריפה], או כהגעלה [הפלטה]. והפשטות, דפועל כמו ליבון חמור, כי לא מצינו להמתין עד שיעבור מעל"ע. וגם, אי מצד פליטה, לאן פלט הבליעה, הא לא הלך לשום מקום. ותו, אי משום פליטה, מהו הגדר של קש נשרף עליו, הא ה"ל להתיר כל שהגיע לדרגת החום שנאסר בו.

וכן מבואר מר' משה [א' ס'] שנקט בפשיטות שליבון קל הוא מדין שורף, ולא מדין פליטה. וכ"מ בשער המלך, שמותר ללבן ליבון קל בב"י, ע"כ הוא מדין שורף ומכלה, ולא מדין הפלטה.

אמנם, הפמ"ג [כאן בא"א סק"ל, ובסי' תנ"ב במ"ז סק"ד] כ' דליבון קל אינו שורף אלא פולט [נפק"מ לעשות כן בפסח, לשטוף בצונן אחר ההכשרה, ועוד]; וצ"ע. ועו"ק, איך עובר הפליטה, כלומר, לאן נפלט הפליטה, לתוך האויר? ומדוע אסור לעשות כן בפסח, דמה יאסר מחמת 'הפלטה' הזו. וצ"ע.

אגב, הואיל ולדידה הוא מדין הפלטה, ודאי חולק על הגר"ז דס"ל דסגי עם יס"ב, אלא צריך כבולעו כך פולטו.

והמ"ב בסקכ"ז וסק"ל דכ' בשניהם לגבי ליבון קל ש'פולט', ע"כ צ"ל שהוא לשון מושאל. אך עדיין צ"ב טובא, כי בביהמ"ד שלנו אין שום מ"ב שהוא 'לאו דווקא'. וצ"ע כעת. [שו"ר שר' משה [א' ס'] כ' דהמ"ב אינו מדויק וכוונתו הוא וכו'.

כ' הגר"י בעלסקי בשולחן הלוי, דדרגת החום של פנים התנור אינו דווקא הדרגא של עצם הדפנות, כי זה לוקח יותר זמן, ולכן צריך לוודא שגם הדפנות הגיעו לדרגת חום הזו. וכ', דאם משאיר בדרגת 290 מעלות צלסיוס לשעה, או 230 למשך שעה וחצי, זהו דרגת ליבון קל.

לדינא, יש לנהוג כר' בעלסקי, או לעשות עצתו של ר' משה.

ופשוט, איירי כאן כשהתנור עשוי רק ממתכת, אבל אם עשוי מ'אמייל' Enamel, זה חשש חרס, וצריך דווקא ליבון חמור. ועמש"כ בזה לקמיה בס"ד, שצדדנו להקל בזה.

הבנת ליבון

הנה, הגעלה מכשיר ע"י 'כבולעו כך פולטו', ואם הבליעה נכנס ע"י לח, יכול להסירו ע"י מים רותחין, ועי"ז מפליט הבליעה שבלועה בתוך הכלי אל תוך המים. ומחמת כן, מובן היטב כמה פרטי דינים של הגעלה. כגון שצריך לנקותו תחילה, כי הגעלה מוציא בליעה אל תוך המים, אבל לא הממשות הנמצא שם.

וכן, לכתחילה לא מגעילים בב"י, כדי שלא יבלע שוב את הבליעה שפלט. ולכתחילה מדיחין אותו בצונן מיד אחר ההגעלה. וכן, לא מגעילין בפסח עצמו, כי מפליט חמץ לתוך המים, ולכתחילה יש להגעיל בשמים. [וע' בסי' תנ"ב פרטי הלכות אלו].

וליבון אינו ע"י פליטת הבליעה, אלא שורף ומכלה את הבליעה נמצא שם, אלא נשרף במקומו לגמרי. ועפי"ז, מהני אפ' במקומות שא"א לנקותו היטב.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לחשוש לאלו שסוברים שבליעה עוברת דרך הקדירות אפ' בלי רוטב. מאידך, דעת ר' משה היה שלא חוששין כן לדינא, כי קיי"ל אין בליעה עובר, א"כ אין מקום להחמיר בזה, אלא ע"כ החומרא הוא בהצויר, משום דחוששין שמא יגלש מא' אל השני.

והנה, ממ"ב שלנו שהיקל בכל גווני לאחר שנתבשל לפני שאכל, ורק אסר לכתחילה לפני הבישול, ע"כ למד כר' משה ודעימי, ודלא כבדה"ש.

הנה, המ"ב כ' דכל החומרא לכתחילה הוא משום חומרא דחמץ, משמע דלענין בב"ח אין מקום להחמיר. וכ"כ האג"מ [או"ח א' קכ"ד, יו"ד א' נ"ט], ובהליכות שלמה^א מביאים דכך נהגו בביתו של הגרש"ז.

אלא, שהחזון עובדיה כ' דיש לחלק הרבה בין חצובות שלנו לחצובות שלהם, דבימייהם היה להם חצובה דקה, עם אש גדול ורחב, ולא מסודר, וא"כ האש נגע בכל מקום בחצובה בתדירות, וממילא לעולם נשרף כל שאריות אוכל במהרה, משא"כ חצובות שלנו שהם רחבים וגדולים, והאש הוא מסודר ומוגבל, יתכן מאוד שישאר לכלוך עם ממשות גם אחרי הבישול.

ונראה שזה טענה אלימתא, ואינני יודע מדוע המשיך להקל להכשירם ע"י ערוי כלי ראשון, ע"פ המאמר מרדכי סקב"א שהוא המקור של המ"ב, דלכאו' ה"ל להחמיר.

ואומרים בשם הגאון ר' אהרן קוטלר, שכדי להכשיר תנור לפסח די שיפעילו על המקסימום, דכבולעו כך פולטו. ואולי כוונתו אינו משום פליטה, אלא כוונתו לומר דמעולם לא נאסר התנור, כי כבר נתברר דאין חשש זיעה בתנורים שלנו. וע"ע בזה.

הנפק"מ בכל זה הוא לעשות ליבון קל בזמן איסור. מו"ר החמיר משום שלא מצאנו יישוב טוב להמ"ב, וגם הפמ"ג החמיר. אבל לענין זמן היתר, או בב"ח [דלכל היותר הוא נ"ט בר נ"ט], היקל לעשות כן בב"י.

חצובה

כ' הרמ"א 'חצובה צריך ליבון'. וביאר המ"ב בסקל"ד, וז"ל: הוא כלי שיש לה ג' רגלים ומעמידין עליה קדרה או מחבת בתנור על האור כל השנה ואם רוצה להשתמש בה בפסח צריך ללבנה באור לפי שלפעמים נשפך עליה עיסה ונבלע בה טעם חמץ ע"י האור. וזהו רק לכתחילה משום חומרא דחמץ דבאמת שתי קדרות הנוגעות זו בזו אין יוצאת הבליעה מזו לזו כמבואר ביו"ד סימן צ"ב ס"ח וגם יש לתלות שאף אם נשפך כבר נשרף והלך לו כיון שבכל שעה היא על האש וע"כ בודאי די לזה בליבון קל ובדיעבד אף אם נשתמש עליו בלי ליבון כלל ג"כ אין לאסור, עכ"ל.

והנה, בסי' צ"ב סעי' ח' הרמ"א הביא החומרא לגבי ב' קדירות זו לצד זו, אע"פ שאין רוטב. והבאנו שם בס"ד ב' מהלכים. המהלך של הבדה"ש היה

^א ג' ט'.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

כלי כלי, דזה הוי בליעה ישר מכלי לתוך אוכל.

בענין פלטה שהשתמשו בו לימות השנה, ורוצה להשתמש בה לפסח, יל"ע, האם סגי לה בהגעלה, או שדינו בליבון. ולכאן, השימוש ה'אמיתי' היחידי שמשתמשים בה, אם בכלל, הוא להניח החלה ישירות על הפלטה, כי מלבד זאת אין שום שימוש בהפלטה מאוכל, אלא כולו מכלי לכלי בלי רוטב.

ולכן, אם בימות השנה הניח חמץ על הפלטה ישירות, אין אנו סומכין על היתירא בלע, ואין כאן 'רוב תשמישו' כי השימוש היחיד הוא ע"י חמץ [כי השימוש של קדירות אינו טעון הכשרה כלל, ולכן לא מקרי 'שימוש' לענין זה, וכמש"כ לקמיה בסעי' ו', בס"ד], ולכן דינו בליבון.

והנה, אי אפשר לעשות ליבון על פלטה, ולכח"פ חיים עליה, וגם ערוי לא מהני, וכדנתבאר, ולכן עליו לכסהו בנייר אלומיניום [לא לעטוף ולאטום לגמרי, כי זה מקלקל], ומותר להשתמש בו בפסח. וי"א לכסותו פעמיים, ו/או עם נייר אלומיניום עבה מחשש שמא יקרע.

ובאמת נראה, דמותר להשתמש בו גם בלי לכסותו, אם אינו מניח מאכלי פסח על הפלטה ישירות, רק בקדירה, כי אין בליעה עובר, אלא שיש לחוש לכתחילה שישפך, וכמו שמצינו אצל חצובה.

ואם מברר שלעולם החצובה יהיה נקי, ומנקה אותו לפני כל שימוש, יש להקל, אבל ר' משה נא' קכ"ד כ' דמדינא צריך לעשות כן אם רוצה להשתמש באותו חצובה לבשר ולחלב.

אבל היכא שאינו יכול לקבל עליו אחריות זו, עליו לייחד חצובה א' לבשר וא' לחלבי, ורק להחליף כשברי לו שהוא נקי, אבל בלא"ה יש לחוש שיהיה ממשות בעין בהחצובה, שיבלע לתוך הכלי.

ואע"פ שהאחרונים האריכו להקל בשופי מטעמים שונים ומשונים, מ"מ היכא שאכן נשפך, ויש ממשות בעין, ולא נשרף, ולא נפגם – שמציאות כזו ודאי עלול להיות, אין כאן היתר אלא משום שיהיה ששים ושימוש בשפע. וכמובן, על היתירים הללו לא סומכין לכתחילה, ולכן יש לנהוג כמש"כ למעלה, לנקות תמיד, או לייחד.

עוד טענו להקל שבשעת בישול, הממשות הנמצא שם א"א להבליע לתוך הקדירה כי עוברת ליבון קל ע"י יס"ב. אך אמרנו למעלה שהמ"ב לית ליה ליבון ביס"ב, אלא כשקש נשרף.

ולא אמרנו כאן הלכות חדשות, אלא לפי המציאות יש לזוהר שאכן לא מדובר אלא בשאלה של אין בליעה עובר מקדירה לקדירה, ולא בבליעה מממשות. וצריך לדון כל סוג כיריים לחודיה.

מי שאינו מייחד חצובה לבשר ולחלב, אסור לו להכין צנימים ישר על החצובה

סעי' ה' – כבולעו כך פולטו

כלים שנשתמש בהם בחמין, כפי תשמישן הכשרן. אם תשמישן בכלי ראשון, כגון כף שמגיסין בו בקדירה, צריך להכשירן בכלי ראשון; ואם תשמישן בכלי שני, הכשרן

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

בכלי שני; וכלי שמשתמשים בו בעירו שמערה מכלי ראשון, לא סגי ליה בהכשר דכלי שני אלא צריך לערות עליו מכלי ראשון. הגה: כל הכלים שיש בהם סדקים או גומות או חלודה והוא צתוך הכלי ולא יוכל לנקות ולנקותו, אין להגעילו ולריקנו למקום הסדק והחלודה (רס"א בתשובה).

כ"ר שאינו על האש

הנה, המבשל בקדירה במשך עשר שעות, אי"צ להכשירו ע"י הגעלה של עשר שעות. וכן, המבשל בבקעה, יכול להגעיל בהר, אע"פ שנקודת הרתיחה משתנה לפי גובה. וכן, סיר לחץ, יכול להגעילו במים רותחים, אע"פ שהוא יותר חם כשנאסר. כך הביאו מלקטי זמננו בשם הגרשז"א, ר' אלישיב, וחז"ש. וה"ה להגעיל דבר שנשתמש בשמן, שמגיע ליותר ממאה מעלות, עדיין מותר להגעילו במים רותחים.

והכלל של כבולעו כך פולטו היינו רק לומר שבדרך שבו נאסר, היא הדרך להכשירו. כלי ראשון בכלי ראשון, כ"ש בכ"ש, וכדו'.

ואם נאסר בכ"ר על האש, האם מהני להכשיר בכ"ר שלא על האש. המ"ב סקל"ז מביא י"א מיו"ד סי' קכ"א, דאם נאסר ע"י האש, בעינן הגעלה דווקא על האש. ומביא כן בשם פר"ח ורעק"א, בסוגריים, ולא בשעה"צ.

והנה, תחזו"א [קכ"ב ה'] ס"ל דאם נאסר על האש סגי להגעיל בכ"ר שלא על האש, וכן באמת מבואר בשו"ע כאן בסעי' ג'. וע' ברעק"א איך מיישב סעי' ג', דשם איירי דווקא בסכינים שרוב תשמישו אינו על האש, עיי"ש.

והנה, השו"ע כאן סתם והיקל בכ"ר בכל גווני, ולא חילק בין על האש לשלא

על האש. ואילו ביו"ד סי' קכ"א הביאו כדעת י"א. והגר"ז בסעי' כ"ה ביאר, דמש"ה השו"ע משמיטו כאן, כיון דבפסח יש לצרף היתירא בלע שבעצם אם השתמש בו ע"י האור, למ"ד היתירא בלע מותר להגעילו בכ"ר, כ"ש מכ"ר שעל האש, להגעילו בכ"ר שלא על האש, ולכן אי"צ להחמיר.

ובאמת נראה שגם דעת המ"ב אינו להחמיר באמת, ורק מביאו בשם הפר"ח ורעק"א, וכיש אומרים, ולא שזה מעכב.

וע' שבה"ל [ו' נ"ו ד'] שכ' דהואיל ולהגעלה בעינן שיחיה מעלה רתיחות, במציאות זה אינו אלא כשהוא על האש, אבל תכף משהעבירו מעל האש, שוב אינו מעלה רתיחות. וע"ע מש"נ בס"ד בסי' תנ"ב בנוגע לענין זה.

הנפק"מ בכל זה הוא להגעיל דבר שנאסר בכלי ראשון על האש, במיחם גדול, האם צריך לוודא שהתרמוסמט פועל בשעה שמגעיל.

הגעלה בעררי

מעשה שהיה, הניחו פיצה רותחת עם הרבה גבינה מכל צדדיו על שיש בשרי במטבת. הפיצה מותרת כיון שהשיש, ולכה"פ האי חלק ממנו, הוא סתם כלי אב"י. והשיש, לכא"ו זה תתאה גבר, ואדמיקר בלע כ"ק. ולכן הורה הרב להגעיל כ"ק ע"י ערוי [היתירא בלע]. והזהירם לוודא שיגעילו כל ס"מ מהשטח

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

סתימות וגשרים וכדו'

דנו כל הפוסקים בענין סתימות, גשרים, קוביות, שיניים תותבות, ופלמות שיניים; לענין בב"ח ולענין פסח. ונאמרו בזה סברות שונות.

החוש"ש כ' דע"כ כל הנ"ל עשויים מחומר שאינו בולע כלל, דאל"ה היו בולעים מריח הפה, ולא היינו יכולים לעמוד מפניו. וזה חידוש גדול, ואם פותחים פתח לאמרו כאן, אולי יש מקום לאמרו במקומות אחרים בהל' איסור והיתר.

י"א, אם רוב שימוש הפה הוא להיתר, עכ"פ לא לחמץ רותחת כלי ראשון, יש להקל. ועוד, אם אינו אוכל ושותה חמים מעל"ע לפני זמן איסור, אין לאסור. וע"ע מהרש"ם א' קצ"ז.

וידוע ר' משה [או"ח א' ה'] לגבי אשה זקנה, שכתב לה שאי"צ שני סמים של שיניים תותבות, לבשר ולחלב, כי אין הדרך להכניס דבר שהוא יס"ב תוך הפה. ולכח"פ הוא כלי שני.

ומצד דבר גוש, אולי יש לצרף דעת החמוד"נ דבליעה לוקחת זמן, ואינה עוברת ברגע קט.

סברות הנ"ל, בשאר איסור והיתר לא היינו סומכין עליהן.

המנחת שלמה [ב' מ"ז] כ' דכל מה שהוא תוך הפה נפגם מריח וחמיצות הפה. וכל מחברי זמננו מביאים את זה כדבר פשוט, למרות שהוא חידוש נורא שלא ראינו כדוגמתו בכל הל' בב"ח ותערובת, ואין מקור קדום לזה.

שנאסר, ע"י זרם הקילוח דווקא, ולא ע"י הזחילה לאחר שכבר נגע בהשיש. האם הוראה זו נכונה למעשה.

והנה, הלבוש כ' להגעיל בערוי ג"פ, אך הפמ"ג כ' דזה ט"ס, וסגי בפעם אחת.

בספר הגעלת כלים [ה' מ"ב] מוזכר כמו רב הנ"ל, שלא לערות באמצע, ושהמים יזחלו ויתפשטו לכל שטח שנאסר, אלא צריך לוודא שהכל נכשר ע"י עצם הזרם. וגם צריך שכל חלק שמכשיר יהיה נגוב, דאל"ה אינו מכשיר כ"ק.

והנה, אם נחייב ליזהר בזה, הוא בלתי אפשרי להגעיל את השיש, וגם לא שמענו מעולם שצריכים ליזהר בזה.

והארכנו בס"ד ביו"ד סי' צ"ה סעי' ג' ליישב הש"ך שם סקי"ח עם הרמ"א בסי' צ"ב, והבאנו מהלכים שונים מהפמ"ג, מהרש"ם [בענין החתול]. וע"פ מש"כ שם בשם החו"ד צ"ב כ"ב, ור' משה יו"ד א' מ"ב ג', יש להקל להגעיל גם בהזחילה.

ובאמת, לכא' מבואר מהמ"ב שאי"צ ליזהר בזה, דבסקמ"א כ' דכשמגעיל ע"י ערוי צריך ליזהר שלא יפסיק הקילוח. ומדלא הזכיר שיגעיל רק בהזרם ולא במה שנוחל, אלמא שאי"צ ליזהר בזה, והכי קי"ל. וע"ע מ"ב סי' תנ"ב סק"כ.

כלומר, מהמ"ב מבואר דס"ל כא' מהיישובים שהבאנו בסי' צ"ה.

ע"ע פמ"ג יו"ד סי' צ"א בשם בית לחם יהודה, שהואיל והגעלה הוא מח' ראשונים, אינו מועיל להכשיר ע"י ערוי דבר שנאסר בוודאות כ"ק, כגון מליחה. וא"כ צ"ע מ"ב ס"ק קכ"ד, עיי"ש.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ואומרים בשם הגרש"ז שיש לשתות תה חם ככל שאפשר להפליט הבליעות בתוכו, וזה כעין הגעלה [למרות שהוא ערוי כ"ש]. וצ"ע.

ומביאים בשם הקה"י, שתמכא של המרור אינו נקרא דוחקא, כי הוא כבר פרור, ולכן אינו מפליט. ובני הכולל לא הבינו את זה, כי אינו בולעו כמות שהיא, אלא טוחנו עם שיניו, וא"כ מדוע זה לא יחשב כדוחקא. ותי' מו"ר, והסכים עמו אאמו"ר שליט"א, שדוחקא אינו אלא כמו סכין לתוך בצל, והדומה לה, וכעין השיניים לתוך הצנן של כרפס, אבל סתם טחינה וריסוק בעלמא, אי"ז דוחקא.

ועפי"ז, מרור יכול לאכול. וכרפס, יזהר לעשות עם סלרי ולא עם צנן. ושאר חריפים במשך החג, יזהר לא לנשוך לתוכו, אלא לטחון ולרסק.

[א.ה. יל"ע, מי שאכל בב"ח רותח בטעות, ויש לו סתימות וכדו', האם עליו להימנע מאכילה ושתייה כל דבר רותח למשך כ"ד שעות].

הכה"ח כ' דאינו בולעים בטבעם, כמו זכוכית. נמצא, אנן שמחמירים בזכוכית, ה"ל להחמיר בזה.

בענין בב"ח, הסכמת כל האחרונים שאי"צ מיוחדים לבשר ולחלב, מטעמי הנ"ל, ומטעם היתירא בלע.

ולענין פסח, מנהג הרבנים הוא להורות להימנע מחמץ רותחת מעל"ע לפני זמן איסור חמץ. כלומר, לא לאכול פיצה רותחת ליל בדיקת חמץ [דלא כמנהג העולם].

והוראה זו מובנת היטב. וכן, מי שיכול לסדר שיהיה לו שיניים תותבות מיוחדות לפסח, אינו חומרא יתירה.

אומרים בשם הגרש"ז להגעיל בערוי כלי ראשון כל פלטות שיכול להוציא מהפה [דילמא פקעי, וכדו'].

והנה, הקושיא הגדולה שכל זה לא יעזור לנו הוא לענין חריף, דמחליה לשבח אפ' אב"י, א"כ כשאוכל צנן לכרפס ומרור, ושאר חריפים בתוך פסח, הוא מפליט הבליעה הישנה של חמץ, והוא לשבח.

סעי' ו' – רוב תשמישו

כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו; הלכך קערות אף על פי שלפעמים משתמשין בהם בכלי ראשון על האש, כיון שרוב תשמישן הוא בעירו שמערה עליהן מכלי ראשון, כך הוא הבשר. הגה: ויש מחמירין להגעיל הקערות בכלי ראשון (טור צ"ס א"ז העזרי ומרדכי פ' כל שעה ותוספות סוף מסכת ע"א), וכן הוא המנהג. וכן בכל דבר שיש לחוש שמא נשתמש בו בכלי ראשון, כגון כפות וכדומה לזה (הגהות מיימוני פ"ה ואגור). ויש מחמירין להגעיל כל כלי שתיה אעפ"י שתשמישן צנון, משום שלפעמים משתמשין בהם צחמין (רבינו ירוחם); וכן הוא המנהג להגעילן, וצדיעצד סגי להו צשטיפה. וקערות גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון, יתן עליהם חבץ מלובן ויערה עליהם רותחין מכלי ראשון, והוי ככלי ראשון. וכן כל כיוצא בזה. ויעציר האזן

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

על כל הכלי, שאז מגעיל כולו (מרדכי פ' כל שעה והגהות מיימוני פ"ה ואגור ואיסור והיתר הארוך כלל נ"ח).

רוב תשמישו, ומ"ב סקמ"ח

הרי"ף פסחים דף ה: ור"ת בע"ז ע"ו: ס"ל להיתר של רוב תשמישו. הר"ן מביא ראיה להני דעות שאפ' אם רוב תשמישו הוא בצונן, שדינו בהדחה, ומיעוט שימושו בחמין, סגי ליה בהדחה.

תוס' בע"ז ע"ד לית ליה האי היתר, והטור מביאו.

השו"ע מיקל בזה, ולכן הקילו כל פוסקי עדות המזרח; אורל"צ, חזון עובדיה – נגד הכה"ח.

ואשכנזים יוצאים ביד רמ"א, ולא מקילין בזה לכתחילה, אך צירוף גדול מיחא הוי. ומקילין בה בדיעבד [כשכבר בישל בה, ולא כשכבר הגעילו]. ולכא' שעה"ד כדיעבד דמי. וע"ע מ"ב סקמ"ז, קמ"ט, קנ"ה, שעה"צ נ' ונ"א; וכהנה רבות.

כגון, שיש במטבח שרוצה להכשירו, לפעמים משתמש בו לדבר גוש רותח כ"ר, אך הואיל ותתאה גבר אינו בולע אלא כ"ק. ולהגעיל ע"י ערוי, אינו דבר פשוט שמהני לכו"ע, ולכן יש שאמרו להגעיל עם אבן מלובן. ולכא', כיון שרוב תשמישו אינו כן, שפיר יש לסמוך להכשיר ע"י ערוי לחוד, ואי"צ אבן מלובן, ויש לדמותו לשעה"צ סקנ"א. וכ"ז מלבד שהוא מכסה אותו בכל מקרה.

והנה, בסעי' ג' הארכנו שיש ב' מהלכים בראשונים ליישב שני הגמ' לגבי סכינים. יש שאמרו משום שהתירא בלע, וי"א משום דרוב תשמישו. והבאנו שם

בשם רעק"א, דהיכא שיש שניהם יחד, ממנ"פ יש להתיר דבר ששימושו על האור, להכשירו ע"י הגעלה. וכך המ"ב ביאר ההיתר של סכינים, די' ממנ"פ, אלא שיש מצוה מן המוכרח לקנות חדשות.

וא"כ קשה טובא, מדוע כאן מ"ב סקמ"ח כ' דאם הוא דבר שרוב תשמישו בבישול, ומיעוט תשמישו ע"י האור, יש ללבנו לדידן שלא סמכין על רוב תשמישו, ומיקל דסגי בליבון קל. וקשה, הא איירי בהיתירא בלע, וא"כ לכתחילה סגי בהגעלה לכו"ע, כמו סכינים, וא"כ מדוע מביא חומרא בכלל של ליבון, עם הקולא של ליבון קל, הא זה ממש כמו סכינים שאי"צ לעשות כן. קושיא אלימתא.

ואולי יש מקום לחלק בין רוב תשמישו בבישול, וחשש שמא אולי דילמא פעם אחת שימש בו ע"י האור, ובין היכא שיודע בבריר ששימש בו לפעמים ע"י האור; ושהמ"ב בסקי"ט שהיקל בסכינים איירי כשאינו יודע, ואילו כאן איירי כשיודע ששימש בו לפעמים ע"י האור.

אך האמת יורה דרכו שאין ישוב זו נכון, חדא, כי המ"ב בסקי"ט אינו משמע הכי. ועוד, בעצם הסוגיא אין חילוק בזה. וביותר, אם זה החילוק, ה"ל להמ"ב לחלק כן גם במקומות אחרים. וצע"ג.

ועיין בשו"ת הלכות שדן בקושיא זו על המ"ב, וס"ל דהא דהמ"ב החמיר כאן אינו מדינא אלא ממנהגא שהביא בסקי"ט שיש מצוה מן המוכרח לקנות סכינים

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

הדופן, ושמאכלים של פסח יגעו בדיוק באותו נקודה.

השאלה הגדולה היא איך קובעים רוב ומיעוט תשמישו. והנה, הרמ"א כ' לגבי כפות וכלי שתייה, שיש להחמיר בהו. משמע, אפ' היכא שיש ספק חשש בעלמא, נכנס בגדר של רוב תשמישו, והחמיר בה הרמ"א.

אך, א"א ללמוד כן, כי יש כלל ישן של לא מחזקין בריעותא, וכ' החת"ס דכלל זה שייך גם כאן, כמו שנוגע בכל התורה כולה; ואינו מסתבר דהרמ"א יחלוק על כלל זה. אלא נראה דכו"ע לא חוששין לטעויות, ולמקרים שלא יודע אם קרה כלל, אלא חוששין למקרים בודדן שיודע שקיימים 'לפעמים' בכוונה ורצון, אע"פ שאינו רוב ועיקר, כגון הני כפות וכלי שתייה.

כגון, לא חוששין שנשרף האוכל בקדירה, ונשאר האוכל בלי שום רטיבות [ע"ע סעי' י"א בענין מחבת], ולא חוששין שצלה בשר בקדירה בלי שום רוטב, כי זה מוזר ומשונה, ונתיר ע"י הגעלה לחוד, אפ' אנו הנוהגין כשיטת הרמ"א, אלא חוששין למזלג ששימש בו בשעה שצלה בשר ע"י האור, וצריך ללבנו, ולא סגי בהגעלה.

השו"ע היקל ברוב תשמישו, וכ"פ אורל"צ והגר"ע, דלא ככה"ח שהחמיר בזה כדברי הרמ"א.

ע"כ נתבאר, דמיעוט תשמיש אינו כולל דברים משונים, וטעויות. ורוב תשמיש, יל"ע האם היינו 51%, או רוב

חדשים לפסח, כלומר לא לסמוך על הממנ"פ של רעק"א, אלא להחמיר [כהט"ז, ע"פ הגמ'], ומפני זה החמיר כאן, וקמ"ל דהמנהג עדיין מיקל בליבון קל.

ועדיין לא מיושב כל צרכו, דא"כ מדוע בסקי"ט החמיר בסכינים בגדר מצוה מן המובחר, ה"ל לומר שהוא המנהג המבואר בסעי' שלנו. ועדיין צ"ע.

בגדר של רוב תשמישו

דיברנו רבות בענין תנורים, בענין זיעה, ובענין איך מכשירו לפסח, ע"י מצב ניקיון-עצמי, והאם זה מספיק. וביררנו באריכות שאין בעצם שום זיעה בתנורים שלנו ורק חומרא דפסח משום שחוששין למשהו, ולכן עיקר הכשרתו הוא מנגיעות, כגון כשחלה נגע בצד התנור, או שנשפך הרוטב^א.

ואע"פ שזה היה קולא בכל שאר שאלות, בסוגיא דידן זה חומרא, כי לא היה רוב שימוש של שימוש בלח כזיעה, כי אליבא דאמת אין זיעה אלא חשש למשהו, וא"כ התשמיש היחיד האמיתי שיש כאן, הוא לחוש לנגיעות, וא"כ לא סגי לן להכשיר ע"י זיעה.

ואולי מפני זה יש שמועה מר' משה שא"א להכשיר תנור אם לא ע"י אש ממש, כגון ע"י מבער-הלחמה, כי אין כאן רוב תשמישו בבישול או בצונן, כי אין זה נחשב שימוש בכלל.

והא דאומרים בשם ר' אהרן שסגי להפעילו על המקסימום, אולי היא גופא משום שלית ליה זיעה בתנורים, ולא חשש שמא פעם אחת נגע החלה במקום

^א יש לפקפק בזה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

בבישול, סגי בהגעלה, ואי"צ ליבון אע"פ שלפעמים שימוש בו ע"י האור.

ולאמור, מובן היטב אם הגדר הוא כדברי הרשב"א, דמשערין בכל שימוש קבוע, אע"פ שאינו רוב זמן השימוש, כי לזה חששו שישתמש בו.

ובאמת, כך מבואר בכמה מקומות, כההיא דסעי' כ' שולחנות מערה עליהם כי יש לחשוש שנשפך עליהם מהקדירות, ולא היקל השו"ע משום דרוב תשמישו הוא בצונן, ושיהיה סגי בהדחה, ולא מצינו בשום א' מהמפרשים שיטרח להסביר לנו איך שו"ע בסעי' כ' אינו סתירה לסעי' ד'.

אלא ע"כ כדברינו, דהואיל ושפיכות ועירוים הם עיקר שימוש וקורים בתדירות, למרות שאינם הרוב ממש, מ"מ נכלל ברוב תשמישו, ואין לו שום קולא של סעי' שלנו, כי סוף סוף חוששים שיבא לעשות כן גם בב"י. [וע"ע מש"כ בס"ד שם בסעי' כ', דהערוי אינו מדינא].

וע"ע מש"נ בס"ד לקמיה בסעי' י"א לגבי מחבת, דג"ז מתאים עמש"כ כאן.

ובאמת, ההכרח מחייב יסוד הזה, כי כל כוס שמשתמש בו בערוי כ"ר, הלא רוב השימוש, באחוזים, היא בכלי שני, א"כ איך יתכן כלי שצריך להכשירו בערוי כ"ר, אלא ע"כ, כל שהוא עיקר השימוש, וכ"ש כשהוא חלק והמשך השימוש, היא בכלל הרוב תשמישו, ואין להקל בהכשרו לומר שהוא רק מיעוט תשמישו.

היינו כל שימוש עקרי. ומצינו בזה לשונות חלוקים בראשונים, ויש נפק"מ גדולה בנייהו, כגון שימוש קבוע ע"י האור, אע"פ שרובו הוא שימוש ע"י בישול, האם יש בזה הקולא של רוב תשמישו או לא.

והרשב"א בתשו' שע"ב מבואר דכל שהוא עיקר תשמישו, אע"פ שאינו רוב, מ"מ א"א להתעלם ממנו, ומשערין בו, וא"א להקל להגעילו כשיש שימוש קבוע בו לשימוש ע"י האור.

ובאמת, ר' משה מבאר טעם ההיתר של רוב תשמישו, וע"פ דבריו מובן היטב שהגדר יהיה כדברי הרשב"א האלו.

טעם ההיתר של רוב תשמישו מבואר ברמ"ע מפאנו דהואיל והכלי אב"י, וכל האיסור בשימוש בכלי שאב"י אינו אלא מדרבנן, הם אמרו והם אמרו, ומותר להגעילו ברוב תשמישו, ולא לחוש למיעוט השימוש בו. ור' משה נה' קל"א בהע' על סי' תנ"א סעי' ו' טורח להבין טעם הענין, מדוע הם התירו כן.

וביאר, דהאיסור לשמש בכלי שאב"י אינו איסור על תחפצא, אלא הוא איסור על הגברא, שלא יבא להשתמש בו בב"י [לשיטתו שא"א לאסור התבשיל מחמת הכי, אפ' במזיד^ב], ואינו כדי להכשירו משימוש מסויים ולהוציא הבליעה ההיא, עבור שימוש מסויים, כי כבר נפגמה, ולא חששו שישתמש בו מעל"ע, אלא חששו שישתמש בו לשימוש הרגיל שבו מעל"ע, ולכן סגי ברוב תשמישו, והיינו כל שימוש רגיל וקבוע. ולכן אם רגיל להשתמש בו

^ב אך אינו מוכרח להיות כן, הא ראייה שהרשב"א חלק שם, ואעפ"כ אגן מבארים הרשב"א כאן ע"פ יסודו.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

האור, דזה ודאי אסור לגמרי, אלא הכוונה ששימוש בו לפני כמה ימים ע"י האור, ובב"י השתמש בו בבישול, ועכשיו הגעילו, וס"ל דבזה יש שאלה, אבל אם ההגעלה היה לאחר מעל"ע של השימוש ע"י בישול, בזה ודאי יש להקל. כך היא כוונת השעה"צ, ופשוט.

כל הנ"ל אמת ויציב ומובן היטב אם השאלה היתה רק שאלה דרבנן של גזירת אב"י אטו ב"י, אך קושיא חריפה וחזקה יש כאן, והוא, הא בדבר חריף אין היתר של אב"י, דמחליה לשבח, כמו שהארכנו ביו"ד סי' צ"ו, ובכל מקום בב"ח ותערובות, וא"כ איך התירו כאן ע"י רוב תשמישו ולא חששו למיעוט תשמישו, הא אם משתמש בו בחרף, שוב אין היתר של אב"י. קושיא אלימתא.

[וביותר אתפלא שמפרשי ונו"כ של השו"ע לא התייחסו לקושיא זו בכלל.]

ומחומר קושיא זו, הוכיח המהרש"ם נא' ע"י שהוא דחריף מחליה לשבח, אינו אלא מדרבנן, ומפני כן שייך לומר גם בזה הם אמרו והם אמרו.

המגילת ספר [צ"ח] הביא בשם חבירו לדחות הכרחו של המהרש"ם, דבאמת הא דחריף מחליה לשבח הוא דין תורה, אלא שמה"ת בליעה הזו אפשר להוציא ע"י הגעלה, והבליעה שנכנס ע"י האור שלא יצא ע"י הגעלה, נקלש, ואינו אוסר אלא מדרבנן, אבל באמת עיקר הבליעה שמחליה לחרף לשבח, הוא מה"ת.

והנה, יש שדנו במי שיש לו כלי שמשתמש בו לכ"ר, ורוצה להכשירו בכ"ש, האם רשאי והאם מהני להשתמש בו עכשיו הרבה לכלי שני, 'מרבה עליו' שימושים בכלי שני, ואז רוב תשמישו בכ"ש, ואי"צ להכשירו בכ"ר. וע"פ האמור לא הרוויח כלום, דהואיל ושימוש בכ"ר הוא שימוש תדיר וקבוע ורגיל אע"פ שאינו הרוב, א"א להכשירו אלא בכ"ר.

נמצא, ההיתר של רוב תשמישו הוא רק לא לחשוש לשימוש שקורה באקראי, וכשימוש נפרד ולא כהמשך משימוש אחרת. ואי"צ להחיתר אלא כשיודע שקורה כן, אבל לא לחשוש שמא אולי אפשר, וכמו שנתבאר בס"ד.

הרמ"א שהחמיר כאן לכתחילה, ביאר ר' משה [באמת הוא הט"ז] דיכולים אנשים למעות בזה, כמו שהארכנו באותיות הקדמות לבאר מתי נוגע הלכה זו.

השעה"צ סק"נ איירי בציור מסויים ורוצה להקל משום רוב תשמישו, וכ' דבאב"י פשוט שיש להקל. וקשה, הא כל ההיתר של רוב תשמישו הוא אך ורק באב"י, דאי בב"י ודאי לא מהני הגעלה להחיתר שימוש שהיה ע"י האור, תוך מעל"ע, וכל ההיתר של רוב תשמישו הוא כשאינו אסור אלא מדרבנן בגזירת אב"י אטו ב"י, וע"ז שייך הם אמרו, אבל לא כשהוא תוך מעל"ע.

וקושיא זו שגגה היא, כי אין כוונת המ"ב לומר שהיה אב"י משימוש שע"י

² וזה שונה מההיתר של היתירא בלע, שהטעם להחמיר היה משום דחוששין שמא באמת איסורא בלע.

³ כלומר, מהט"ז מבואר דכו"ע אית להו באמת ההיתר של רוב תשמישו, אלא שחששו שיסמכו ע"ז במקום שאינו נוגע.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ולא שייד לדון להקל ע"פ רוב. כ"כ החזו"א.

כגון, כלי שרוב תשמישו הוא בבישול היתר, ומיעוטו בצליית איסור, אין להקל להכשירו בהגעלה בטענת רוב שימוש, כי רוב זה אינו טעון הכשרה כלל. משא"כ בחמין לפסח, או איסור ואיסור, או חלב לבשר, באלו יש צורך הכשרה, וא"כ נכנס ב'חשבון' של שימושים.

עוד נפק"מ בזה הוא הרשת בתנור של גוי, רוב שימושו הוא ע"י כלי לכלי בלא רוטב, ואינו מכשיר אלא משום שנשפך תדיר, ואין השימוש התדיר צריך שום תיקון כלל, וא"כ צריך ללבנו כדי להכשירו.

מי שהיה לו בעיה רפואית בשן שלו, והיה לו 'מכסה' ו'מגן' על השן שהיה מניח שם רק בשעה שאכל. וכשאכל, לא לעם בצד זה של פיו, רק בצד השני. א"א להגעילו כי יש חשש דילמא פקעי.

והנה, אע"פ שלפעמים דבר גוש רותח נוגע בה, מ"מ רוב תשמישו הוא ע"י שתיית משקאות חמים, שהוא ערוי כלי שני, וא"כ ע"פ כלל זה יכול להתירו ע"י ערוי כלי שני, כשאינו ב"י, ולא לחשוש לשימושים של כ"ר של דבר גוש, שקרה רק לפעמים, ע"פ שעה"צ סקנ"א, כיון שכאן הוא שעה"ד.

והניחא לענין פסח שיש היתר של רוב תשמישו, והוא אב"י, אבל לענין בשר בחלב אינני יכול להתיר בזה, דאח"נ יש היתר של רוב תשמישו אף לענין בב"ח, מ"מ יש שימושים רבים ותדירים של כ"ר בדבר גוש בשריים וחלביים, ולא יהיה שייד להתיר עפ"י היתר זה. ולכן, עליו

ואע"פ שיתכן שיסודו אמת, מ"מ הכרחו של המהרש"ם במקומו עומדת, ואי"ז יכול ליישב סוגיין, דהרי בסוגיין אם רוב תשמישו בצונן, ומיעוט בחמין, ההיתר של רוב תשמישו מתיר להכשירו ע"י הדחה לחוד, וזה ודאי לא מקליש הבליעה שבתוכו; אלא ע"כ, הכרחו של המהרש"ם במקומו עומדת.

ובאמת, נוכל למעט ההכרח של המהרש"ם, ולומר שצדק לענין שאר חריפים, אבל לא לענין חילתית, ויתכן שחילתית מחליה לשבח מה"ת, ואעפ"כ יש להקל כאן מטעמים שונים, כגון ספ"ם, ומילתא דלא שכיחא, ובית מאיר, ושאר ראשונים בסוגיין שם, ומש"ה מקילין כאן אפ' בחריף.

החזו"א [קי"ט ט"ז] ס"ל דהקושיא הראשונה הוא כ"כ חזקה, עד כדי שם"ל דכל ההיתר של רוב תשמישו הוא רק להתיר שימוש בדברים רגילים, אבל בדבר חריף, אין היתר להשתמש בו אם נכשר ע"י רוב תשמישו.

ומסתימת הפוסקים והנו"כ, שלא פרטו ולא ביארו כן, ע"כ התירו בכל אופן.

ההיתר של רוב תשמישו, הוא היכא שיש ב' שימושים של איסור, א' נכשר בהכשרה מועטת, וא' צריך הכשרה מרובה, אם הרוב הוא ההכשרה המועטת, אי"צ להכשיר הכשרה המרובה.

אבל אם השימוש של הרוב הוא שימוש של היתר גמור, נמצא שלא באת להכשיר אלא משימוש של איסור לחוד, וא"כ יש לפניך רק תהליך הכשרה אחת,

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לקנות עוד מגן, כדי שיש א' לבשרי וא'
לחלבי, ואי"צ לקנות עוד סט עבור פסח.

סעי' ז' – מתקלקלין בהגעלה

יש מי שאומר דכפות העשויות מקרן אין להם תקנה בהגעלה, דכיון שמתקלקלין
במים חמין חיישינן דלמא חיים עלייהו.

חיים עליה בכלי פלסטיק

בסעי' א' הארכנו לגבי ליבון על כלי
שיש חשש דילמא פקעי, וחיים עליה ולא
מלבנו כראוי. בסעי' שלנו נתחדש דגם
בהגעלה חוששים כן.

הבאנו שם פמ"ג שמתיר האוכל
בדיעבד רק כשהיה שוגג ולא במזיד.
ובסוף הסימן ד"ה כלי עצם כ' דהנ"מ
בחרם ובליבון, אבל בהגעלה, בדיעבד,
אין לאסור האוכל בכל גווני.

והנה, האחרונים [מנח"י, ציץ אליעזר,
ועוד] האריכו לדון בענין כלים עשויים
מפלסטיק, האם יכול להגעילם, מבשר
לחלב, מאיסור להיתר, מחמין לפסח.
ובספר פאת שדך סי' ע"ח ס"ל שכל
הענין אינו מתחיל, דהואיל ויש כלים
מפלסטיק שאינם עמידים לטמפרטורות
גבוהים, חיים עליה ולא מגעילו כראוי,
וא"כ אסור להגעילם בכלל.

והנה, בעצם דבריו לכלול יחד כל כלי
פלסטיק, מבואר מכמה מקומות שלא
כוללים יחד, אלא דנים כל כלי וכלי, ע"ע
שעה"צ בסוף הסימן ס"ק קצ"ו לגבי כלי
זכוכית.

ולכן, כל כלי פלסטיק שמשתמש בו
בכ"ר ואינו חושש, יכול להגעילו בכלי
ראשון לכתחילה. וכלי פלסטיק שאינו
עומד בחום כלי ראשון, ושימושו בערוי
כ"ר, כתשמישו כך הוא הכשרו,
וכדמבואר בשעה"צ הנ"ל.

וכלי פלסטיק שאינו עמיד לחום כלל,
אה"נ בזה א"א להגעילו לכו"ע. אבל
לאסור כל כלי פלסטיק אטו אלו, אין
מקור לעשות כן.

ויבואר להלן בס"ד האם אנו סומכין על
הגעלת פלסטיק, לענין שאר איסורים,
ולענין חמין לפסח.

סעי' י"א – מחבת

מחבת שמטגנין (פי' שיולקין זה שמן לאפותו) בה, מותרת בהגעלה; ואם היא ארוכה,
משים חציה והופך עוד ומשים חציה האחר. ואם היא ארוכה ביותר, מלבנה באמצע
(ובליבון כל זה שקש נשרף עליו סגי ליה). ויש מחמירין ללבן המחבת, אך כלבון כל זה דהיינו
ששקרוף עליו קש מצחוץ סגי (ד"ע). ונוהגין ללבנו לכתחלה, מיהו סגי ליה בהגעלה אם אין זו
גומות (מהרי"ל).

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ביאור הענין

שאלה הגדולה בסעי' הזה הוא איך מכשירין מחבת; האם דנים בו כשימוש ע"י בישול, ועל כן סגי להכשירו בהגעלה, או"ד אינו כבישול אלא כצליה ובישול ע"י האור, ולכן הכשרתו הוא רק ע"י ליבון.

הרא"ש מיקל דנחשב כבישול, וסגי בהגעלה, וכ"פ שו"ע, מאידך הרשב"א ס"ל דזה כצלי, ורק נכשר ע"י ליבון, וכן החמיר הרמ"א לכתחילה.

הרא"ש המיקל, אינה דעה יחידאה, כמו שהאריך הביה"ל להוכיח שיש לו חברים. הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ז', וגם בתשו' י"ד ס"ל דדינו כבישול ולא חש להא דלפעמים אין רוטב, דהא גם בקדירה לפעמים מתייבש הרוטב, ועדיין סגי בהגעלה, וא"כ ה"ה כאן.

והיא גופא יל"ע, מדוע קדירה שנגמר הרטיבות, סגי בהגעלה, הא הוי תשמיש שע"י האור. ואינו משום 'רוב תשמישו' כי ע"פ הגדר שביארנו למעלה, אי"ז בגדר מיעוט שימוש אלא עיקר שימוש. ועוד, הרשב"א שהחמיר כאן הוא מרא דשמעתתא של רוב תשמישו, ואעפ"כ החמיר כאן.

הגר"ז ביאר, וכן באמת מרומז בדברי הרא"ש, דתבשיל שהתחיל עם רוטב, אע"פ שבמשך הבישול נכלה הרוטב, מ"מ הלחלוחית נשארת בתוך התבשיל, ואינו כצלי שהתחיל בלי רטיבות כלל, ולכן אין לחלוחית תוך האוכל להחשיבו כבישול. והרא"ש ס"ל דזה טעמא דקדירה, וגם היתר לענין מחבת.

ועדיין לא מיושב כל צרכו, דעפ"ז היכא שבאמת נשרף האוכל יבש לגמרי, אין טעם להקל כלל, ואעפ"כ הרא"ש היקל בכל גווני, למרות שגם בימי הרא"ש היו מאכלים שנתייבשו לגמרי, ונקדחו.

הערוה"ש ביו"ד סי' קכ"א מק' על כל הדמיון לקדירה, כי קדירה [בדרך כלל] מתחיל עם הרבה רוטב, ורק לפעמים מתייבש, משא"כ מחבת מתחיל עם רק מעט רוטב, והרבה פעמים נכלה כל הרוטב.

ע"כ הוא דעת הרא"ש, למרות שאינו מובן כ"צ, ועדיין טעון הסבר.

כאמור למעלה, השו"ע מיקל כהרא"ש, וסגי בהגעלה; אבל ביו"ד סי' קכ"א סעי' ד' פסק: מחבת שמטגנים בה, אף על פי שלענין חמין בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון.

הפר"ח מתמיה איך השו"ע מיקל בפסח יותר משאר איסורים, דאי תימא משום היתירא בלע, הא השו"ע לית ליה האי סברא.

ובאמת, תמיהתו של הפר"ח הוא פלא, דאה"נ השו"ע אינו סומך על היתירא בלע לחוד, מ"מ צירוף הוא, והיכא שנחלקו הרא"ש והרשב"א, יקל כהרא"ש כיון שיש לצרף היתירא בלע. וכ"כ באמת הגר"א וש"ך וט"ז ושאר נו"כ.

הגר"ז, חזו"א, מקו"ח, כולם הקילו בהגעלה, וכה"ח כ' דכ"ה המנהג. הבא"ח כ' דנהגו בליבון קל. הפר"ח, מובא במ"ב סקס"ז ס"ל דצריך ליבון מדינא.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

דאם אכן בלע ע"י האור, לא משנה אם היה דרך אמצעי, שיש להחמיר.

ובאמת, לכא' אין צורך בראיות כאלו להוכיח דלא בדבריו, וכה"ק המקו"ח, דראינו בכלי מדין שכלי בישול סגי בהגעלה, ולא חייב התורה ליבון משום שהיה איסור ישירות.

ועוד הק' הגרש"ז [הליכות שלמה ג' ג'] מכל הל' בב"ח, דאם נאסר ע"י בישול, מכשירו ע"י הגעלה, אע"פ שבשר לתוך חלב הוא נגיעה ישירות בלי שום אמצעי^א.

וע"ע חת"ס שמורה ליישב דברי הרמ"ע מפאנו, עיי"ש.

המ"ב שמיקל בהגעלה בכל ענין אם נאסר בלח, ע"כ דלא כרמ"ע מפאנו.

והכי קיי"ל לדינא שאין מקום להחמיר כדעה זו כלל, למרות שבספר טעמא דקרא [מ"ט] מובא שהחזו"א החמיר כדעה זו בסוף ימיו.

לאור האמור, מי שיש לו מחבת שנאסר, איך הוא צריך להכשירו. והנה, אם הוא אומר שנאסר ע"י רוטב, יש להקל בהגעלה לכו"ע, דהרי הרשב"א והרא"ש רק נחלקו בסתמא, וכשנתייבש [כגון קונה מגוי], אבל בידוע שנאסר ע"י בישול לחוד, לכו"ע סגי בהגעלה, אפ' בשאר איסורים.

ואם נאסר כשהיה יבש, אם היה אב"י [כגון מעט גבינה למחבת בשרי אב"י], נמצא שאינו אסור אלא משום אב"י אטו ב"י, אבל אין כאן איסור גמור, ולכן זה

החיי"א ס"ל דרוב פוסקים מחייבים ליבון, והביה"ל מאריך להוכיח דאינו כן, ושעיקר הדעה הוא להקל.

ולדינא, בני ישראל יוצאים ביד רמ"א, דלכתחילה יש ללבנו ליבן קל, אבל בדיעבד או בשעה"ד, סגי בהגעלה.

בשאר איסורים, צריך ליבון, וכמש"כ השו"ע ביו"ד. והחכמ"א מיקל שם כשהוא הפסד גדול לסמוך על דעת הרא"ש, אע"פ שהחיי"א כאן ס"ל דהרא"ש הוא דעה יחידאית.

ע"כ פשטיה דסוגיא. אבל יש מהלך אחרת בסוגיין מהרמ"ע מפאנו [מבואר בש"ך שם סק"ח, ורעק"א], ושחויב הגעלה או ליבון אינו תולה אם שימוש בו עם רוטב או ע"י האור, אלא תולה איך נבלע האיסור – דאם נבלע האיסור ישירות להכלי, בלי שום אמצעי, א"א להכשיר אלא ע"י ליבון, אבל אם נאסר ע"י אמצעי, כגון רוטב שאינו אסור מחמת עצמו, בזה סגי להכשיר ע"י הגעלה.

ובכך ביאר החילוק בין פסח לשאר איסורים, דבפסח החמין הוא האיסור, ולא הרוטב, א"כ הכלי בלע האיסור דרך הרוטב, ולכן סגי בהגעלה, אבל באיסור, כיון שגוף הרוטב הוא איסור, כגון יין נסך, וכגון שומן של איסור, לא סגי בהגעלה אלא רק בליבון.

החזו"א [מ"ד ד'] מוכיח דאנן לא קיי"ל כדעה זו, מהא דהרא"ש והרשב"א נחלקו אם יש להקל כשמתייבש הרוטב, ומבואר

^א אולי דרך הכלי נחשב דרך אמצעי.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

דין רוטב, אין כאן דעת הרא"ש להקל בכלל, וזה ממש כמו שפוד, ושימוש הוא רק ע"י האור בלי שום רוטב.

ואם אין הרא"ש להקל, נמצא שגם אין כאן קולא הנ"ל של ר' משה שסמך על דעת הרא"ש.

ובאמת, לא רק מחבת שלנו ע"פ הנ"ל דינם כשפוד, אלא אף הקדירות, כ"כ החו"ש, כיון שמשמשים בהם לאור, ופרפל, וקוגל אטריות, שהדרך לייבש ולאדות כל המים, בכוונה, בתדירות [פמ"ג א"א ט"ז].

נמצא, אע"פ שהיו קולות גדולות בתחילת הסעי', מ"מ לאור הנ"ל לא רק שאין קולות במחבת, אלא אף יש חומרות בקדירות.

אך קשה, דאע"פ שהכל מובן ע"פ החשבון, הלא גם בזמן הראשונים היה להם טשולנט ועוד מאכלים שהדרך היתה להתייבש, ולא שמענו שהחמירו בקדירות בליבון. וצ"ע כעת.

סעי' י"ב – ידותיהם כמותן

כל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותן. הגה: מיהו אם לא הגעילו הידות, אין לאסור דיעבד; ואפילו לכתחלה יכול להגעילן על ידי עירוי שמערה עליהן (איסור והיתר הארוך כלל ע"א).

ועפ"ז, מצקת שיש בה ידית של גומי, ואנן נוהגין שלא להכשיר את זה, לכתחילה אין להשתמש בו בפסח.

והנה, הטעם שיש חיוב להגעיל הידית, מבואר ממ"ב [סקס"ה, ס"ט וע"א] שיש ד'

היתירא בלע שמקילין להגעיל אפ' נאסר ע"י האור.

וחידש ר' משה [ג' י"ד ב'] חידוש נורא, דהואיל ומנהגנו הוא להגעיל רק כלי שאב"י, ויש דעת הרא"ש להקל, יש לסמוך עליו ולהתיר לכתחילה בהגעלה לחוד.

והנה, בארה"ב המנהג להורות כן, וגברא רבא קאמר, אבל באמת זה תימא גדולה.

הנפק"מ, מחבת שיש בה צפוי טפלון, שא"א ללבנו משום דילמא פקעי, שר' משה מיקל להגעיל באב"י.

כשנעשה בשרי ע"י צלייה, וחלב נפל לתוכו דרך בישול, יש להתיר להכשירו בהגעלה, אפ' בב"י, ע"פ הגר"ז שהבאנו למעלה בסעי' ג'.

והנה, בספר חלקת בנימין טען שמחבת שהוא Non Stick, ואי"צ להשתמש בשמן כלל, או אפ' מחבת רגיל שמשמשת בתרסים במקום שמן שאין בו

ביאור הענין, חם מקצתו חם כולו

כ' שו"ע 'כל' הכלים, לרבות כלי עץ, מתכת, ושאר חומרים. וגם, כל סוגי כלים, כגון קדירה, מחבת, מצקת, מזלג, וכדו'.

^ב קשה, הא בזה היקל הרא"ש, וביארנו הטעם משום דעדיין נשאר לחלוות תוך האוכל עצמה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

דהיקל הרמ"א בדיעבד, היינו כשהכשיר עצם הקדירה.

ע"פ ד' טעמים הללו, יל"ע מדוע התיר הרמ"א לכתחילה להגעיל הידית ע"י ערוי. לטעמו של המג"א חם מקצתו חם כולו, כ' המג"א דמהני ערוי כי חם מקצתו חם כולו הוא גם דומה לערוי. והאחרונים התקשו להבין מדרש פליאה זו, ואיך יתכן שחם מקצתו חם כולו בכל הכלי רק בקליפתו.

והנה, בסקע"א המ"ב מבאר מדוע מהני הכשרה בערוי, ומתייחס רק לג' טעמים אחרונים, ולא ביאר מדוע לטעמו של חם מקצתו חם כולו – שהתיר בדיעבד אם הגעיל עצם הקדירה, אפ' אם נשתמש בהידית עצמה כי כבולעו כך פולטו – מהני להכשירו ע"י ערוי. ומסתיימת דבריו משמע, דהא דצריך ערוי היינו להני טעמים אחרונים, אבל לטעם הראשון, אפ' לכתחילה מותר להשתמש בכלי כל שעצם הכלי נכשר ע"י הגעלה, דחם מקצתו חם כולו מהני להכשיר את כולו אפ' לכתחילה. וכך באמת ס"ל לפר"ח ביו"ד סי' קכ"א.

והנה, סוגיית חם מקצתו חם כולו בכלל, ודעת הרמ"א והמ"ב בפרט, קשה טובא. ובאמת, יש ד' סעיפים העוסקים בזה. יש כאן, תנ"א י"ב, יש יו"ד סי' צ"ב סעי' ה', סי' צ"ד סעי' א', וקכ"א סעי' ו'. ועלינו המלאכה ליישב את כולם, בס"ד.

ונתחיל לבאר מהגמ' והראשונים, רובם ככולם ע"פ דברי היד יהודה ביו"ד צ"ב סקל"ו, עיי"ש. בגמ' זבחים אי' דתרומה בלוע בכלי, רק החלק שנבלע ע"י התרומה, צריך הגעלה, ואי"צ

חששות: א', ע"פ מג"א, שיש בה בליעת חמץ ע"י חם מקצתו חם כולו. ב', שמא נשתמש בו בכ"ר בתוך יורה. ג', שמא ניתז ניצוצות על הידית. ד', שמא השתמש בה בידים מלוכלכות.

וע"פ ד' טעמים הללו, צריכין לבאר מדוע מותר בדיעבד, כשכבר הגעיל את עצם הכלי.

לטעם הא', כ' מ"ב דכבולעו כך פולטו, ואם נבלע ע"י חם מקצתו, כך נפלט ממנו. לג' טעמים אחרונים שהוא רק חששות, לא מחזקינן בריעותא בדיעבד.

המ"ב בשם הט"ז מוכיח מהגמ' פסחים של סעי' ג', דסכין הוא מוחזק שהשתמש בהידית לחמץ. הערוה"ש סקי"ב כ' דה"ה כפות שלנו וכדו', דינם כסכין של הט"ז.

כ' המג"א, הא דמותר כאן בדיעבד, היינו כשהשתמש בקדירה עצמה, אבל אם הכשיר את הקדירה, ואז שימש בהידית, נאסר האוכל, כי הבליעה נכנס להכלי ע"י חם מקצתו, ואינו יוצא ע"י חם מקצתו לאסור את התבשיל, אבל כשמשמש בהידית ישירות לא דרך הכלי, א"כ נפלט ממנו הבליעה של חמץ שיש בשאר הכלי, ונאסר האוכל.

המ"ב מיקל בזה, ע"פ חק יעקב וגר"א, וס"ל דע"י הגעלת עצם הקדירה, מהני לפלוט כל בליעת הידית, אפ' אם אח"כ השתמש בעצם הידית. ובשעה"צ סקע"ו כ' 'דלא כמג"א'.

ומודה המ"ב דאם עדיין לא הכשיר עצם הקדירה, שאם עכשיו שימש בהידית ישירות, נאסר האוכל, והא

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לשער אלא חלק הנתחב אפ' אם שאר הכלי הוא חם.

ופשטות מח' הזה הוא מח' ראשונים הנ"ל, שרבינו פריץ למד ע"ד הרשב"א ורא"ה, שבליעה מוליך בכולו, וגם יוצא ממנו, ואילו שאר הראשונים למדו כהר"ן שחם מקצתו לא חם כולו.

בשו"ע סי' צ"ד, סתם דעת שו"ע הוא דלא כרבינו פריץ, וכ' דהרמ"א דדעה זו עיקר. וביאר הש"ך שם דהיינו כהר"ן, שלא אמרי' חם מקצתו חם כולו, ואינו מוליך הבליעה בכל הכלי. א"נ נוכד למד מג"א שנביא לקמיה יש שלמדו דאה"נ הבליעה עכשיו נבלע בכל הכלי, מ"מ חם מקצתו חם כולו אינו מוציא הבליעה שבשאר הכלי, ולכן סגי לשער בס' נגד חלק הנתחב ולא נגד כולו.

אמנם, הרמ"א בסי' קכ"א סעי' ו' כ' דכפ' שנבלע ע"י מקצתו, סגי להגעילו ע"י הגעלת מקצתו, כי חם מקצתו חם כולו, ואי"צ להגעיל את כולו, דכבולעו כד פולטו'. [הש"ך שם כ' דהיינו רק בדיעבד, וכמו שמבואר כאן דלכתחילה יש להגעיל את כולו. ועמש"כ למעלה שהמ"ב מיקל בזה לכתחילה, וכדעת הפר"ח.]

והנה, ע"כ זה דלא כהר"ן, כי להר"ן אין בליעה בכולו לחייב הגעלה בכולו. וגם אינו כהרשב"א, כי גם הרשב"א מודה שלא מהני חם מקצתו להגעיל. וכ"ת שלמד כהרא"ה, הא בסי' צ"ד היקל נגד הרא"ה לחייב ס' רק נגד חלק הנתחב, וא"כ איך היקל כאן כוונתו.

הש"ך בסי' קכ"א ביאר, דהאמת כמש"כ בסי' צ"ד, והא דכבולעו כל פולטו דכ' הרמ"א הכוונה לומר דכי היכי

להגעיל שאר הקדירה מחמת מעט התרומה שנבלע במקצתו.

הר"ן בפסחים ח'. ביאר, דהואיל ומדובר בכלי, אין הבליעה מתפשט בכולו, אלא רק בחלק שנגע בהאיסור, ולא אמרי' חם מקצתו חם כולו. מאידך, תוס' זבחים ס"ל דגם בכלי שייד להתפשט הבליעה אף במקום שלא נגע בו האוכל, כ"ז שהוא באמת חם, אבל בחלק הצונן של הכלי, בזה אמרי' חם מקצתו לא חם כולו.

הרשב"א בתורת הבית [ל"ה] ס"ל דבאמת חם מקצתו חם כולו, והבליעה מוליך ומבליע לכל הכלי, אפ' חלק הצונן, אבל להגעיל ע"י מקצתו לא מהני כי לא מפליט כולו בהגעלת מקצתו [ולחמג"א דלקמיה, אינו מפליט בכלל]. והא דמהני לענין תרומה, היינו קולא מיוחדת, עיי"ש, ולא שייד לשאר בליעות.

הרא"ה מודה להרשב"א שהבליעה מוליך ומבליע בכולו, אך ס"ל דיכול להגעיל ע"י מקצתו ג"כ, כי כבולעו כד פולטו' [ולדידיה אין צורך בקולא מיוחדת לענין תרומה]. וכ"ז שמהני הכשרה במקצתו להתיר כולו, אינו אלא בהגעלה, אבל ליבון אינו שורף אלא במקום שליבן, אבל אינו מושך ושורף הבליעות בשאר הכלי. [כ"כ חיי"א קכ"ב ח' בשם הש"ך, ודלא כט"ז קכ"א, וצ"ע דברי הט"ז, למרות שר"ן פסחים ח: משמע כוונתו.]

הטור ביו"ד סי' צ"ד מביא שי' רבינו פריץ שאם חתב כפ' בשרית לקדירה חלבית, צריך לשער נגד כל הכפ', כי חם מקצתו חם כולו, אפ' אם שאר הכפ' היה צונן. ומביא שאר ראשונים דס"ל שאי"צ

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

רק במקצתו, אבל אם אכן ישתמש בכולו, יאסור, כי הבליעה ההיא מעולם לא יצא, ועכשיו נפלט.

הדוחק במהלך הזה הוא הרמ"א בסי' קכ"א דכ' כבולעו כך פולטו, שלפי הבנת המג"א הכוונה לומר דבולעו, ואעפ"כ אינו פולטו; בדיוק היפוכו של משמעות המילים.

הגר"א עומד על דוחק הזה, ומדבריו מבואר, וכן מבואר מרעק"א, שבאמת חם מקצתו חם כולו לענין לחלוק הבליעה בכל הכלי, כדמבואר בסי' צ"ב. ואעפ"כ מובן סי' צ"ד לשער רק חלק הנתחב, וגם מובן סי' קכ"א דמהני להגעיל מקצתו. ולא חששו לבאר לנו חילוק הדבר.

ואולי החילוק הוא בין בישול רגיל, שמפליט רק מחלק הנתחב, ובין היכא שמגעיל, בכל תנאי הגעלה, דזה מפליט מכל הכלי, וזהו כוונת כבולעו כך פולטו. וחילוק זה הוא סתום לגמרי ומחוסר הבנה, וה' יאיר עיני. [ועוד, הגר"א בסי' צ"ד כ' 'לרווחא דמילתא' ולא הבנתי כוונתו].

עוד מהלך בסוגיין הוא מהיד יהודה, ע"פ הש"ך בסי' קכ"א בשם או"ח, לחלק בין סתם קדירה רותחת, ובין היכא שהוא ע"י האור. והנה, פשטות האו"ח הוא לחלק בין שפוד שאמרי' ביה חם מקצתו חם כולו, ובין תבשיל, שאינו מושפע ישירות מהאש, דבזה לא אמרי' חם מקצתו חם כולו. אך היד יהודה למד שאינו תולה אם נוגע בהאש עצמה, אלא אפ' קדירה עם תבשיל שהוא על האש, ותחב לתוכה כף, בזה אמרי' חם מקצתו

שמעולם לא נבלע בכולו, כך אי"צ להגעילו כי לא יפליט, ואין זה כלל הישן של כבולעו כך פולטו, אלא לשון מושאל.

בשו"ע סי' צ"ב סעי' ה' טיפת חלב שניתז על קדירה בשרית כנגד הריקן, מתפשט עד לששים. והנה, לתוס', הואיל ומדובר בחם, מובן מדוע נגיד חם מקצתו חם כולו. אבל להר"ן, דלהש"ך הוא השו"ע ורמ"א בסי' צ"ד, הא לית להו חם מקצתו חם כולו, וא"כ איך הטיפה מתפשטת. כך הקשו האחרונים.

הפמ"ג, רעק"א כאן, ומג"א סקכ"ד, כולם ביארו דבאמת קיי"ל כתוס', ותלוי אם הוא חם או צונן, וסי' צ"ד איירי בצונן, ולחכי לא נתפשט, משא"כ בסי' צ"ב דאיירי בקדירה שהוא חם, ולכן הבליעה מתפשט.

ועפ"ז, תחב כף, ונתחמם, אמרי' ביה חם מקצתו חם כולו. וטען הדגו"מ, שדין זה סתום מאוד, ופשטות סי' צ"ד הוא להקל אף בכח"ג. ועוד, גם סי' קכ"א הוא סתום. ועוד הק' היד יהודה, הלא כל ציור של סי' צ"ד, אע"פ שלא בכל מקרה נתחמם כל הכלי, מ"מ קצת למעלה ממה שנתחב כן נתחמם, ואעפ"כ כולם חייבו לשער רק חלק הנתחב, אע"פ שבכל ציור יש מעט יותר ממנו שנתחמם.

עוד מהלך ליישב סי' צ"ב עם סי' צ"ד, תי' המג"א דלעולם כהרשב"א, ושחם מקצתו מוליך ומבליע הבליעה בכולו של הכלי, ואעפ"כ בסי' צ"ד לא משערין אלא חלק הנתחב כי חם מקצתו אינו מפליט.

והא דמהני בסי' קכ"א, היינו להכשיר חלק התחתון, ושלא יאסר עוד כשממש

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

הש"ך, ומדחלק ע"כ לית ליה האי חילוק. וכן יש להוכיח כן מדסתם ולא פירט. אינו לומד כיד יהודה, כי לא חילק כן, ואסר התבשיל כשתחב הידית בכל מקרה.

וא"כ, לא נשאר לנו אלא המהלך שהבאנו ע"פ רמזות הגר"א ורעק"א, לחלק בין בישול בעלמא, ובין היכא שמגעיל. אך, כבר כתבנו דאין לנו שום הבנה בחילוק זה. ולכן, דעת המ"ב בסוגיין הוא צע"ג, וה' יאיר עיני.

מי שיש לו תנור עם שני תאים, והוא מקשה אחת, ואי אפשר להתיר משום אין בליעה עובר בלי רוטב, ורוצה להשתמש א' לחלבי וא' לבשרי. והנה, אם השני מתחמם כשמדליק את האחר, ונשפך בשעה שהשתמש בו, זה שאלה חמורה. להיד יהודה אמרי' חם מקצתו כיון שהוא מאש דלוק. להפמ"ג, חם כולו. להמג"א, מוליך בכולו, ויוצא כשהמאכל נוגע בקיר התנור. ורק להש"ך בסדר, והמ"ב לא ס"ל כהש"ך. א"כ זה שאלה חמורה.

מי שיש לו שני כוורים ממקשה אחת, יש הרבה יותר צדדים להקל. אינו על האש, אינו אלא, לכל היותר, ערוי כ"ר. לא כולו חם. יש הש"ך שהיקל לגמרי. ולכן אי"ז שאלה חמורה כ"כ.

חם כולו, ובכך איירי סי' צ"ב [וכך מדויק התם]. אבל הא דסי' צ"ד, איירי בתבשיל שאינו על האש, ולכן לא אמרי' חם מקצתו חם כולו.

ויישוב זה הוא אוקימתא גדולה בסי' צ"ד, ודוחק.

הרמ"א בסי' קכ"א שמתיר הגעלה במקצת כשנאסר במקצת מטעם כבולעו כך פולטו; ליד יהודה מובן כי איירי בהגעלה על האש. לפמ"ג, איירי כשנאסר בענין שלא נתחמם למעלה. המג"א למד דאיירי להתיר רק חלק הנתחב, ולא את כולו. א"נ, איירי בהגעלה, ולכן מהני, כרמזות הגר"א ורעק"א.

עכשיו שזכינו לזאת, נוכל לברר כמי למד המ"ב. והנה, המ"ב בעצמו כ' דהוא למד דלא כהש"ך שלא נבלע בכולו, וס"ל שאם משתמש בהידית לפני שמגעיל את חלק התחתון, נאסר התבשיל; ואילו להש"ך אינו אוסר כי אין שם בליעה. ואינו לומד כהמג"א, כמש"כ הוא עצמו, וס"ל שאם משתמש בחלק העליון לאחר שהוכשר חלק התחתון, אינו אוסר, דלא כמג"א.

אינו לומד כהפמ"ג לחלק בין חם או צונן, דהא א"כ אין הכרח לו לחלוק על

סעי' י"ג – מטלוי

כלי שיש בו מטלוי, אם קדם הטלוי לבליעת האיסור אין צריך להסירו דכבולעו כך פולטו; ואם קדמה בליעת האיסור למטלוי, צריך להסיר הטלוי קודם הגעלה או ישים גחלים על מקום הטלוי עד שישרף גוף האיסור, אם ישנו, ואחר כך מגעיל כל הכלי; ואם הוא של עץ, אין לו תקנה אלא א"כ ירחיב הסדק כל כך שיוכל להוציא משם מה שבתוכו. הגה: רוסק סעושים האומנים צחוד כלים, מותר להגעילן מאחר שנעשה מחדש; וינקרס היטב (איסור והיתר והגהות).

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

מח' רא"ש ורשב"א

בסוגיא דטלאי, כשקדמה בליעת האיסור לטלאי, יש מח' ראשונים מדוע הגעלה לא מהני ביה. שיטת הרשב"א [א' שי"א] דבעצם אי"צ לחוש לבליעה שיפלוט הקדירה המכוסה בטלאי, דממנ"פ, אם יפלוט ע"י בישול, יפלוט ע"י הגעלה. ואם לא יפלוט ע"י הגעלה, גם לא יפלוט ע"י הבישול. ולכן, כל החשש הוא רק מחמת חמץ בעין התקוע מאחוריו, שימשיך להפליט גם אחר הגעלה. [יל"ע, וכי לא נפגם].

מאידך, הרא"ש בפסחים וגם בתשו' [א' י"ד] חשש להבליעה, דחושש שמא יפליט מקצתו ע"י הגעלה, אבל לא כולו, וימשיך להפליט בשעת בישול, ומדמה לכלי חרם, שאינו מוציא כל בליעה מדפנו לעולם, וה"ה הכי כיון שהוא עשוי משכבות. [ע"ע שעה"צ סקפ"ה].

א' מהנפק"מ הוא האם ליבון קל מהני. להרשב"א, ליבון קל מהני להסיר המעט בעין שנמצא שם. ואילו להרא"ש, רק ליבון חמור מהני, כמו שליבון חמור מהני לכלי חרם.

המ"ב בסקע"ו, אחרי שכ' כל הנ"ל כ' דבאינו ב"י יש להקל דסגי בליבון קל, ע"פ הפר"ח והגר"ז דס"ל שהעיקר כדעת הרשב"א [שעה"צ פ"ט].

בעצם מח' רא"ש ורשב"א האם יש לתלות שכל הבליעה שיפלוט בשעת בישול כבר נפלט בהגעלה, לכאז' הוא דומה להמח' שמצינו בסי' צ"ב, אם יש לחוש שבליעה יתפשט בבישול הבא

למרות שלא התפשט כבר, עיי"ש במח' ש"ך וט"ז, ואו"ח נ"ח ס"א, ואמרי יושר.

ואולי היה נפק"מ בענין קדירה שנשתמש בו בחמץ, ואח"כ ציפו אותו עם כסוי טפלון חדש, האם יש לחוש להבליעה שיפלוט בשעת בישול. ולכאז', לפי הרשב"א אם הכשיר ע"י הגעלה, כל מה שעתידה לפלוט כבר פלט, ואינו מגרע בהא דיש שכבה של טפלון שא"א להגעיל, כי הוא חדש, ואם מפריע הבליעה לצאת, יעשה כן גם בשעת בישול.

ידית שמחובר להכלי עם בורג ואינו מחודק היטב, צריך ליבון מדינא להוציא הבעין הנמצא שם.

המ"ב אצלנו, ובעוד כמה מקומות כ' דהיכא שנשאר קצת בעין, צריך ליבון קל, אבל היכא שהוא בלוע, בזה צריך ליבון חמור. וקשה, כשיעשה ליבון קל על הממשות, הרי מבליעו עכשיו בהכלי, וא"כ נחייב ליבון חמור כדי להוציא הבליעה שהכנים בשעה שעשה ליבון קל.

וע"כ צ"ל דכששורף ע"י האש, בזה אינו מבליעו אלא מכלה אותו לגמרי. ואע"פ שאין ראייה לדבר, יש סמך לדבר ביו"ד סי' צ"ב ניתז הטיפה ליד האש, שורפו, ואינו נבלע. ואע"פ שהתם בלח וכאן היבש, מ"מ רואים מושג שמכלה ושורף, ואינו מבליע. כצ"ל.

אגב, מהא דהמ"ב סגי ליה בליבון קל בממשות, ולא חשש להדעות שהביא בשעה"צ סקפ"ה, אולי יש להוכיח מזה מהו החום והתוקף של ליבון קל.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלה כלים

סעי' י"ד – כסוי קדירה

כסוי של ברזל שמכסים בו הקדירה, צריך הגעלה כיון שמוזע בכל שעה מחום הקדירה; ואם נתנוהו בפסח על הקדירה בלא הגעלה, כל התבשיל אסור, שזיעת הכסוי מתערב בתבשיל.

הגעלה ע"י זיעה

בסעי' שלנו מבואר דכסוי קדירה יש לה דין של הקדירה, לעיכובא, ואם לא הכשירו, אסור את התבשיל.

והנה, כאן מבואר דכי היכי שקדירה צריך הגעלה, ה"ה הכסוי שלו מצד הזיעה. וכ' החו"ש, דעפ"ז, כסוי מחבת דינו כמחבת, וצריך ליבון [עכ"פ לכתחילה]. ובאמת, אין כלל בדבר, ואין 'חוק' שאם עיקר הכלי צריך ליבון, ה"ה הכסוי שלו, אינו כן, אלא תלוי איך נאסר. ומאוד יתכן שכסוי של מחבת לא נוגע ישירות בהאוכל, ואינו נאסר אלא מצד הזיעה, וא"כ לכו"ע סגי בהגעלה.

דנו האחרונים, האם יכול להכשיר ע"י זיעה. [ע' ר' משה א' ס' לגבי זיעה במפעל שהוא כ"כ הרבה שהוא כמים, שהוא כעין מכונה מיוחדת לזה, ואי"ז שאלתו, רק מסתפקין כאן מהו בזיעה רגילה.]

מסק' המהרש"ם [א' צ"ב] הוא דכל שנאסר ע"י זיעה, יכול להכשירו ג"כ בזיעה, כבולעו כך פולטו, אבל דבר שנאסר ע"י בישול ממש, בזה א"א להגעיל ע"י זיעה. וכ"מ בפר"ח לענין חם מקצתו, עיי"ש.

והנה, בתחב כף חולבת לקדירת בשר, בסי' צ"ד, משערינן כנגד חלק הנתחב, ולא שמענו שהמורה יורה להגעיל בזיעה

חלק הכף שנתחמם ע"י הזיעה. וצ"ל, דאם נאסר ע"י זיעה, מסתמא בשעה שמוגעילו יש זיעה ג"כ. א"נ י"ל, ע"פ גר"א ורעק"א שהבאנו למעלה לגבי חם מקצתו, דאמרנו סברא לומר דכשבא להגעיל, מפליט את כולו.

ע"ע מנח"י [ה' כ' ט"ז] לגבי הכשרת תנור ע"י זיעה, כי כך נאסר, ומש"כ להניח בתוכו תבנית מלא מים.

ובענין מיקרוגל, הגר"ש איידער בשם ר' משה כ' דיכול להכשירו לפסח ע"י זיעה, באב"י, ע"י שירתיח בתוכו מים לזמן מה, ואח"כ להכשיר מקום עמידת הכוס [שהוא זכוכית, שבני אשכנז לא מוגעילין].

כשיש פלסטיק תוך המיקרוגל, א"א להכשירו. בהרבה מיקרוגלים יש בתוכם כעין כרטיס עשוי מקרטון, ויל"ע האם שייך הגעלה על חומר זה. ובאמת הפמ"ג כ' מפורש דכלי נייר שייך להגעילם.

צריך לוודא שהמיקרוגל נקי, כי הגעלה מהני לבליעות ולא לממשות בעין, ובפסח מקפידים אפ' על משהו. ולכן ינקה היטב מאחורי החורים של המאוורר.

צריך לוודא שמרתיח מים מספיק זמן עד שיהיה ברור לו שהזיעה הגיע לכל שטח ושטח שבפנים.

[שמעתי מורים לעשות תחילה עם מי סבון, כדי לפוגמו. ובלא"ה הוא אב"י.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ואולי מהני להבעין מאחורי המאוורור
שא"א להגיע לשם.]

עכ"פ, מדינא יש אפשרות להגעיל
מיקרוגל, אך לא נהגו לעשות כן, ואולי
מפני שקשה לנקות. נפק"מ בשעה"ד, או
בדיעבד.

החשב האפוד [ג' פ"ח] מפקפק בהגעלה
בזיעה במיקרוגל, דאולי בעינן זיעה
דווקא יחד עם המים, כי הא דהפר"ח
לגבי חם מקצתו שהבאנו למעלה. ולא
הבנתי מאי קאמר, דגם כאן יש מים עם
הזיעה. ועוד, לכא' אי"ז מעלה או מוריד,
סו"ס יש זיעה להכשירו. ודבריו צ"ע.

אמנם, כפי המציאות שיש לנו
במיקרוגלים שלנו, שהדלת עשוי
מזכוכית או מפלסטיק, נמצא אין שום
אפשרות לבני אשכנז להתיר אפ'
בשעה"ד להכשיר מיקרוגל. ולכן תמהני
איך לא התייחסו לזה כל הפוסקים. ואם
מצליח לכסותו היטב, אה"נ, אבל לא
ראיתי אף א' נוהג כן.

השו"ע כ' דכסוי חמץ על קדירה של
פסח שלא הכשירו, אוסר בדיעבד. והנה,
להרמ"א בסי' תמ"ז שאב"י אוסר בדיעבד

לענין פסח, מובן, כ"כ הרמ"ב סקפ"ב.
והשעה"צ סקצ"ז מביא עוד טעם, והוא
המבואר ביו"ד סי' צ"ג, דלכתחילה יש
להחמיר בכסוי אב"י אפ' בדיעבד.

והנה, האחרונים בסי' צ"ג התקשו
בדברי הרמ"א, מדוע יש לאסור התבשיל
באב"י, וכי גרע כסוי מהקדירה עצמה.
הש"ך והט"ז תי' דאיירי בכסוי משונה
שא"א לנקותו יפה יפה. וע"כ הרמ"ב לא
למד כן מהא דציין הרמ"א לכאן, וכאן
איירי בכל כסוי, כולל כסוי שהוא נקי
לגמרי; אלא ע"כ למד כטעמים האחרים
שמבוארים שם, דרבו זיעה מבליע
יותר, וכו'.

השו"ע שמיקל בסי' תמ"ז באינו ב"י,
ואעפ"כ אוסר בדיעבד כאן, תי' שעה"צ
סקצ"ח דאיירי כשהוא ב"י, או שלא הודח
יפה.

השעה"צ סקצ"ט מביא דעת העולת
שבת שלא ברירא ליה לענין פסח אם יש
בליעה מהכסוי להכלי בלי רוטב, אך
מסיק להקל כנגדו, ובפרט כשהוא אב"י,
וכך פסק במ"ב סקפ"ד.

סעי' ט"ו – כסוי חררה

כסוי של ברזל שמשמים אותו על החררה כשנאפית על הכירה, צריך ליבון.

אוסר. ותי', דהואיל והכסוי הוא כ"כ קרוב
אל החררה, יש בה זיעה.

כלומר, הא דאין זיעה באוכלין, אין
הכוונה שהוא 'דין' שאין מושג של זיעה
בדברים יבשים, אלא הכוונה שזיעה של
אוכלין מתפשט ונחלש מהר כיון שאינו
חזק כ"כ, ולכן בדרך כלל אינו אוסר, אבל

זיעת אוכלין

המג"א בשם הטור מביא ב' טעמים
מדוע צריך ליבון; משום שהכסוי נוגע
בהחררה, א"נ, משום זיעת הבל החררה.
והק' הבית מאיר [כאן, ובס' תס"א, וביו"ד סי'
צ"ב] [צ"ע"ג' איך שייך לאסור זיעה
מאוכלין, הא זיעה מאוכל יבש אינו

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

והנה, המ"ב מביא רק טעם ראשון של חשש נגיעה, ולא טעם השני של זיעה, שמהשמטתו אנו למדין שלית ליה זיעה באוכלין בכל ציור, ולא חש לדברי הבית מאיר ור' משה, והמנחת יעקב שהבאנו.

והיה מקום לדחות ולומר שהביא רק הטעם של נגיעה כדי לחייב ליבון, דאילו לטעם השני של זיעה היה סגי בהגעלה. אמנם, אינו דרכו של המ"ב להשמיט לגמרי טעם הטור והמג"א בלי להזכירו כלל, אלא דרכו הוא להביא טעם א', ובשעה"צ כותב 'ולזה הטעם צריך ליבון דווקא' או שאר לשון אחר; אבל להשמיט מכל וכל, ע"כ לית ליה זיעה באוכלין לגמרי.

אם הצליח 'לתפוס' את הזיעה בעודו חזק ובתוקפו וגבורתו, אה"נ יאסר, אע"פ שבא מן האוכל.

הפמ"ג [הנהגת השואל ב' ל"ז] כ' דאין זיעה מאוכלין. אך הפמ"ג אצלנו חזר מזה. וע"ע בשואל ומשיב [ה' ד'].

האג"מ [א' מ'] חשש לזיעה מאוכלין עד כמה שרואה את הזיעה, אבל אין לחוש לזיעה בסתמא. וזה כעין הבית מאיר, דבדרך כלל אינו אוסר כי נחלש כוחו מחר.

המנחת יעקב [ל"ה כ"א] כ' דחוששין לזיעה מאוכלין בפסח, כיון שיש לחוש למשהו, אבל לא בשאר איסורים ובב"ח.

עכ"פ, לאור כל הנ"ל, מובן דברי הטור, והמג"א שמביאו.

סעי' ט"ז – מדוכה [בית שאור]

מדוכה מותרת בהגעלה; ואם היא גדולה שאינו יכול להכניסה ביורה, משים בה מים רותחים ומכניס בתוכה אבן רותחת ועולה הרתיחה בכל שפתה, דכל כהאי גוונא הוי הגעלה דבלי ראשון. הגה: ויש מחמירין ללבן המדוכה (טור י"ד צ"ס ר"ז) יואל ותסובת קצ"א וטור צ"ס קס"י ור"ת), אך כלבון כל דהו דהיינו שישרוף עליו קץ מבחוז סגי (ד"ע). ונוהגין ללבנו לכתחלה, מיהו סגי ליה בהגעלה אם אין בו גומות (מהרי"ל); ואם המדוכה קל עץ, יש לקלפו בכלי אומנות דחיישינן לגומות, ולהגעילו אחר כך. (הגהות מיימוני פ"ה).

ומשמע שאם היה חמץ ודאי, לא היה מיקל, ע"כ דלא בבית מאיר. אמנם מהא ליכא למשמע מינה, דאולי רק לענין חמץ החמיר אבל לא בשאר איסורים. אך באמת, ממ"ב סק"צ שנביא לקמיה בענין מג"א ואבן העוזר יש הכרח שהמ"ב לית ליה כהבית מאיר.

המ"ב סק"צ מביא דברי המג"א, שהארכנו בה בס' צ"ו, וחלק עליו האבן העוזר, מה דין מכתשת בשרי שטחנו בו

דיוקים לענין יו"ד

סעי' זה עוסק בענין בית השאור והחומרות שבו, ומח' רש"י ור"ת נגד הר"י והרא"ש. וגם יש בה הרבה דינים הנוגעים לדבר חריף, ושייך ליו"ד סי' צ"ו.

ושם הבאנו דעת הבית מאיר להקל בחרף באב"י בשאר חריפים בסכין נקי. ויש שהביאו ראייה משעה"צ ס"ק ק"ז דמיקל בכל הנ"ל כשהוא חשש חמץ,

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לדון להקל מצד טענת החו"ד של אין בליעה יוצא, וגם דעת הבית מאיר, ועוד צירופים. וע"ע מש"כ בסי' צ"ו, ובמהדו"ב שם.

המג"א שהביא המ"ב בענין מדוכה, איירי בבשמים. ויש שהביאו ראייה ממ"ב שלא חשש מעצם עשיית בשמים בשריים, דע"כ לית ליה לדברי הט"ז ודעימיו' ביו"ד סי' צ"ז לאסור עשיית בשמים בשריים שמא יבא לאכלם עם חלב, כמו שיש איסור לאפות פת חלב. והאמת, דמחא ליכא למשמע מינה, דאולי איירי בכמות מועטת של סעודה אחת.

[וע"ע מ"ב סק"צ בשם חיי"א, ומש"כ אח"כ 'אכנ', דיל"ע מה הרבותא, ומה מוסיף על דברי החיי"א.]

דבר חריף, ואח"כ טחנם במכתשת אחרת, מה דין המכתשת, ומה דין הדברים שנדוכו במכתשת השנייה.

ובסי' צ"ו הארכנו בדברי המג"א מצד האם נחית דרגא, וגם מצד אין בליעה עובר בלי רוטב [מכלי לאוכל, כי רק מצינו שדוחקא מכלי מאוכל מוציא מה שיש בכלי לתוך האוכל, ולא איפכא].

עכ"פ, מ"ב זה שהביא דברי המג"א בסתמא, מבואר שקיי"ל כדבריו, ודלא כאבן העוזר, ודלא כחו"ד, שחלקו על המג"א. והמ"ב מביאו לענין בב"ח ולא לענין חמין, ולכן א"א לדחות משום חומרא דפסח.

ומו"ר צידד להקל כשהוא בליעה ודאי כחושה, כגון מגבינה כחושה, דבזה יש

סעי' י"ז – דף וערבה

הדף שעורכים עליו כל השנה, וכן עריבה שלשין בה, צריכים הגעלה. הגה: ולא מהני זה קילוף צכלי אומנות. וכן כל דבר שצריך הגעלה לא מהני ליה קליפה (מהרי"ו). והמנהג שלא להשתמש צפסח צעריצות ודפין שלשין עליהם כל השנה, אפילו ע"י הגעלה, וכן עיקר (מרדכי פ' כל שעה וכל צו). וכבר נתבאר לעיל סימן תמ"צ סעיף י"א.

יסכים שסגי בהגעלה, ולא להימנע לגמרי. ולכן ס"ל שהטעם להחמיר הוא משום שיש לחוש לסדקים בהכלי שיש ממשות בעין.

ע"פ הקדמה זו מובן היטב כל המ"ב [צ"ו וצ"ז] והשעה"צ [ק"ט] בסעי' הזה, וכן מובן דברי הביה"ל, עיי"ש.

ערבה שלשין בה רק לפרקים, אינו כבית שאור ממש, ולכן סגי בהכשר ערוי רותחין. כ"כ מ"ב צ"ב. וע' מ"ב סקצ"ט, וצ"ע.

מג"א וט"ז, בית שאור

הרמ"א כ' דהמנהג להחמיר אפ' ע"י הגעלה. המג"א למד דחומרא זו נובע מרמ"א בסעי' הקודם להחמיר כדעת רש"י ולחייב ליבון, והני לאו בני ליבון הם, וא"כ יש למנוע לגמרי מלהשתמש בהם.

אך הט"ז לא למד כן, דלא סבירא ליה שהמנהג בסעי' הקודם מחייב לא להשתמש כלל, אלא ללבן היכא שהוא בר ליבון, אבל כשא"א ללבנו, המנהג

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

נמצא, אין לנו הטעם של המג"א כי אינו בית שאור, ואין טעם הט"ז, כיון שהוא חלק.

עפ"ז, המיקסר שלשין בה חמץ, אין מקור לאסור חלק המנוע שבו, וצ"ע דברי האורל"צ.

הערבה הנמצא במאפיית מצות, אע"פ שנשאר בחמצו בכל ערב, ובסופ"ש [כי לא מקפידים כ"כ לנקות, רק תכף לפני האפייה], מ"מ אינו נחשב כבית שאור כיון שלא נשאר בו אלא שיירי הבצק, ועוד, אינו אלא ללילה אחת או שתיים, ובית השאור היו משהין לתוכה זמן ארוך, ולכן חימוצו היה קשה. ולכן, אי"צ הגעלה, וסגי לקנחו היטב [ואין בה סדקים].

וע"ע מ"ב סקצ"ה, וק' משעה"צ ס"ק ק"ח דמנהג להחמיר בכל גווני, וצ"ע.

במ"ב סקצ"ו מבואר דדף שעורכין עליו שהגעילו וכיסהו, אעפ"כ ראוי שלא להשתמש בו אפ' בצונן. ועפ"ז לכאן, שיש במטבח שניקו יפה, והגעילו וכיסהו, יש להימנע מלהשתמש בו בצונן.

אמנם, האמת יורה דרכו שאין השיש נחשב כבית שאור, כי לא משהין חמץ שם, מעל"ע, ולכמה ימים עד שיחמיץ, ובית שאור הוא רק היכא שנשאר החמץ שם לזמן ארוך עד שיחמיץ. ועוד, הכא נשאר רק שיירים של העיסה שהכין על השיש, ושיירים אינם עושים בית שאור, אלא עצם העיסה והבצק. וגם, שיש שלנו הוא חלק, ואין בו סדקים, ויכול לנקותו היטב.

סעי' י"ח – נפה

הנפה צריך לדקדק בה מאד לנקותה מפתיתי החמץ הנדבק בה ונסרך ונדבק בנקבי אריגת הנפה ובעץ שבה, וישפשפו אותה במים יפה יפה; והוא הדין לכל שאר כלי הלישה, שהשפשוף בהם עיקר גדול. הגה: ונהגו שלא להשתמש צנפה ע"י הגעלה ואין לשנות (מהרי"ל וצ"י); וכן בכל כיוצא בזה, כגון הכלי שקורין רי"צ אייז"ן, או הכיס של רחיים (מהרי"ל), כולן לא מהני להו הגעלה. וכן סלים שמשתמשין בהן חמץ דינס כנפה, אבל סקים יסנים נוהגין בהן היתר ע"י כבוס; ולריך להתיר כל התפירות שבהן קודם הכבוס (ת"ה סימן קי"ו).

ומפות ומגבות שלנו, יכול להכשיר במכונת כביסה, וזה נחשב חמץ ואפר וחביטה. ואי"צ להתיר תפירתם, כי רק בשקיות של קמה, שהתפירה היה בפנים, והיה קמח נכנס לתוכו, משא"כ מפות ומגבות שלנו.

וע' בהגר"ש איידר מש"כ דיש להחמיר במפות כמו שמצינו אצל סכינים, אך אין הנידון דומה אל הראיה, כמובן.

מפות ומגבות

אע"פ שנפה הנמצא אצלנו יותר קל לנקות, מ"מ סגר עלינו את הדרך הרמ"א שכ' דאין לשנות.

וע' במ"ב לגבי שקיות של קמה, שיש לפתוח תפירתם, ובענין חמץ ואפר וחביטה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לבדוק שאין בהם עמילן של חמץ, כי בפסח מחמירין אף בפגום, אבל של קטניות אין לחוש, כי קטניות בטל ברוב.

[ויל"ע, א"כ מדוע אינם מוכרין קמח תפוז"א לפסח, עם 30% קמח תירס].

מפות של פלסטיק, מנהג בני אשכנז לא להגעיל פלסטיק עכ"פ לפסח, ולכן אין לעשות כן.

בנייר חד פעמי, וכגון אלו הנמצאים על שולחנות במאפיות מצות, צריך

סעי' י"ט – רחת ומרדה

הרחת שקורים פאל"ה, יש אומרים שאין מועיל לה הגעלה וצריך לקנות חדשה.

חילק המ"ב. אלא ע"כ יש מושג של ודאי כחוש, שבזה אנו בקיאים.

מרדה, מקל, ושאר דיני מאפיית מצות

אמנם, היד יהודה [ק"ה מ"ד] שמודה שיש מושג של ודאי כחוש, אמר כן רק לענין שאר איסורים, אבל לענין פסח החמיר. וכן החזו"א [כ"ב ז'] בשם רעק"א בסי' ק"ה ט', יש מושג של ודאי כחוש, ויש להקל היכא שהוא שאלה של איסור דרבנן, אבל בשאלה של דאורייתא אין להקל בזה. וא"כ קשה, האיד היקל המ"ב כאן בשופי.

אלא ע"כ, המ"ב, שבא מכח המג"א והחק יעקב, והערוה"ש שפוסק כן, ע"כ חולקין על כל הנ"ל, וס"ל שיש ודאי כחוש אף באיסור דאורייתא, ואף בפסח.

וע' בדה"ש שמק' ע"ז ממ"ב במקומות אחרים שאינו משמע כן, ע"ע תס"ז סק"נ. וצ"ע.

הא דכ' המ"ב דבעין של שמן יש להחמיר בכולו של המצה, קשה, הא הממשות של הבעין השמן אינו עצם החמץ, וא"כ איך מפליט בכולו. ומכח טענה זו, החזו"א [ק"ב י"א] ע"פ ט"ז וגר"א שלית להו המושג של פיטום, היקל כאן.

סעי' זה עוסק בענין מרדה של חמץ העשוי מעין, ולכן א"א ללבנו [מ"ב ק"י], מהו להשתמש בו לפסח. כשהגעילו, והשתמש בו, האוכל מותר. ואע"פ שתשמישו ע"י האור, והכשירו ע"י הגעלה, מ"מ הוי התירא בלע. ואעפ"כ שאין אנו סומכין ע"ז אלא בצירופים אחרים [מ"ב סקל"ד], ביאר הא"ר והפמ"ג [מ"ז כ"א] דכאן עדיף ששום שלא נשאר ליד האור לזמן ממושך, אלא מסירו מהר, ולא נחשב שימוש ע"י האור.

כשלא הגעילו, ושימש בו, מה דין המצות. ואפשר לחלק השאלה לד' בבות, שתים שהם ארבע: כשיש ממשות בעין, בכחוש ובשמן; כשאין בעין רק בליעה, בכחוש ובשמן.

ופוסק המ"ב, דאם יש ממשות בעין של כחוש, אוסר כדי נטילה של המצה, ואצלנו זה כל המצה [אם היה ממשות ע"פ כולו]. אבל אם היה שמן, זה אוסר כולו של המצה.

ויש להקשות, הא ביו"ד סי' ק"ה אין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, וא"כ איך

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

המצה הכפולה חמין באמת, אלא חומרות בעלמא, ולכן לא מקפידין ע"ז.

החזו"א [ק"כ ז'] הוסיף, דהכפולה שבתוך המצה היינו רק בפנים, וזה כעין בליעה, ואין בליעת החמין הנמצא בחלק החיצון של המצה נכנס אל התנור בלי רוטב.

למעשה, המ"ב קי"א מחמיר לכתחילה, ולא בדיעבד. והוסיף בשם חק יעקב דאם א"א למצוא רחת אחרת בקל, יש להקל אף לכתחילה. ועדיף להוציא מצה כפולה עם מרדה אחרת, וכ"כ מ"ב תס"א ל"ב.

כשלא עשה כן, המ"ב הנ"ל היקל כמש"כ, כי כפולות שלנו הם רק חומרות. ויש להוסיף עוד סברות, דהרחת בלא"ה נכשר שוב בכניסתו לתנור. ועוד, החמוד"נ ס"ל דברגע קט לא נבלע. מדובר בע"פ, וא"כ הוא נ"ט בר נ"ט דהיתירא. תתאה גבר אם המרדה צונן. החזו"א שהבאנו למעלה. לא נגע הכפולה בכולו של מרדה, אלא במקצתו, ואינו יודע איפה, א"כ בטל ברוב. וע"ע פמ"ג תס"א מ"ז סק"ד.

מ"ב ס"ק קי"ב, מרדה של פסח שמחזיק משנה לשנה, אי"צ להגעיל, ודי לוודא שהוא נקי, וכהט"ז שמחמיר וחושש שמא יבא לטעות להגעיל של חמין, דלא כמג"א. הגר"ז מיקל להגעילו בצנעה.

המ"ב בסי' תנ"ט סק"י כ', וז"ל: עוד יש ליוהר להחליף המקלות שמישימים עליהם המצות כפעם בפעם דאנו רואין בחוש שמתחממין הרבה מחמת שהיו בתנור

וממ"ב שהחמיר כאן, ע"כ ס"ל דלא כהט"ז והגר"א, וס"ל שיש מושג של פיטום.

כשאין ממשות על המרדה, רק בליעה, המ"ב ס"ל דסגי בקליפת, הן לענין כחוש הן לענין שמן.

והנה, הש"ך בסי' ק"ה מסתפק בבליעה שמנה מכלי לאוכל, האם מתפשט בכולו. ועיי"ש מש"כ בשם מג"א כאן, וע"פ הכת"ס סי' נ"ד. וממ"ב שלנו שלא חילק בין כחוש לשמן, ע"כ ס"ל ככת"ס, ודלא כש"ך.

אמנם, המעיין בשעה"צ ס"ק קל"ו יראה שהיקל כאן רק משום שאין החמין השמן, אלא ע"י פיטום. כלומר, להחמיר בפיטום, וגם להחמיר כהש"ך, זה חומרא יתירה, אבל היכא שהוא האיסור עצמו השמן, שאינו מדין פיטום, בזה לא שלל ספיקתו של הש"ך. כלומר, משעה"צ הזה מבואר דלא למד כהכת"ס בשופי, ואדרבא, חושש לדברי הש"ך.

נמצא, המחמיר בשאלתו של הש"ך, אע"פ ששאר הפוסקים הקילו בשופי, יש מ"ב כוותיה – כגון להחמיר בכולו של החלה שהניח ע"ג קדירת המשולגט, ולא רק בקליפתו.²

במאפיית מצות, שהיה בה מצה שיש בה כפולה, והוציאה במרדה, ויש בליעת חמין, ולכן יש לאסור קליפת מצה הבאה שמונחת על אותו מרדה. אמנם, אין

² ועמש"כ בהע' הקודמת.

³ המעיין שם היטב יראה שאמר כן לרווחא דמילתא להרוויח אף דעת הש"ך, אבל באמת תפס כעיקר כהחולקין על הש"ך.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

להשתמש בכולם. ובאמת, הלא מכאן ואילך כולם מכוסים, א"כ אין מה לחוש כלל.

יש חבורות מצות שנוהרות טובא שלא להשתמש בהארגז של מתכת הנמצא במאפיה למטרת קירור וסידור המצות לפני האריזה. וטעמם, שהרי המצות שנאפו מקודם לא היו תחת השגחתם, ועוד, אולי היו שם כפולות, ונבלעו לתוך המתכת, ועכשיו יפלט לתוך מצות שלהם.

אמנם, מעיקר דדינא אין כאן בית מחוש, כי יש כל חשבונות הנ"ל שהבאנו לענין המרדה. ועוד, אינו יס"ב בשעה שמניחם לתוך המתכת. ועוד, יש משגיח הממייין המצות לפני המסגרת, וא"כ כל כפולה שנמצא בתוך הארגז הזה, מותר הוא מדינא, למרות שהם רוצים להחמיר בזה. ועוד, לא מחזקינן בריעותא, ואפ' על הצד שהיה כפולה, מי אמר שנגע בהמתכת. ואם אינו יודע מקום הנגיעה, בטל ברוב. הארגז אב"י בשעה שמשתמש בו, לפעמים.

ויל"ע גם לענין עצם השולחן, דבזה חסר כמה מסברות הנ"ל.

ומחמת זה נתחמם המצה עוד טרם שמקריבה לפי התנור ובעו"ה הרבה נכשלין בזה, עכ"ל.

ואג"מ [ד' י"ח ד'] כ' שיש לוודא שהמקל קר, ובזה אין מה לחוש.

הגר"מ שטרנבוך שליט"א [ג' רס"א] חושש שיהיה קצת מעיסת המצה דבוק על המקל, ונכנס לתוך התנור לרגע קט ולא נאפה לגמרי, ונתחמין, ובזה נבלע לתוך המקל, ואזי כשנכנס לתוך התנור שוב עם מצה אחרת, יבליע בליעת החמין לתוכו. הקה"י [אוח"ר ב' ל"ד] חשש לזה רק כשראה שהיה חמין נדבק, אבל לא בסתמא.

למעשה, כל מאפיות מצות מחמירים בזה, ומכסה כל מקל עם נייר לפני ששמים מצות עליו, ומסירים הנייר אחר כל שימוש.

חבורת מצות ששכחו לעשות כן ונזכרו אחרי כמה מקלות, ונסתפקו אם מותר להמשיך להשתמש עם כל המקלות, אבל הם כבר נתערבו בתוך האחרות. ויש להקל, כי לא מחזקינן בריעותא, ולא ראה שהיה חמין דבוק. ומצד חששו של המ"ב, הרי עכשיו קר הוא. וזה מלבד ביטול ברוב, ולכן מותר

סעי' כ' – שולחנות ותיבות

השולחנות והתיבות שמצניעים בהם אוכלין כל השנה, רגילים לערות עליהם רותחין לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדירה לתוכן.

של שולחנות ותיבות, שנוהגין להגעיל. והש"ך סק"ד מציין לסעי' שלנו, שהכוונה הוא להגעלה ע"י ערוי בלבד.

הכשרת המטבח לפסח

השו"ע כ' דרגילים לערות על השולחנות ותיבות כי לפעמים נשפך מרק עליהם. הרמ"א ביו"ד הביא דין זה

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

כדבריו. [נמצא, כולם החמירו בדיעבד לענין דבר גוש.] ויש להקשות, הא השולחן הוא קר, וא"כ אמרי' תתאה גבר, ובלע רק כ"ק, וא"כ מדוע לא יהני הכשרה ע"י ערוי לכתחילה, כי ערוי מבשל כ"ק. ואפ' להמ"ב שהחמיר לכתחילה קשה, מדוע אינו מספיק אפ' לכתחילה להכשיר ע"י ערוי. ובאמת, הפשטיד"א שאסר לכתחילה הוא נפסק הקילות, ואילו ההכשרה הוא ע"י ערוי בלי נפסק הקילות, וא"כ כ"ש שיהני לכתחילה.

כך הק' היד יהודה [צ"ד ל"ז] והפמ"ג, קושיא אלימתא. וכדי לתרץ קושיא זו, צריכין לבאר באיזה ענין הדבר גוש הוא 'חמור' מערוי כ"ר רגיל, ולכן לא מהני הגעלה ע"י כך לכתחילה/בדיעבד.

הפמ"ג תי', דערוי כ"ר יש בו חסרון שמתקרב מהר, כגון אם נפסק הקילות, או בשעה שנעשה כלי שני, משא"כ דבר גוש, נשאר בחמימותו ובתקפו בכל מקרה, א"כ בליעתו יותר 'דבוק', ואינו מפליט ע"י ערוי כ"ר 'לחוד'.

היד יהודה כ' דדבר גוש עדיפי כי חומו הוא ישיר מהאש, משא"כ ערוי כ"ר, לעולם נתחמם דרך הכלי, א"כ בליעתו 'קלה' יותר מבליעה של דבר גוש.

ויש נפק"מ בין מהלכים הללו, כגון ערוי כ"ר שנתחמם ישיר מהאש, כגון קומקום עם גופו חימום בתוכו. וכן, דבר גוש שלא נתחמם ישיר מהאש.

עכ"פ, בזה מובן הא דיש להכשיר עם אבן מלובן שולחן שנאסר ע"י דבר גוש, למרות שתתאה גבר [לכתחילה/בדיעבד].

המ"ב ס"ק קי"ד בשם מהר"י וייל חושש שמא הניח ישר על השולחן פשטיד"א חם, ונבלע בהשולחן מכלי ראשון, ולכן יש להכשיר ע"י אבן מלובן.

בדיעבד, המ"ב מיקל כ"ז שעירה רותחים. וי"ל, איך לא חשש להפשטיד"א הנ"ל. וי"ל דהשאלה של דבר גוש, הוא רק שאלה, ונקל בדיעבד. א"נ, וכן באמת מבואר בשעה"צ קמ"ד, דאע"פ שלענין מרק שנשפך אין היתר של רוב תשמישו, כי הוא מצוי תדיר, מ"מ הפשטיד"א נחשבת כשימוש אקראי בעלמא, ולכן מותר משום ההיתר של רוב תשמישו, הואיל ומדובר באב"י.

והנה, הארכנו בסעי' ו' לבאר הגדר של רוב תשמישו, ועצם היסוד שכתבנו שם אמת ויציב. אבל מה שהוכחנו שם מסעי' שלנו לכאן' אינו הכרח, כי כאן מבואר שבעצם השולחן יהיה מותר מטעם רוב תשמישו, אלא נהגו כמעלה בעלמא לערות רותחין, ולהכי כ' שו"ע 'רגילים' לערות, ואינו מדינא. ומפני זה, לא טרחו האחרונים לבאר מדוע אין כאן היתר של רוב תשמישו, כי באמת יש, אלא רגילים להחמיר.

אך, מהא שהמ"ב החמיר לאסור השולחן בלי ערוי, אפ' בדיעבד, לכאן' יש לכה"פ ראייה שהמ"ב אית ליה היסוד שכתבנו שם. והיסוד עדיין טעון חידוד וליבון, כי המ"ב אוסר בדיעבד רק לענין שפיכות, אבל לענין הפשטיד"א בזה היקל המ"ב בדיעבד.

המהר"י וייל חשש טובא לפשטיד"א, ואם לא עשה אבן מלובן, אוסר בדיעבד. וע"ע א"ר, גר"ז, וחמד משה, שכולם נקטו

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לנקות כל המדף, וגם בהקיר של המקרר מאחורי האוכל, ואינו עשוי מחלקים חלקים, אין מ"ב להחמיר לכסות ג"כ.

כלומר, המ"ב לא חשש שמא פירור שכבר נפגם, התקוע בתוך הגומי של המקרר, שיבא ליפול לתוך האוכל, אלא חשש שיניח חתיכת עוף של פסח ישר לתוך ארון שניקה, ועדיין יש ממשות של חמץ הראוי לאכילה שנשאר דבוק על המדף, בהמקום שהניח בו העוף.

ומקרר, הואיל ומקום נגיעת האוכל הוא נקי לחלוטין, אין מנהג לכסות. וה"ה לענין ארונות, מדינא סגי להסיר פירורים, וזהו. [ואם בכל זאת רוצה לכסות, וס"ל שיש מנהג כזה [מחשש שמא א"א לנקות יפה], ה"ה דסגי אם האוכל הוא באריזה, ואין מקום לכסות אלא כשהאוכל אינו מכוסה בעיטוף משלו].

ויל"ע, המ"ב שכ' דטוב לכסות עם מפה, מדוע יש צורך בהגעלת תחילה, הא הכסוי מספיק, ואין בליעה עובר מכלי לכלי בלי רוטב. הגר"ז תי' דיש חשש שמא יקרע הכסוי, ויתגלה המדף שמתחתיה. א"נ כ' האז נדברו, שחשש שמא יפול הכסוי מהארון.

ועפ"ז, המכסה שיש של מטבח באופן שאין לחוש לקריעות, ואין לחוש שמא יפול, אין צורך להגעיל. וכן באמת כ' הגר"ש איידער בשם ר' משה.

כשמכשיר כיורים לפסח, אינו הדרך שיהיה דבר גוש בתוך הכיור, ולכן סגי בהגעלה ע"י ערוי. וע' לקמיה, בס"ד.

סעי' זה נוגע גם במי שקונה שולחן מהגוי, וכגון שקנה בית ויש שם שולחן, איך ואם מכשירו. ואם אינו יכול לעשות אבן מלובן, מה יעשה.

הערוה"ש ביו"ד סי' קכ"א סק"ד כ' דהא דלכתחילה יערה רותחים, "אינו אלא בשלחן פשוט אבל בשולחנות יפים וצבועים דאם יגעילום יתקלקלו גם לכתחלה אין נוהגין בהגעלה רק להדיחן היטב היטב ובפרט דעל שלחנות יפים נזהרים לבלי ישפך עליהם מרק כידוע" עכ"ל.

ובשולחן פשוט, ושולחן מטבח, וא"א לעשות אבן מלובן, יתיר ע"י ערוי לחוד, ולא יחוש לדבר גוש של שאר איסורים באב"י [ערוה"ש תמ"ז כ"ג], ויצרף הא דרוב תשמישו הוא שלא ע"י דבר גוש [כבדיעבד של המ"ב]. וסברות אלו שייכים גם למשטח מטבח העשוי מפורמייקה, דסגי ע"י ערוי, ואי"צ לעשות אבן מלובן. [אפ' אם יעשה אבן מלובן, לא יהני, כי יש דילמא פקעי].

שולחן שמשתמש בו בימות השנה רק ע"י מפה, אי"צ שום הכשר לפסח, וסגי בקינוח לחוד. ואם בימות השנה משתמש בו כמות שהוא, ובפסח רק עם מפה, מדינא סגי בהכי, וכדיבואר לקמיה בס"ד.

מ"ב ס"ק קט"ז, שולחנות ותיבות, ולכאז' ה"ה סתם ארונות של ס"ק קי"ד, אפ' לאחר שהגעילם ברותחין, ראוי לנהוג להניח עליהם עוד מפה, אם א"א לקנחם יפה עד כדי "שלא ישאר מאומה בין הדבקים".

וממשיך "אבל בשלחנות פשוטין אין להחמיר". ולכאז' מקררים שלנו שאפשר

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

כשמכסה, אין מקום להחמיר לעשות הכשרה ע"י אבן מלובן.

יש אלו שאומרים שאינו מספיק לכסות השיש לחוד בלא הגעלה, כי יש לחוש לרוטב בין השיש להכסוי, ובליעה יעבור ע"י המים מתוך השיש לתוך הכסוי, ומכסוי לאוכל.

האז נדברו מביא טענה זו, אך לאחמ"כ חזר בו, והודה שטעה בזה. והטעם שחזר, דאפ' אם יש בליעה בתוך הכסוי, לא יכנס לתוך הקדירה, כי אין רוטב בין הכסוי להקדירה.

ולחוש שיניח מאכל חם על הכסוי, ואדמיקר בלע פורתא של הכסוי שבלע ע"י הקדירה שהוציא בליעה מהשיש לתוך הכסוי, דרך המים, הוא חשש רחוק, ובלתי אפשרי, כי גם על הקדירה יש כללי תתאה גבר, ואינו מפליט ומבליע. ועוד, כבר הוכחנו בכמה מקומות, דכדי שבליעה יעבור מכלי לכלי, אינו מספיק כמות מועטת, אלא בעינן כמות חשובה של רוטב.

מצד כבוש אין לחוש, כי כבוש אינו אלא כשמתנענע בתוך המים, ולא בשכבה דקה של לחלוחית. עכ"פ, אין מקום לחומרא זו כלל.

כסא גבוה לתינוקות, Highchair, אינו הדרך להתשמש בו בחמין, ולכן מדינא אי"צ להגעילו, וסגי בקינוח לחוד. ואולי בכל זאת יש מקום להגעיל, לחומרא. ועדיף לכסות במקום להגעיל, ובזה יצא מכל ספיקות.

בענין הכשרת כיורים לפסח, אם הכיור הוא סוג הלבן הנמצא אצלנו, זה

חידוש נורא אומרים בשם ר' משה, הנכנס לבית שקנה מהעכו"ם, או בחופש, ימתין עד שהכל אב"י, ואז מותר השיש והשולחן כמות שהן, דהואיל ואינו יודע אם ואיך נאסרו, והוא כבר אב"י, יש להקל. וזה חידוש פלא.

בהליכות שלמה [ג' י"ח] מובא שהגרש"ז הכשיר השיש בביתו ע"י ערוי מים מקומקום, ולא עשה אבן מלובן. והנה, אם כדברי ה"ד יהודה שהבאנו למעלה, ואם הקומקום של הגרש"ז היה לו גוף חימום בתוכו הנוגע ישירות להמים, מובן מדוע זה מספיק להגעיל אפ' על הצד שהיו בליעות של פשטידות.

ואולי אפ' בלא"ה, כל שהגוף חימום דולק עכשיו, נמצא המים מגיעים ישירות מהאש, ודומה הרבה לאבן מלובן גופיה, וסגי בהכי.

ונוסיף גם דעת החזו"א שמובא בהל' בישול בשבת דכל שהיה ניצוק חיבור לכלי אחרת, שם כלי ראשון על כולו, אפ' לאחר שנפסק הקילוח. [ואע"פ שלא חוששין לדבריו, אפ' לקולא, מ"מ צירוף מיהא הוי.]

עכ"פ, לאור האמור, הרוצה להכשיר שיש במטבח או שולחן, סגי ע"י ערוי כהגרש"ז, ויש מעלה לכסות ג"כ, כי בזה יצא מכל ספק של פשטיד"א וכמש"כ למעלה. אך מצד שיירים של אוכל לכאו' לא היה צורך לכסות, כי הוא שולחן פשוט של המ"ב.

ואם רוצה או להגעיל או לכסות, לכאו' עדיף לכסות, כי בהגעלה יש לחוש שלא יגעיל כראוי, וכדמבואר בסי' הבא.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

הברז, קשה מאוד להכשירו ולהגעילו כראוי [יש סוגים שיכולים להסירו], אך מדינא באמת לא נאסר, דהזיעה שעולה אליו אינו חם כ"כ בשעה שמגיע לשם, ואינו 'מרוכז' כ"כ. ולכן, יגעילו ככל האפשר, ואח"כ יכסה אותו, ולא ישתמש בו בחמין. ואם יכול לתחוב את כולו לתוך קומקום רותח, מה טוב ומה נעים.

ואם הוא סוג של ברז שיש בו גם צינור, ויש שם פלסטיק וגומי, ושאר חומרים, יעשה כהנ"ל, ויקפיד עוד יותר שלא להשתמש בחמין בפסח.

ידיית של הברז, ינקה היטב, יגעיל כפי כוחו, ויכסה.

חלק האחורי של המטבח, Backsplash, אם עשוי מחרס, א"א להגעילו, ולכן יכסה אותו. וה"ה מתחת לארונות שמעל השיש, כי יש לחוש שהזיעה יעלה, ויבלע בליעת חמין שיש שם, וחוזר ויאסור האוכל המונח מתחתיו. [א.ה. כ"ז הוא רק היכא שיש באמת חשש שהגיע חמין לשם, ושהבל הזיעה יכול לעלות וגם לרדת, ולאסור, אבל אם אין כל חששות האלו, אין צורך לעשות כלום.]

עשוי מחרס, וא"א להגעילה. ולכן, ישם בתוכו כיור זמני של פלסטיק עבור פסח. ומומלץ שלא להשתמש במים חמים תוך כיור זה, כי יש לחוש שיעביר בליעה מכיור הרגיל לתוך כיור הזמני, וכמו שהארכנו למעלה בסעי' א'.

ואם הכיור עשוי ממתכת, יכול למלאותה במים, ולהכניס לשם גוף חימום, Immersion Heater, ובה ירתיחו בכלי ראשון, ועלתה לו הגעלה. אמנם, שוב אמרו לי שיש חשש דילמא פקעי כשמשתמש בזה, וא"כ אי"ז עצה.

ולכן, יערה מכלי ראשון על האש, וכמש"כ למעלה ע"פ הגרש"ז. ואם גם זה לא הצליח, יעשה ערוי כלי ראשון, וזה מהני אם משתמש בהכיור בפסח רק ע"י ערוי כ"ר, אבל לא יהני אם משתמש בו לדבר גוש חם [מלבד רוב תשמישן]. וממילא, ודאי עדיף להכניס כיור זמני, או לכסות היטב, מטעם הנ"ל, וגם מטעם שיש לחוש שלא יגעיל כראוי. [א"נ, אבל מלובן.]

וגם בזה מומלץ שלא להשתמש במים חמים בפסח, מטעמי הנ"ל.

ואופן הכשרתו, וסדר הדברים, יתבארו בס"ד בס' תנ"ב.

סעי' כ"א – מלוי וערוי

חביות של חרס שנתנו בהם שכר שעורים, מותרים בהגעלה או בעירווי ג' ימים. הגה: והגעלת החביות יעשה בדרך זה, ילצן אצנים ויסימם בהם, ויערה עליהם רותחים מכלי ראשון ויגלגל החבית סביב הגעלה לכל מקום (הגהות מיימוני פ"ה). ובדיעבד אם נתנו בהם יין או דבש בלא הגעלה, רק שהדיחן היטב תחלה, מותר לשקות ממנו בפסח (מרדכי פרק כל סעיה והגהות אשכנזי פ"ב דע"א ותה"ד בסימן ר"א).

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

מלוי וערוי, ויי"ש לקיום

מבואר כאן, דאע"פ שכלי חרם בולע ואין הבליעה יוצא מדופניו לעולם, אלא אוסר תמיד [עד שיעשה ליבון חמור], הנ"מ שבלע ע"י האור, אבל בצונן [כבוש], מותר בהגעלה או ע"י מלוי וערוי ג"פ.

כשהכשיר ע"י הגעלה, הט"ז מתיר להשתמש בו לחמין אפ' ב"י, אך הש"ך ביו"ד קל"ה סקל"ג, מובא במ"ב ס"ק קי"ז כאן, היקל רק באב"י, דאז יש לצרף נטל"פ.

בהש"ך שם מבואר כמה דינים. קודם כל מבואר דאין הכשר של חרם מהני בכל אופן בב"י, דאינו מותר אלא באב"י, ובנ"ל, ודלא כהט"ז [וע' חזו"א מש"כ להתיר מחמת התירא בלע].

ועוד כ' הש"ך שם, דהא דיש היתר כאן של מלוי וערוי, אינו אלא כאן ובסתם יינם, דבאלו סגי כשיקליש האיסור שלא יכול לאסור עוד, אבל בשאר איסורים, אין קולא כזו. המ"ב מביאו בס"ק קי"ח.

ויל"ע, האם הש"ך יקל בערוי ומלוי להכשירו מחלב לבשר או להיפך. היה מסתבר שכן, כיון שהוא היתירא בלע, ואינו איסור, ויכול הערוי ומלוי להקלישו כדי שלא יאסור עוד. אך לא מצאתי דבר זה מפורש.

עוד כ' הש"ך שם, והמ"ב אינו מביאו, אך החזו"א [קכ"ב ב'] מביאו, הא דיש היתר להגעיל אחר כבוש, ג"ז אינו אלא כאן [ואולי גם התם לענין סתם יינם], אבל לענין שאר איסורים, אין להתיר

חרם שנבלע ע"י כבוש להתיר ע"י הגעלה.

בענין כלי שאב"י, אבל נבלע מתחילה ע"י יי"ש, המ"ב ס"ק קמ"ב, ומקורו הוא המג"א סק"מ, ס"ל דאין בזה ההיתר שלא אב"י, דעינינו רואות שנ"ט לשבח הוא, וממשיך לומר דאפ' הגעלה לא מהני להו, כפי שענינו רואות. ומסיק דבדיעבד, אם לא 'נשמע' בה ריח של יי"ש, מהני הגעלה בדיעבד שלא לאסור מה שנתן לתוכה.

הערוה"ש מיקל להגעילו לאחר י"ב חודש.

השאלה כאן אינו קשור לשאלה של חריף שבס' צ"ו, דהתם איירי כשמשתמש בחריף עכשיו, וזה מחליה לשבח בליעה ישנה רגילה שהיה בתוך הכלי, ואילו כאן, איירי כשימוש הראשון היה חריף, לא מהני עכשיו כשמשתמש לשימוש רגיל.

[לא מצאנו מושג זה בשאר איסור והיתר, וא"כ מה נשתנה כאן?]

ויל"ע, היכי דמי ששימש בו מתחילה לחריף, האם היינו כשיעור חריף הרגיל של כבוש, שהוא כשיעור מיל, או"ד אין הסוגיות שוות.

הקיצשו"ע, וכ"ה בגר"ז, ובהגרש"ק באלף לך שלמה, החומרא כאן אינו אלא כשהיי"ש היה בתוך הכלי לקיום, אבל אם סתם נשאר שם, אפ' אם היה יותר משיעור מיל, אין בה החומר שמצינו כאן. וכ"ה בערוה"ש סק"נ. כגון, הרוצה להשתמש בבקבוק של יי"ש למשקה אחר בפסח, אין היתר לכו"ע, אפ' בהגעלה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

מאידך, ר' משה מבואר דאפ' לפי שעה יש להחמיר ביי"ש, ושלא מהני שום הכשר, וכ' דכן נוהגין להחמיר.

נמצא, לר' משה אסור להכשיר כוסות שנשארו בתוכם יי"ש אפ' לפי שעה. ורק אם הגעילם, ולא היה נרגש ריחם, אינו אסור בדיעבד, אבל תו לא.

ע' בשעה"צ ס"ק קנ"ז, דמבואר שיש ציור שכבוש יאסור בכלי חלב או כלי בשר, ולא יהני נטל"פ, כגון שפינו אותם, ומיד כבוש בתוכו. וע"ע מש"כ בסי' ק"ה, ומש"כ ביה"ל סי' תמ"ז סעי' ח' ד"ה אם.

סעי' כ"ו – כלי זכוכית

כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו. הגה: ויש מחמירין ואומרים לכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו; וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו (סמ"ק ולאגור). וכן כלי כסף שיש בתוכם התוך זכוכית שקורין גישמעל"ט, אין להגעילם; אבל מבחוץ אינו מזיק (תה"ד סימן קל"ב).

בעיקר הענין של זכוכית, האם הוא ככלי חרס או לא, מצינו בזה ג' דעות בראשונים.

שי' רבינו יחיאל ודעימי' ס"ל דהואיל וזכוכית ברייתו הוא מחול, ממילא דינו כחרס, ובולע, ואין נפלט ממנו לגמרי לעולם. התרוה"ד ס"ל דהמנהג הוא להחמיר בדעה זו.

שי' הרא"ה מובא בריטב"א, זכוכית היא כמתכת, ובולע, וגם פולט, ולכן מותר להשתמש בו לסוג הנגדי אחרי שהכשירו, כבולעו כך פולטו.

שי' תוס' ע"ז ל"ג: הרא"ש, הר"ן, זכוכית שיע ולא בלע, ומותר להשתמש בו בכל מה שרוצה בלי שום הכשר מלבד שישטפם היטב מכל ממשות. השו"ע פסק בדעה זו.

והרמ"א מביא יש מחמירין להחמיר כשיטת הראשונה, וכ' דכן המנהג. וכ"פ החי"א, קיצשו"ע, גר"ז, ערוה"ש, פר"ח, ועוד, כולם החמירו בזכוכית. וע' בלשון

זכוכית, והמסתעף

השאלה של זכוכית הוא נוגע ביותר בענין תנורים, שיש בהם חלון בדלת עשוי מזכוכית. ואפ' אם יש האומרים שחום התנור הוא כליבון חמור לענין הדפנות, לא מצאנו מושג של ליבון חמור אלא כשהכלי הוא סמוך, ומושפע ישר מהאש, כעין דופני התנור. אבל הדלת של התנור שאינו סמוך כ"כ למקור האש, טרם ראינו מקור שזה יחשב כליבון.

וזה מלבד שאר חשבונות שהבאנו במק"א שמסתבר שאין חום התנור נחשב כליבון חמור. ואע"פ שהקלנו בשאר איסורים בענין תנורים בטענה שאין בהם זיעה כלל, הנ"מ דווקא בשאר איסורים ששיעורן בשישים, אבל לענין חמין בפסח ששיעורו במשהו, בזה אין להקל, כי סו"ס יש חשש משהו.

וא"כ, אם נחוש שזכוכית דינו כחרס, יחויב מדינא לכסות הדלת עם נייר אלומיניום, ולהיזהר שלא יקרע.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

יש שרוצים להוכיח להקל מהא
שהרמ"א החמיר כאן, ואילו ביו"ד סי'
קכ"א העוסק בענין הכשרה לשאר
איסורים, שתק; אלמא בשאר איסורים יש
להקל. אך אי"ז טענה כלל, כי השו"ע שם
סעי' ג' כ' וז"ל "דיני הגעלה וליבון הלא
הם כתובים בהלכות פסח" עכ"ל, וא"כ
הרמ"א שם סמך על ציונו של השו"ע.

הכנסת הגדולה ביו"ד קכ"א מחלק בין
פסח שיש להחמיר לענין זכויות, ובין
שאר איסורים שיש להקל. ורבים
מהמחברים מביאים את זה כראיה להקל.
אך האמת היא דהכנסת הגדולה היה
ספרדי, ובאמת סמך על שו"ע, וכ' דיש
ספרדים הנוהגים לענין פסח להחמיר
כהרמ"א, וע"ז כ' דיש להחמיר רק לענין
פסח ולא לענין שאר איסורים. אבל
אשכנזי גמור, אין לו מקור מהכנה"ג
להקל. וכן מבואר מהשדי חמד [מערכת ה']
דלאשכנזים אין להקל יותר בשאר
איסורים.

הפמ"ג [א"א ל"א] מביא הכנה"ג לצרף
להקל בהפס"מ, אבל אינו מיקל בשופי
בשאר איסורים.

והנה, הרמ"א כאן היקל בדיעבד. ה"ז
למד דהאי בדיעבד קאי אפי' היכא שלא
הכשירו כלל, ומיקל הרמ"א בדיעבד
כדעת השו"ע. מאידך, המג"א למד
הרמ"א להקל בדיעבד רק היכא שכבר
הגעילו אותה, אבל לא לפני כן. המ"ב
מסיק כהמג"א, דלא כהט"ז.

המנח"י [א' פ"ו] ס"ל דאפי' אם העיקר
הוא כמג"א, מ"מ יש מקום לצדד להקל
בשאר איסורים, עכ"פ לאחר הגעלה.
דהרי, אם הרמ"א מיקל בדיעבד, היינו

המו"ק בסוף הסימן שכ' דמדינא שרי אך
המנהג להחמיר. ולכא' כוונתו ג"כ ככל
הני רבוותא, דמעיקר דינא קי"ל
כהשו"ע, אך המנהג הוא להחמיר
כהרמ"א.

האורל"צ [ג' י' – י"ב] מיקל בזכויות,
ע"פ שו"ע, אך כ' דיש מחמירין. הילקוט
יוסף [פ"ט ע"ב ובעוד הרבה מקומות] מיקל
לגמרי לכתחילה בשופי, ואינו מביא
מחמירין כלל.

ויל"ע, האם ספרדי יכול להשתמש
בכלי זכויות לבשרי ולחלבי, בתדירות,
ורק לקנחו ולשטפו בין לבין. ומסברא
היה נראה לאסור מצד המנהג והגמ'
שהבאנו למעלה בסעי' ג', שאין להחליף
מזו לזו משום חשש תקלה.

אך, בסוגיא ההיא היה היתר אם דרכו
היתה לעולם להכשירו תחילה [כמו הדין
בהשו"ע שעליה אמר המג"א את דינו
בסי' תק"ט], וא"כ ה"ה לכא' כאן, הדרך
הוא לשטוף היטב אחרי כל שימוש [וזו
היא הכשרתו כאן].

אמנם, זה לא יעזור לכל הכלים, דהרי
צלחת זכויות אינם מקפידים תמיד
לעולם לשטפו היטב בין שימוש לשימוש;
ולכן היה נראה דעדיין שייך לזכויות
הכללים של הלכה זו. וע"ע בזה.

יל"ע, הא דבני אשכנז מחמירין
בזכויות שלא להגעילו כלל, ולהחשיבו
כחרס לכל דבר וענין, האם זה רק לענין
פסח, או"ד ה"ה לענין שאר איסורים.

והנה, מרגלא דפומיה דאינשי, דיש
להקל בזכויות לענין שאר איסורים.
והבה נעיין אם הצדק בדבריהם.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

כאן הוא משום 'חומרא דפסח', משא"כ שם אינו אלא איסור של סתם יינם.

כלומר, המנחת יעקב הוסיף על דברי המג"א הא דחומרא דפסח, משמע דס"ל דזה עיקר הנקודה, ולא הא דסתם יינם. נמצא, גם שאר איסורים היה מיקל בהם המנחת יעקב. הפמ"ג מביא דבריו לצרף להקל בהפס"מ. רעק"א מתקשה בעצם דברי המנחת יעקב, עיי"ש.

והנה, המהר"ם שיק ניו"ד קמ"א למד דהא דיש קולא בהמג"א בענין סתם יינם, היינו דווקא כשנאסר ע"י כבוש לחוד, אבל היכא שנבלע ע"י חמין, בזה אין קולא של סתם יינם. וס"ל למהר"ם שיק, דהא דהיקל הפמ"ג בהפס"מ, ובצירוף המנחת יעקב, היינו רק כשנאסר ע"י כבוש, אבל כשנאסר ע"י חמין, לא רק שנחמיר לענין שאר איסורים, אלא אפ' לענין סתם יינם יש להחמיר.

כלומר, הגביל כל המנחת יעקב רק לענין כבוש ולא לענין חמין. וכן באמת מבואר בערוה"ש [קכ"א ב' וג'] שיש להקל בכלי זכוכית של עכו"ם, כי אינו מצוי שיעמוד של מעל"ע משקאות של איסור זולת סתם יינם, וע"ז יש להקל ע"י שטיפה. וממשיך לתאר ציור שמבשלין בה איסור ולכן היינו צריכים להחמיר בהו לגמרי, ומיקל משום דאין המציאות כן, ופגום מתחילתו. הרי להדיא, אם היה בולע איסור דרך חמין, לא היה מיקל, אפ' בשאר איסורים.

הרי, לענין כבוש בסתם יינם היקל, אבל לא להיכא שנבלע ע"י חמין, אפ' בשאר איסורים.

לומר שלא ישתמש בכלי עבור פסח, אלא להמתין עד לאחר החג, ולהשתמש בו לחמין. והנה, בשאר איסורים אין לו אפשרות זו להמתין עד לאחר יו"ט, דלעולם באיסורא קיימא, ולכן אם נאסור הכלי לעולמים, זהו בדיעבד. והואיל ובלא"ה בדיעבד אם בישלו בו האוכל כשר, יש להקל להגעיל לכתחילה, כי שעה"ד כבדיעבד דמי.

והנה, טענת המנח"י שייך רק היכא שאכן נאסר לגמרי, אבל היכא שרק נתחלב או נתבשר, בזה לא שייך טענת המנח"י, ולא שייך הקולא שלו; דלא כאלו שמעו בזה.

ובעיקר דברי המנח"י יל"ע, האם המ"ב היקל בדיעבד על דברי המג"א כמות שהם, או"ד היקל רק בצירוף של רוב תשמישו. וע"ע שעה"צ קצ"ה.

ואולי היה מקום לצרף שי' המהרלב"ח [שהארכנו בה טובא ביו"ד סי' ק"ג] בענין כלי חרס שאב"י, דס"ל דבזה לא גזרו אב"י אטו ב"י. אך אינו נראה כן, כי כאן יש דעות הסוברים דיכול להגעילו, וא"כ להני דעות לא שייך דברי המהרלב"ח.

יש המביאים מנחת יעקב [פ"ו ד'] להקל בזכוכית בענין שאר איסורים. פמ"ג ורעק"א [ליקוטי תשובות נ"ד, ועל מג"א סקמ"ט] מביאו. וקאי על דברי המג"א דקאי על דברי השו"ע דסתם יינם אינו אוסר כלי זכוכית, וביאר המג"א משום שמצינו בסתם יינם כמה קולות. ומשמעות דברי המג"א דרק בענין סתם יינם היקל בענין כלי זכוכית, ואילו בשאר איסורים היה מחמיר. אך המנחת יעקב ביאר דברי המג"א דהא דמצינו חומרא

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

נמצא, כל הני אחרונים שהמ"ב פוסק כוותייהו יסכימו לאסור בשאר איסורים הנוגע לאכילה, דבזה יש בליעה של איסור, ורק הקילו לענין תפילה, שיש בה גדרים שונים של מיאוס, אבל לענין בליעות של איסור באכילה, לא היו מקילין.

ובאמת, גם הא"ר יכול להודות לאסור בדיני אכילה בזכויות בשאר איסורים, ולא היקל כאן אלא משום שנבלע בצונן, וס"ל דבזה יש חומרא דפסח, אבל היכא שנבלע ע"י חמין, יתכן שבזה יסכים לאסור אפ' לענין תפילה, וכ"ש לענין שאר איסורים, ולא מצינו א"ר שיקל בשאר איסורים בזכויות כשנאסר ע"י חמין.

והנה, החלקת יעקב [מ"ה] החמיר כ"כ בענין זכויות בשאר איסורים, אפ' לענין כבוש, עד כדי שמוזהיר לענין ביצה שמצאו בתוכה טיפת דם [שנוהגין להחמיר בה, אע"פ שמדינא יש להקל], והאשה השאירה הביצה בתוך כוס זכויות מעל"ע [ומוסיפה מלח כדי שלא יהיה שאלה של לינה], ומזהיר בזה שלא יעשו כן, שלא יאסר הכוס מחמת כבוש מביצה זו; זה זכויות, כבוש, בשאר איסורים, אינו איסור גמור, ואעפ"כ החמיר.

ע"כ ביארנו בס"ד הסוגיא של זכויות ע"פ גדולי האחרונים והנו"כ. אכן בפוסקים נראה שרוח אחרת עמהם.

בספר אמת ליעקב [תמ"ג] כ' דהא דיש מקילין בכוסות של זכויות להשתמש הן לענין בשר הן לענין חלב, היינו משום דבימיהם הזכויות היה דק מאוד, ואינו יכול להשתמש בהו בחמין בכלל, ולכן, הואיל ותשמישו רק בצונן, מעולם לא נבלעו. ומזה נבע המנהג לא להקפיד בזכויות כלל, אע"פ שהמציאות השתנה, וזכויות שלנו עמיד לחמין.

וכדבריו מבואר גם בספר שבילי דוד [יו"ד קכ"א ו'] שההיתר בזכויות היינו משום שהתשמיש היה רק ע"י צונן, ולא ע"י חמין כלל. ואומרים שר' בעלסקי ג"כ הסכים לדברי האמת ליעקב.

השו"ע או"ח סי' פ"ז עוסק בענין גרף ועביט העשוי מזכויות לענין תפילה כנגדו, כשהוא ריקן, והשו"ע היקל, אך הרמ"א החמיר, אע"פ שאינו פסח אלא שאר עניינים. וזה מתאים עמש"כ שהרמ"א מחמיר לא רק לענין פסח אלא גם לענין שאר דברים.

והנה, כל האחרונים שם חולקים על הרמ"א. והאמת, כשנעמיק, נראה שזה ראיה להחמיר, ולא ראיה להקל. דהרי, הא"ר שם חולק ומיקל, וס"ל דאין להחמיר בבליעת זכויות אלא לענין פסח. אך, שאר האחרונים לא חלקו מטעמו של הא"ר, וס"ל דאין סיבה לחלק, אלא הקילו משום דהבליעה שנמצא בתוך העביט אינו מספיק כדי לעשותו מיאוס, ולאסור התפילה כנגדו. וכדעה זו נקט המ"ב להקל, אבל לא מטעמו של הא"ר.

^א ואם נוהג כך, לא מומלץ להדיח במדיח כלי, כי אה"נ לא יאסרו משאר הכלים, מ"מ אולי הם יקלקלו שאר הכלים. עכ"פ אינו מומלץ בכלל.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

בולע כלל, ע"פ רעק"א ומנחת יעקב
[ודלא כמו שהארכנו למעלה].

הבאנו למעלה שהרמ"א היקל
בדיעבד, והט"ז למד שזה קאי בכל אופן
של זכוכית, אפ' לא הכשירו כלל, ואילו
המג"א למד שהרמ"א אינו מיקל בדיעבד
אלא לאחר שהגעילוהו. ואמרנו שהמ"ב
למד כהמג"א. אך היד יהודה למד הרמ"א
כדעת הט"ז, להקל בכל אופן.

השרידי אש [א' מ"ה] מביא מנח"י להקל
בשאר איסורים ע"י הגעלה.

מדברי הגרש"ז [מנח"ש נ' ד"ה והנה] יש
ללמוד שמיקל בזכוכית בשאר איסורים,
דהרי עוסק בשיניים תותבות, ומיקל
בשאר איסורים אם ידוע שהוא חומר
שאינו בולע כמו שאנו מקילים בענין
זכוכית'.

עכ"פ לדינא, מנהג המורים להקל
בשאר איסורים, ואין בידנו להחמיר נגד
המנהג [עכ"פ במקום הפסד], אך ישתדל
לצרף כמה צירופים שיכול, וכגון להגעילו
ג"פ.

קורל, Corelle, הוא סוג זכוכית². ודנו
לענין Corningware, ואיני יודע מה הוא.

הערה חשובה. עיין היטב בדברי
הראשונים והאחרונים בטעמא מדוע אנו
נוהגים להחמיר בפסח בזכוכית, האם
הוא משום דיש חשש באמת שבלע
משהו, או"ד, כך קים לן להחמיר, למרות
שאינו בולע כלום. והנפק"מ בזה הוא
גדול מאוד, מה דינו אם נוכל להוכיח שכל
כלים מתכת בזמננו אינם בולעים כלל,
האם אעפ"כ נחמיר כמו שאנו מחמירים

המהרש"ם [א' נ"ג] כ' דיש ספ"ם
להתיר; אולי אינו בולע כלל, ואפ' תימא
שבולע, אולי הגעלה מהני ביה, ולכן
מסיק להקל אף לענין פסח להגעיל
זכוכית. וכבר נתבאר דכל האחרונים לא
נקטו כדבריו.

ובתשובה אחרת [ג' צ"ד] הביא דברי
הכנה"ג והמנחת יעקב, ורעק"א ופמ"ג,
ולמדו מהם להתיר לגמרי בזכוכית
בשאר איסורים [דלא כמו שהארכנו
למעלה], אע"פ שהם הקילו רק בהפס"מ.
וס"ל דחומרת הרמ"א אינו אלא לענין
פסח לחוד.

והאמת, מנהג המורים הוא לנקוט
כמהרש"ם הזה ולהקל בשאר איסורים,
כשיש להצטרף שאר צירופים, אע"פ
שהארכנו למעלה להוכיח שהנושאי כלים
החמירו בכל גווני.

וכשנאסר שלא ע"י האור אלא ע"י
כבישה לחוד, הדרב"ת [ק"ה י"א] כ' דמנהג
כל בעלי תורה להקל בזה.

מאידך, הבא"ח ס"ל דכשנאסר ע"י
כבישה יש להקל בערוי ומלוי ג"פ.
כלומר, האשכנזים הקילו, והספרדים
החמירו; היפוך דעת השו"ע והרמ"א.

גם הגרש"ק [בסמוך] החמיר בזכוכית
רק לענין פסח, ולא לענין שאר איסורים,
דס"ל שיש משהו, אבל אין בו כדי לאסור
בשאר איסורים.

גם ר' משה [ה' ל"ב] כ' דמעיקר דדינא
יש להקל בזכוכית בשאר איסורים שאינו

² ועמש"כ בזה בהמשך בהערה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

והוא סוג חדש של זכוכית שלא היה בזמנו של הרמ"א, אין מנהג להחמיר על זה בכלל, ולכן חזר הדין ומותר לכתחילה להכשירו לפסח, כבולעו כך פולטו, וכדעה האמצעי.¹

דעה זו פותחת לנו את השער לדון להתיר הכשרת תנורים לפסח, כולל הדלת העשויה מזכוכית.

בספר שערים המצוינים בהלכה ג"כ מיקל בזכוכית זה, דהמנהג להחמיר בזכוכית היה משום דחוששין דלמא פקעי בשעה שמכשירו, ובפיירקס והדומה לה אין חשש זה. ודבריו תמוהים ביותר, כי לא מטעם זה החמירו בזכוכית, אלא הטעם של הרמ"א היה להחמיר בזכוכית להדעה שם"ל דדומה לחרס', אבל 'דלמא פקעי' מאן דכר שמיה.

כסוי קדירה שנאסר ע"י זיעת הקדירה [שאוסר לכו"ע], ספרדי יכול להקל ולהכשירו. והגעלה מיחא צריך, מחמת מסגרת המתכת שיש בו, אך צריך לוודא שאין שום ממשות מסתתר בתוך החרין [קשה טובא, במציאות]. ואשכנזי, לכא' זכוכית זו אינו זכוכית רגילה של כוסות אלא עמידה לאש, וא"כ הוא כפיירקס של ר' אלישיב, ומותר להגעילו כמו לספרדי, וכ"ש כפי שביארנו מנהג המורים בזכוכית עכ"פ לשאר איסורים.

אמאייל [י"א אמאייל], Enamel; נוגע לרוב בענין תנורים, שיש בהם צפוי דק של אמאייל, והשאלה, האם ליבון מועיל בהו, או"ד דינו כחרס או זכוכית.

בזכוכית, או"ד אם נוכל להוכיח שאינו בולע כלום, לא נאסר. ועוד, אולי רק לענין פסח נחמיר, ולא לענין שאר דברים.

וראיתי מובא בשם הגר"י ברקוביץ שליט"א, דמאוד יתכן שכשמישה יגיע נגיד שכלי מתכת שיש לנו בזמננו אינם בולעים כלום, אבל עד יבא היום אין בכוחנו להתיר דבר כזה. וע"ע בזה.

פיירקס ודורלקס, Pyrex and Duralax, הם סוגים חדשים של זכוכית העמידים לאש ויכול לבשל ולאפות בתוכם בתוך התנור עצמה בלי חשש שיסדקו או ישברו. ואינו ברור איך הם מיוצרים. י"א שבגלל שהם מזוככים מכל שאר חומרים, אינו נשברים מחמת החום. מאידך, י"א מכיון שמעורב בו חלקיקי מתכת, הוא עמיד לחום. ויל"ע, מה דינם של אלו, לספרדים, ולאשכנזים.

ולספרדים, לכא' יש להשוותו לזכוכית רגיל ולהקל, וכן מבואר בטוב טעם ודעת [ב" כ"ה] להגרש"ק, שמביא אבות דר"נ שהוא המקור לומר שזכוכית שיע ולא בלע, וס"ל דאפ' אם נשתמש בו ע"י האש עצמה, אעפ"כ אינו בולע. וכן מבואר ביד יהודה [ס"ט קי"ז] שלא לחלק בזכוכית שנבלע ע"י האש.

וכן פסק חזון עובדיה דכלי זכוכית אלו מותרים לבשרי ולחלבי ולאיסור ולהיתר ולחמץ ולפסח, כ"ז ששטף אותם תחילה.

ור' אלישיב בקובץ תשובות [ד' ל"ט] דן בזכוכית זה לענין אשכנזים, וכ' דהואיל

¹ וקשה, א"כ איך היקל ר' אלישיב, סו"ס יש לחוש לדעה הזו. כלומר, אה"נ אין כאן מנהג, מ"מ המחמירין היו מחמירים גם בפיירקס.

² וכפי המציאות ששמעתי אודות כלי קורל, גם באלו יש לצדד להקל.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

הערוה"ש [קכ"א י"ז] היקל להכשירו בהגעלה ג"פ, בצירוף דעת בעל העיטור שמיקל בחרם להגעילו ג"פ. אמנם, דעת החזו"א [לקמיה בס"ד] ס"ל שאין מקום לצרף בעל העיטור אלא לענין שאר איסורים, אבל לענין חמץ שהוא במשהו, לא מועיל הגעלה ג"פ כדי להוציא את כל הבליעה.

עכ"פ, לאור דברי השעה"צ, לשאר איסורים, כגון תנור שנעשה בשרי [באמת], מותר להכשירו לאחר מעל"ע, אבל לענין פסח, לא.

מהדו"ב: ואולי בכל זאת יש מקום להקל בתנור שיש בו צפוי של אמאייל. ע"פ המידע שעלה בידנו, אמאייל הוא תערובת של כעשר אחוז חרס, עם אבק של זכוכית, מעורב במים ושאר חומרים, עד שהוא ממרח, ו'צובעים' המתכת עם ממרח הזה, ואח"כ 'אופים' אותו שם שיתקשה וידבק היטב.

והנה, הדרכ"ת בסי' קכ"א כ' דכלי העשוי מעירוב חומרים, יש לדמות להל' טומאה וטהרה, וללכת אחרי רוב. מאידך, המהרש"ם חולק, וס"ל דעכ"פ המיעוט חרס שיש שם בולע ואינו מפליט, ואוסר.

ודעת המנח"י [ד' ס"ז ו'] בזה, דסוג חומר חדש שאין לנו קבלה ברורה, והמומחים אומרים שאינו בולע כלל, יש לסמוך עליהם.

ואם לזאת, לא היינו חוששים לחרם שיש בתוך האמאייל, כי המומחים אומרים שאינו בולע, אלא שעדיין יש לחוש להזכוכית שבו, שהמ"ב מתיר

החת"ס ביו"ד סי' קי"ג, מובא בהגה' של השעה"צ על שו"ע סעי' כ"ג, ובפ"ת יו"ד קכ"א סק"ב, דן בענין קדרות ברזל הנעשים בק"ק קראקא והמה מצופים בהיתוך, גישמעלצט, לבן ושוע דק מאד עביו פחות מכדי קליפה וגוף ההיתוך קשה מאד ונראה כברזל וחסרון ידיעה לכל העולם ממה נעשה הגישמעלץ כי הבעלי מלאכות מסתירים מעשיהם ויש לחוש אולי מחרם נעשה התערובת בהיתוך.

השעה"צ מסיים, וז"ל "אכן שמעתי שכמה גדולים נהגו להחמיר רק לענין איסור חמץ אבל בכל השנה הקילו להגעילה אחר מעל"ע דהוא נט"ל ומשהו מהטיח".

כלומר, השעה"צ מסיק דבזה, בשאר איסורים, אחר מעל"ע, מותר להגעילו, הואיל ובלא"ה אינו אלא כמות מועטת ולעולם יש ס' כנגדו.

אגב מכאן אנו רואים דבשאר חומרים שלא חילק לנו המ"ב בין חמץ לשאר איסורים, יש להשוותם, כמו זכוכית.

הפוסקים נקטו שצפוי לבן ושוע שדיברו בו גדולי האחרונים היא השאלה של אמאייל.

החשב האפוד [א' קי"ז] כ' דאע"פ שהחת"ס לא ידע ממה הוא מיוצר, עכשיו אנו יודעים שמיוצר מאבק, וא"כ יכול להגעילו. אמנם, גם בזמננו אינו ברור ממה היא עשויה, ויש סוגים שונים, עם הרכבים שונים, ומידי ספק חרם וזכוכית לא נפקא, ודברי החת"ס חיים וקיימים עד עצם היום הזה.

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

ועוד יותר מזה. אבל היכא שלא נסתפק בהגעלה, כגון ספק חרם, וכגון זכויות, אין רמ"א להקל.

וכן מבואר בסעי' י"א בענין מחבת, שמדינא סגי בהגעלה, ואנן מחמירין בליבון, והיינו ליבון קל. וע"כ דין זה הוא משום היתירא בלע, דהא ביו"ד סי' קכ"א כ' שו"ע להדיא דמחבת צריך ליבון.

אמנם, לכאורה יש להתיר ע"פ דברי החת"ס בסי' קי"ג, מובא בפ"ת קכ"א סק"ב, שאירי בענין אמאייל, ומסיק דיכול להכשיר ע"י ליבון קל כיון שהוא ספק. והיה מקום לדחות דברי החת"ס, אך הקיצושו"ע [קט"ז י"ג] כ' החשבון להדיא, דהואיל וזכויות הוא שאלה, סגי בליבון קל, אע"פ שאילו היה ודאי היינו מצריכים ליבון חמור, ומקורו הוא חת"ס זה. כלומר, זה מקור לומר דבספקות ושאלות נחשיב ליבון קל להיות כליבון חמור, ולא משום צירוף צד של היתירא בלע.

לסיכום, המתכת של התנור נכשיר בליבון קל כיון שהוא רוב תשמישו [מ"ב סקמ"ח], ועוד, אולי היתירא בלע. והצפוי של אמאייל, הצד חרם שבו, נקל ע"פ מנח"י, הואיל והמומחים אומרים שאינו בולע. והצד זכויות שבו, נקל ע"פ החת"ס שהוא מקור להקל בליבון קל, אע"פ שאין צירוף של היתירא בלע ושהגעלה מספיק, כיון שאירי בצד חרם שאינו מפליט.

ויש להוסיף דברי ר' אלישיב שהבאנו למעלה בענין פיירקס, דזכויות שעמיד לאש, אינו הזכויות שבה יש מנהג להחמיר. וא"כ, כ"ש זכויות תוך התנור. וסברא זו יהני גם לזכויות של הדלת.

בדיעבד רק כשהכשירו, אבל לא כמות שהיא.

והנה, סעי' כ"ג עוסק בענין כלי חרם מצופים ודינם ככלי חרם; מקור הענין הוא גמ' כתובות ק"ז: ורש"י למד דאירי שמצופה במתכת, ואילו תוס' חולק, וס"ל שהיה צפוי של זכויות, ואע"פ שזכויות בדרך כלל אינו בולע, כיון שאינו אלא צפוי לכלי חרם, בולע. וביאר המהרש"ם, דהואיל והוא כ"כ דק, הבליעה עובר. שו"ע פ' כדעת תוס'.

והנה, כשם שהבליעה נכנס דרך הצפוי, ה"ה שצריך להכשירו, ואין הצפוי מונע הפליטה לצאת ולאסור תבשילו. ולכן, גם ספרדי המיקל בענין זכויות עדיין חייב הכשר לתנור שלו מחמת המתכת שבו, וההכשר יהני בה.

ובאמת, אם היה מכשירו ע"י ליבון חמור, היה כל טוב ויפה. אך כבר נתבאר למעלה דקשה מאוד לעשות כן בתנור. וא"כ השאלה הגדולה, האם ליבון קל מהני בכח"ג, מצד האמאייל שיש בו זכויות, ומצד המתכת של הדופן.

והנה, בסעי' ד' כ' הרמ"א דכל מקום של חומרא של ליבון, סגי בליבון קל. ולכאורה, השאלה של זכויות האם הוא בולע כלל, הוא גם חומרא, וא"כ סגי בהכי. אמנם אי"ז אמת, דהטעם שמקילין בחומרות להכשיר בליבון קל במקום ליבון חמור, היינו משום שמצטרפין הא דהיתירא בלע, ובאמת הגעלה היה מהני ביה, אבל אין מקור לומר שליבון קל יהני במקום הצריך ליבון חמור, מדינא. כלומר, אין הקולא של הרמ"א שליבון קל דינו כליבון חמור, אלא הוא כהגעלה

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

לחוש שישפוך הקדירה, ויחיה חיבור בין הזכוכית להאוכל, והזכוכית עצמה יש לחוש שנבלע בחמץ גמור, א"כ הזכוכית חייב ליבון מדינא. וא"א לכסות אותו בנייר אלומיניום, כי זה יסדק הזכוכית. ולכן, לא ישתמש בו לפסח, עכ"פ לבני אשכנז; וגם לבשר וחלב יראתי [אם לא ימצא פתרון אחרת כמשטחי סיליקון וכדו'].

פלסטיק וגומי, ושאר חומרים

יל"ע, מה דין הכשר כלים מפלסטיק או מגומי לפסח ולשאר איסורים, האם מהני בהו הכשרה.

וי"א בשם ר' בעלסקי בשם ר' יעקב שיכול להכשירו, הא ראייה שהתורה העידה על כלי חרס שאין הבליעה יוצא מדופניו לעולם, וכל שהתורה לא העידה עליו, ע"כ יכול להכשירו.

וזה תימא, וודאי גברא רבא לא קאמר. דהרי בסעי' ח' יש נידונים בראשונים לגבי כלי אדמה, כלי גללים, וכלי אבן, האם הגעלה מהני בהו, ולא שמענו שיאמרו דהואיל ואינו חרס, והואיל והתורה לא העידה עליו, ע"כ מותר להגעילו. מוכרח, שאין להביא ראייה מהא שהתורה לא העידה עליו.

ובאמת, המנח"י [ג' ס"ז] והחלקת יעקב הקילו להגעיל כלי פלסטיק וגומי, ולא באו מטענת התורה, וכנ"ל, אלא באו מכח הני ראשונים, ואמרו שלכא' לא גרע מכלי אדמה ועץ וגללים, דלכא' פוטלים ברותחין באותו מידה כמו הני כלים, ולכן, יש להתיר להגעילם.

אמנם, הואיל וזה חידוש, ויש פתרונות לזה, עדיין ראוי ונכון לכסות הדלת בנייר אלומיניום, עכ"פ בפסח עצמה.

ויש לדון אם מבשל בערב פסח, דאז יש ביטול, האם יש מקום להחמיר לכסות הדלת עם נייר אלומיניום.

יש אלו שחששו בתנורים מחמת ה'מסגרת' שעליה סוגר את הדלת. ולדינא, אם עשה ליבון קל בתוך התנור, הואיל ולא נאסר אלא ע"י חם מקצתו, כך יהני להכשירו, כיון שאינו נוגע בעצם המסגרת. וכ"ז בהנחה שהוא 'מקשה אחת', אבל אם הוא ב' חלקים, אין בליעה עובר כלל.

ומצד הגומי, באמת לא נאסר מהחמץ, ואין אפשרות שבו יוכל לחזור ולאסור ואוסר את האוכל.

ובאמת, מבואר מהגרשז"א [הליכות שלמה ג' ב' ח'], ור' אלישיב [סידור פסח כהלכתו א' ח' ז', בשמו], ועוד, שיש אפשרות להכשיר תנור לפסח, ודלא כאורל"צ דס"ל שיש מנהג לא להכשיר כלל. אך, גם הגרשז"א מודה שתע"ב במי שקונה חדש.

[היכא שמכסה האוכל בשני כיסויים, מותר לכתחילה לכו"ע, אפ' בתנור של חמץ גמור, אפ' באותה שעה שמבשל בה חמץ.]

כיריים של זכוכית, לכא' במקום שהגוף חימום נמצא מתחתיו, והוא ממש מתאדם מחמת החום, ומסתבר שזה נחשב כליבון חמור. ושאר הזכוכית, הוא נגוב, ואין בליעה עובר. ולרווחא דמילתא, יעשה ליבון. אמנם, אם יש

או"ח סי' תנ"א – הלכות הגעלת כלים

אפ' לפסח. וע"ע אג"מ א' כ"ז בענין קטטר, שמבואר כך דפלסטיק בולע פחות מגומי.

עכ"פ, בשאר איסורים יש להקל, כ"ש בפלסטיק. ובפסח, בגומי ודאי יש להתחמיר כר' משה, ואולי אף בפלסטיק. וזה נפק"מ גדולה לענין שיש של פורמייקה, דלר' משה יש להתחמיר [עכ"פ לכתחילה].

כלי אבן, מתכת, עץ, כלי עצם, קרן
[Ivory], **כלי גללים, גרניט, שיש;** כולם יכולים להגעיל. **אבן קיפר,** הוא תערוכת של שיש וגרניט ואבן, עם הרבה דבק, וא"כ תלוי בשאלה של פלסטיק וגומי, וגם השאלה שם דילמא פקע. **פורמייקה,** הוא פלסטיק.

חרסינה הוא חרס, וצ"ע דברי האמת ליעקב סי' נ"ד שם"ל דהוא אבן, הואיל ואור נראה דרכו. ולא ידענא מאי קאמר, מה קשר אור נראה דרכו, ועוד, אין האור נראה דרכו. וצ"ע.

וכן מבואר בפמ"ג בסוף הסימן, שדן בכל סוגי כלים, ואמר דרק חרס א"א להכשיר, אבל שאר כלים כן. ומהא דקדקו המנח"י וחלקת יעקב לומר שכלי פלסטיק וגומי נכללים בזה, אפ' לענין פסח.

ולכאנ', לזה כיוון ר' יעקב, שלא יגרע משאר כלים שהקילו בו הפוסקים, אבל לא התיר משום שהתורה לא מיעטה. וכן היקל השרידי אש [ב' ק"ם], והחשב האפוד וא' קי"ז.

מאידך, ר' משה [ב' צ"ב] כ' דאם מקור החומר שבכלי הוא מעץ [כמו גומי], יש להגעילו, כי הוא ככלי עץ, אבל אם הוא חומר סינטטי, שהוא חומר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים אין להתיר להגעילם.

הרי, ר' משה מחמיר בכלים מפלסטיק, הואיל והוא חומר חדש. אמנם, י"א דר' משה אינו איירי אלא לענין פסח, והתשובה הנ"ל נכתב ביום ו' ניסן, אבל לשאר איסורים ר' משה היה מיקל.

ולכאנ' ראייה לדבר הוא ר' משה באה"ע [ד' ז' בסופו] דאיירי במחבת עם צפוי טפלון העשוי מפלסטיק שנאסר, וכ' דמהני הגעלה ברותחין לאחר מעל"ע; אלמא הגעלה מהני בפלסטיק, שהרי כתב דטפלון היא מפלסטיק [ולא משנה מה המציאות היא באמת, הרי ר' משה ס"ל דהוא פלסטיק, ואעפ"כ מיקל]. ע"כ, בשאר איסורים מיקל, ורק החמיר לענין פסח.

א"נ יש לחלק בין גומי שהחמיר אם הוא סינטטי, ובין פלסטיק שהיקל, דאולי פלסטיק בולע פחות, ובזה מהני להגעילו

יו"ד סי' קכ"א – דיני הגעלת כלים

יו"ד סי' קכ"א – דיני הגעלת כלים^א

סעי' ב' – הגעלה ואח"כ טבילה

לקח מהן כלים שנשתמש בהם בחמין, בין שהם של מתכת או של עץ או אבן, מגעילין ואחר כך מטבילין, אם הם של מתכת, והם מותרים. ואם הטבילין ואחר כך הגעילין, מותרים. ויש אומרים שצריך לחזור ולהטבילין. הגה: דין כלי עצם עיין בהלכות פסח סי' תנ"א. אין להגעיל קוס כלי כל זמן שהוא בן יומו (טור). ואין להשתמש במי הגעלה (ארוך). כל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי בכלי אומנות (ת"ה סי' ק"ל וזמרדכי והגהת ש"ד). ועיין לעיל סימן ק"ח דין מרדה של איסור.

הגעלה וטבילה

כ' שו"ע שכלי הצריך הגעלה וגם טבילה, יש להגעילו תחילה, ואח"כ להטבילו. וסתם דהסדר אינו מעכב בדיעבד, אך מביא י"א שמעכב.

מקור הענין הוא הרא"ש בשם רשב"ם דס"ל דזה כמו הטובל ושרץ בידו, אך הרא"ש עצמו מיקל, כי התיקון של ההגעלה אינו קשור להתיקון של הטבילה, אלא ב' עניינים שונים. הר"ן מיקל בדיעבד. אגב, הר"ן כ' דכל הסוגיא אינו דווקא בענין הגעלה וטבילה, אלא ה"ה כל הכשר, כגון ליבון וטבילה.

הש"ך סק"ה, וכ"פ החכמ"א, אם עשה שלא כסדר, יש לטבול שוב בלי ברכה. הפ"ת מביא י"א לטבול שוב עם ברכה. ולמרות שלא פוסקים כן, מ"מ רואים עד היכן הדברים מגיעים.

אם רוצה לטבול, ולהשתמש בצונן, ואח"כ החליט להשתמש לחמין, ולכן הגעילו, הש"ך סק"ד מביא לבוש שעלתה

לו הטבילה, ושאי"צ לטבול שוב, כי הטבילה כבר 'חל' עבור השימוש של צונן, אלא שאח"כ נמלך. מאידך, הפרישה חולק, וס"ל שעכשיו שנמלך, יש לטבול שוב אחרי ההגעלה.

הנה, הנוד"ב [בדגו"מ] ס"ל דהלכה זו אינו אלא בב"י, דאז יש בכוחו לאסור את התבשיל, אבל באב"י, אפ' להרשב"ם, אין כאן 'שרץ' שיכול לאסור האוכל, ולכן הטבילה עלתה לו לכו"ע. הפ"ת והערוה"ש מביאים את הנוד"ב.

החת"ס כ' דשאלה זו של אב"י תולה על מח' רשב"א ור"ן [וגם ר' משה, עמש"כ בסי' קכ"ב] בענין בליעה פגומה, מדוע ואיך נתבטל.

ובאמת, על הנוד"ב קשה, הא עדיין הוא שרץ לענין חריף, וא"כ גם באב"י ה"ל להחמיר. וביותר, הא סתימת כל הסוגיא, ראשונים ואחרונים, הוא לא לחלק בין ב"י ואב"י.

^א רוב העניינים בסימן זה כבר נתבארו למעלה באו"ח סי' תנ"א, ולכן נכתב רק מה שנתחדש כאן.

יו"ד סי' קכ"א – דיני הגעלת כלים

הארכנו על דעה זו בסי' ק"ג סעי' ה', בנושא של כלי חרס, עיי"ש.

מעשה שהיה בוגג שמאיזה טעם שיהיה אכלו רק חלבי, והיה להם סט כלים מחרסינה שהיה חלבי. ואחר כמה זמן 'נתרפאו', ואכלו בשרי, ורצו להעביר סט הכלים להיות כלים בשריים. לכאן זה ציור של הפס"מ, ונסמוך על בעל העיטור.

אמנם, עדיין יל"ע מצד המנהג לא להעביר כלי מחלבי לבשרי. והבאנו בענין זה עצה לעשותו טריף, ואח"כ להכשירו. ולכאן, לעשות כן בכלי חרסינה, ואז להגעיל ג"פ ע"פ העיטור, נראה שזה חומרא דאתי לידי קולא.

להכשירו עבור פסח ג"כ לא מהני, כי אמרנו ששיטת בעל העיטור אינו אלא בשאר איסורים, אבל לא לענין פסח.

ולכאן, העצה הוא להכשירו לפרווה, ולהשתמש בו כך לכמה זמן, ואח"כ להעבירו מפרווה לבשרי. א"נ, להטריפו ע"י כבוש, ואז להכשירו.

ולכן לדינא, אין להקל ע"פ נוד"ב הזה. [בדיעבד, כשטבל אב"י, ואח"כ הגעיל, בשעה"ד יתכן שאי"צ לחזור ולטבול].

שיטת בעל העיטור

הטור מביא שי' בעל העיטור שס"ל דאפ' בכלי חרס, מהני הגעלה ג"פ להכשירו. ההבנה בדעה זו הוא משום דכל מה שעתידי הכלי להפליט לאסור תבשיל הבאה, כבר נפלט ע"י הגעלה ג"פ, והא דהעיד התורה שאינו יוצא מדופן לעולם, היינו שאין בה מספיק כדי לאסור [מלמהד"ד, כתשמישו בשפע].

וכ' החזו"א וקב"ב ג', דדעה זו אינו אמורה אלא לענין שאר איסורים, אבל לענין פסח לא, דבפסח יש לחוש למושהו.

דעה זו נוגע לכלי חרס מבישול עכו"ם, כדמבואר בסי' קי"ג, וכגון בליעות מחלב סתם, דרכ"ת סקי"ח וערוה"ש או"ח קצ"ו [היכא שאין חשש טרפות].

וע"ע אג"מ [יו"ד ב' מ"ו, וג' כ"ו] ציורים שונים שמצרף דעת בעל העיטור.

סעי' ז' – דיני נעיצה

סבין ישן, בין גדול בין קטן, הניקה מהעובר כוכבים, אם בא להשתמש בצונן, אם אין בה גומות נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה. וצריך שכל נעיצה ונעיצה תהיה בקרקע קשה, לפיכך לא יגעוץ במקום שנעץ נעיצה אחרת. (טור צ"ס הרמ"ה). ואפילו לחתוך בו דבר חריף כמו צונן, סגי בהכי. (ולשתמש בו צקצקות, לא גרע משאר כלי שנוהגין להגעיל אפילו לצונן) (סצרת הרב צדכרי הארוך כמו שנתבאר). ואם יש בה גומות (או) שרוצה לחתוך בה חמין או לשחוט בה, מלבנה או משחיזה במשחות של נפחים היטב על פני בולה. הגה: וי"א להשחזה מהני רק לחתוך זה צונן, אבל לא לענין חמין (צ"י צ"ס פוסקים); והכי נהוג לכתחלה. ואם לא יוכל ללבוץ הסכין היטב, משום הקתא, ילבונו ויגעילו אח"כ (ארוך). ומיהו אם לבנו ולא הגעילו, אפילו יס בו גומות; או אם הגעילו ולא לבנו ואין בו גומות וחתך בו מאכל חם, לא נאסר, אפילו הסכין בן יומו. ואם השחיתו במשחות היטב בכל מקום, ומגעילו אחר כך, מהני אפילו לכתחלה, כמו ליצון (מרדכי פ"ב דעבודת כוכבים וארוך), אם יוכל לנקות הגומות שבו.

יו"ד סי' קכ"א – דיני הגעלת כלים

נעיצה

ענין זה כבר מוזכר בסו"ס פ"ט, עיי"ש, ובהפוסקים.

יש אלו שחושבין שצריך להשאיר הסכין תוך העפר, אבל זה טעות בעלמא.

מבואר דנעיצה היינו רק בעשר פעמים, ורק בקרקע קשה. [א.ה. ע"ע מ"מ תק"ב סק"ג דיש קרקע קשה כ"כ, עד דאפשר להוציא ממנו ניצוצות ע"י חיכוך.]

למעשה אין אנו בקיאים בנעיצה, ולכן יש לנקותו היטב עם סקוטש וכדו', ואח"כ להגעילו. כ"כ בספר דבר חריף בשם ר' אלישיב.

יש שכתבו דלנקות היטב ע"י Steel Wool דינו כנעיצה. וזה טעות, וכי אנו יכולים להבחין בין נעיצה תשע פעמים או עשר פעמים. ודאי לא, ואעפ"כ מבואר דעשר כן, תשע לא. וא"כ מהכ"ת נוכל להגיד עצות שונות ולטעון שזה שווה.

ההיתר של נעיצה, האם הוא לצונן או לחמין. ואיך נאסר לכתחילה, ע"י שמנונית לחוד או ע"י דוחקא או ע"י חמין. וע"ע בנושאים האלו באריכות בשו"ע ונו"כ.

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

סימן תנ"ב – דיני הגעלת כלים

סעי' א' – הגעלה ואח"כ טבילה

יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו (או אם יש ששים צמים נגד כלי שמגעיל או לאו). (טור) וכן אם מגעיל כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה. וכן אם משהא הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהא אותם כל כך. וכן כדי שלא יצטרך ליזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן. הגה: אך רבים חולקים וסבירא להו דאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחים (וכן משמע מהרא"ש וסמ"ג ות"ה סימן קל"א ואגור וטור בסימן ק"ה). ע"כ יש ליזהר אפילו קודם זמן איסורו שלא ינוחו מרתיחתן כל זמן שמגעיל (ד"ע). ושלא יבנים הכלים עד שירתיחו המים. וכן כדי שלא יצטרך להגעיל היורה הגדולה, שמגעילים בה, תחלה וסוף. הגה: ואם לא הגעיל קודם זמן איסורו יכול להגעיל עד הפסח, שאז חמץ במשהו ואינו מועיל הגעלה שחוזר וזולע. אבל מותר ללבן כלי תוך הפסח (ד"ע ותשובת רש"א). וכשמגעיל קודם פסח לאחר שש כריך ליזהר בכל הדברים הנזכרים שאין כריך ליזהר בהן קודם שש.

כגון, בצל בשרי שחתכו עם סכין פרווה, יכול להגעיל הסכין אפ' בב"י, כ"ז שהוא נקי ונגוב [וע' לקמיה].

ובענין הכשרו, האם הוא ע"י הגעלה בכ"ר או ע"י ערוי, ס"ל למו"ר דסג"י בערוי לחוד. [א.ה. מקורו הוא מהא דנעיצה מהני לחתוך בו צנון, ונעיצה לא מהני אלא לכ"ק, ולא ליותר מזה, ע"כ, ערוי יחני ביה. וע"ע רעק"א בסי' צ"ו על ש"ך סק"ט שמתקשה בזה. ועוד, לא ראינו מנעיצה אלא שאין הסכין פולט יותר מכ"ק, אבל אולי הבצל, ע"י הדוחקא, יפליט לתוך הסכין הפרוזה כדי נטילה. ואינו ברור לי כעת.]

[הערה: סכין שנאמר ע"י דוחקא, לעולם אמרנו שסג"י בהגעלה. ויל"ע, האם זה משום היתירא בלע, ולכן סג"י בהגעלה

הגעלה באב"י, ובפגום

המ"ב סק"ח כ' בשם האחרונים "דנכון להעמיד אצל הגעלה בעל תורה הבקי בדיני הגעלה". וזה שאיפתנו.

מטרתו של סימן זו הוא לבאר איך להגעיל, כדי שלא יאסרו מי ההגעלה, ושוב יאסרו בחזרה הכלי שמגעיל. ע"ע תוס' חולין ק"ח: דמאריך בזה, וע"ז מבוסס כל הסימן. ואין אנו מקילין למעשה על תירוצי תוס' שם, ולכן השו"ע והרמ"א והמ"ב מזהירין בכל פרטי ההגעלה.

היבא שמגעיל באב"י, או היתירא בלע, כגון בב"ח, אין לחוש לכל הנ"ל, דלכל היורה הוא נ"ט בר נ"ט דהיתירא, ואינו אוסר [וע' לקמיה].

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

אפ' אם נבלע ע"י האור, או"ד דוחקא אינו אלא כבישול, ואינו כמו שימוש ע"ג האור. וע"ע רעק"א בסי' תנ"א על סעי' ד'.

במשך הסימן יתבאר, דאין להגעיל כלי בשר וכלי חלב יחד אלא א"כ א' מהם אב"י. ועפי"ז, מחבת בשרי אב"י שבישל בה חלב או גבינה [וסגי בהגעלה כיון שהוא אב"י, וכמש"כ בסי' תנ"א בשם כל האחרונים, ובראשם החת"ס מובא בפ"ת בסי' קכ"א], ועכשיו הוא ב"י מבישול החלב, ורוצה להגעילו, והקדירה הגדולה שלו היא קדירה בשרי ב"י; לכאן ה"ל להתיר את זה, להכשיר הבליעה החלבי שבתוך המחבת, ע"י הגעלה בקדירה בשרי ב"י, דהואיל והוא התירא בלע, ונ"ט בר נ"ט דהיתירא.

ובאמת, ר' משה, מובא בקול תורה [נ"ד כ"ה] עושה חשבון כזה, דמעיקר הדין כך חייב להיות, אך הואיל ואתי למטעי, יש להחמיר גם בזה. וכן מבואר במ"ב סק"כ, דאין להגעיל אפ' מהיתר כשהוא ב"י, אפ' אם יש ששים, דילמא אתי למטעי.

ויל"ע, אם הוא שעה"ד, האם נקל בזה למעשה, הואיל והוא גזירה בעלמא.

השו"ע בריש הסימן מבואר דחמין לפני שעה חמישית הוי התירא בלע, ולכן אי"צ להקפיד על כל הפרטים שפירט. והק' ט"ז [סי' תנ"א סעי' ד'] מסי' תנ"א לגבי ליבון, דמבואר שהשו"ע ס"ל חמין הוי איסורא בלע בכל אופן. ועיי"ש מה שתירץ, כי לא הבנתי דבריו. וע"ע רעק"א שם, ותחזו"א.

למעשה, אנן מחמירין שחמין יש לו דין איסורא בלע אפ' בע"פ [ויש קולות כמש"כ שם בס"ד], ולכן מזהיר הבית"ל לוודא שלעולם יהיה ס' או כלים אב"י. וכ"ה ברמ"א בסעי' ב' שלא להגעיל שום כלי ב"י, אלא לעולם ממתנינים עד שיהיה אב"י [מלבד בשר או חלב לפרווה, ולהיפך, שזה בוודאי היתירא בלע לחוד, ועמש"כ בזה למעלה].

ויל"ע, האם יש שום עצה להכשיר כלי ב"י, באיסורא בלע, כגון מפעלים ששכרו היהודים מאינו יהודי ליום אחד בלבד, האם יש עצה שיכולו להכשירו בעודו ב"י.

ואה"נ אם מלבנו, ליבון חמור, אי"צ להמתין כלל, אבל אין זה עצה שמהני במציאות.

השו"ע ביו"ד סי' צ"ה סעי' ד' כ' יראה לי' שאם נותנין אפשר לתוך המים לפגמו, מותר להדיח כלים בשריים וחלביים מלוכלכים יחד, כי הכל נטל"פ מחמת האפר. הארכנו שם בס"ד לבאר דברי השו"ע, ושהש"ך חולק לגמרי על השו"ע, דהרי אם עצתו הוא כ"כ נפלאה, מדוע במדין לא עשו את זה.

היה מקום לומר שהשו"ע לא היקל אלא שם, כי שם איירי בבשר וחלב, וא"כ הפגימה מונע האיסור מלחול, ופוגמו לפני שהסיפור מתחיל, משא"כ בשאר איסורים. אך, חילוק זה אינו מופיע בשום א' מהאחרונים, וע"כ אין לחלק כן.

שי' החכם צבי שהצדק עם דברי השו"ע, ולא כתבו כן הדורות שקדמו לו, כי הוא כ"כ פשוט. תחזו"א [קכ"ב] ס"ל דהעצה הוא פשוט מאוד, שיכול לפגמו

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

חוששין שיפגם טעם האוכל. ואמרו יודעי הדבר שאכן המפעלים מקפידים בזה.

והנה, משמע שר' משה מחייב כמות רצינית של אקונומיקה כדי לפגמו, ולכן אינו עצה יעילה, אבל החזו"א היה מספיק עם קצת אקונומיקה, ולכן היה עצה הנוגע למעשה. והגדרים בזה אינם ברורים.

וע"ע בדברי ר' משה שם שמתיר להגעיל פעמיים, והוא לח בלח, חנ"נ בשאר איסורים, וכו', וכמש"כ במק"א.

דרגת החום של מי הגעלה

הנה, המ"ב בסק"ז כ' ד"כ"ז שאין המים מעלים רתיחה אינם מפליטין". וכן בסק"ח, אינו מלמד זכות על אלו שלא נזהרין בזה אלא משום דאיירי בכלים שנשתמשו בכ"ש, אבל בכ"ר לא מצא לימוד זכות. וכ"ה בסי' תנ"א בסק"ב.

כלומר, מבואר ממ"ב דכלי שנשתמש בכ"ר יס"ב, אבל לא היה מעלה רתיחות, אינו מועיל הגעלתו אלא בכ"ר שמעלה רתיחות, ואל"ה אינו מפליט. וכ"מ להדיא בהלבושי שרד [שהמ"ב הביא בסי' הקודם סק"כ], ובהגר"ז כאן סק"ה, ובסימן הקודם סקכ"ה, וכ' דיעלה אבעבועות. המקור לזה הוא דברי האו"ה, שמפרט כן שחור ע"ג לבן, וכמש"כ.

ויש שחלקו ע"ז, וס"ל דאם נשתמש בכ"ר יס"ב, כבולעו כך פולטו, וסגי בהגעלה בים"ב ג"כ. ויש שמקילין עוד יותר מזה, דאם נשתמש בכ"ר רותחת, סגי להגעילו בכ"ר שהים"ב, דבזה מפליט ממנו כל הבליעות.

אפ' בב"י, וחידוש של השו"ע הוא דווקא לענין אפר, דאע"פ שאינו מתערב היטב, אעפ"כ מהני. א"נ, ע"י עירוב האפר שוב הוי הגעלה בשאר משקים, ולכן זה חידושו של השו"ע, ואינו דבר פשוט. עיי"ש בסי' צ"ה מש"כ בס"ד.

בדורות הקדמונים עצת השו"ע לא היה נוגע כ"כ, שאם היו מערבים אפר, היה הכלי בלוע עם טעם אפר, והיה מקלקל כל אוכל שבישלו בה מעל"ע. אבל בכלים ומפעלים שלנו, אם מגעיל בעירוב אקונומיקה, הכלים לא יפליטו לתוך האוכל באופן שיחיה ניכר להאוכלו. כ"כ החזו"א, אלא שכ' דבכל ענין עדיין יש כאן השאלה של הגעלה עם שאר משקין.

בכמה אחרונים, ובראשם בספר 'סידור הפסח כהלכתו', כ' דהא דיש שאלה [בסוף הסימן] בהגעלה בשאר משקין, חנ"מ משקה עב שאינו זב כמו מים, אבל משקה נוזלי מאוד כמו אקונומיקה, כו"ע יודו שיכולים להגעיל עמו. וכדברים האלו נקטו ארגוני כשרות ומורי הוראה.

ואומרים בשם החזו"א, שלמעשה היקל להגעיל במים מעורבים עם אקונומיקה בכלי ב"י, ורק הזהיר לשפוך האקונומיקה בנקודת הרתיחה, שאם יערה לתוכו לפני כן, הרי טבע האקונומיקה להתאדם בחום נמוך יותר ממים, וא"כ בשעה שהמים יעלו רתיחה, כבר אזלו האקונומיקה, ומגעיל במים צלולים בלבד.

ר' משה [ב' ל"א] מודה בעיקר דדינא שיחני עצה זו, אך כ' דהמפעלים לא יניחו לבשל אקונומיקה תוך המפעל כי אכן

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

ערוי וכ"ש ברותחין דווקא, דאל"ה לא יפליט יפה.

והיה מקום לומר דהא דהמ"ב מחייב רותחין, אינו משום דבלא"ה לא יפלוט יפה, אלא משום דבלא"ה יבלע שוב, ורק ברותחין שייך לומר דאידי דטריד לפלוט אינו בולע, אבל לא בים"ב בעלמא. ובכלי שני אי"צ להקפיד בזה, דלכל היותר יבלע רק מכלי שני, שאינו אוסר שוב בדיעבד.

אמנם, מ"ב סק"ז מבואר דלא כזה. וכן מ"ב סק"ח בענין אב"י ה"ל להקל בשופי, ולא לפקפק כ"כ, ע"פ הפמ"ג. ועוד, על הצד שכלי שני בולע, ומזה הוא מגעיל, ה"ל לחוש גם שיבלע שוב ע"י כלי שני.

ולכן נראה לבאר כוונת המ"ב, דבאמת הטעם שבעינן רותחין הוא מטעם כבולעו כך פולטו, דבליעה שנכנס בקדירה רותחת על האש, אינו נפלט ע"י הגעלה בים"ב. ולכן בכל כלי ראשון בעינן רותחין דווקא, כי כך הוא סתם תשמישו. והא דהיקל המ"ב בכ"ש ובערוי בים"ב בעלמא, היינו משום דבערוי ובכ"ש לא שייך רותחין במציאות, ולכן סגי בים"ב.

כלומר, אה"נ כבולעו כך פולטו אינו ענין של מעלות, אלא ענין של 'דרגא', ואם נבלע בדרגא של רותחין, אינו נפלט בים"ב, אבל כל שנבלע שלא ברותחין, אע"פ שהוא הרבה יותר חם מים"ב, מ"מ נפלט ע"י ים"ב.

וע' ט"ז ביו"ד סי' צ"ד סק"ג בשם הסמ"ק מובא בב"י, דמבואר שם דהגעלה

והאו"ה, והמ"ב, ודעימהם ס"ל, דהכלל של כבולעו כך פולטו לא נאמר אלא לברר באיזה סוג הכשרה צריך, ליבון/כ"ר/ערוי/כ"ש, אבל לענין דרגת החום, לא, ולעולם כ"ר אינו מגעיל ופולט את כולו אלא כשהמים רותחים.

ר' משה [שם, ב' ל"א] מחמיר כדעה זו לכתחילה, ובעשה"ד יש לסמוך על המקילין [להגעיל בדרגת החום שבו נבלע, או"ד אפ' להגעיל את הכל בכ"ר ים"ב; עיי"ש]. בתשו' אחרת כ' דהמנהג הוא להכשיר ברותחין דווקא.

הגר"מ שטרנבוך שליט"א [ד' רס"א] מזהיר לוודא שהאבעבועות אינו אלא מהמים סמוך להאש, אלא שכל המים יהיו מעלים אבעבועות לפני שמגעיל בתוכה.

המ"ב מזהיר לוודא שהמים רותחין, כי כשמגעיל כלים הרבה, זה מקרר המים. וכעצה בעלמא, אם יחמם הכלים תחילה, לא יקררו המים כ"כ.

למעשה, ארגוני הכשרות שנותנים הכשר למפעלים, מקילים בהגעלה אע"פ שאינו מעלה רתיחות ואבעבועות.

[א.ה. ואולי יש ללמד עליהם זכות, ולפרש הענין בצורה אחרת. ונקדים להקשות על שי' המ"ב, דאם ס"ל דא"א להגעיל אם לא ברותחין, דרך בכך מפלט היטב, מדוע בכלי שני ובערוי לא הקפיד בזה, וכ' דסגי בים"ב לחוד, הא ה"ל לחייב

^א וכן לא לענין הגעלה בהר כשנשתמש בבקעה, או כשנשתמש בחמץ בסיר לחץ, או שמן, שהוא יותר ממאה מעלות, אע"פ"כ סגי לעולם ברותחין, ולא משגיחין בדרגת המעלות.

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

אשה נאמנת בענין הגעלת כלים. וקטן, כיון שהוא מילתא דרבנן [אב"י], ובידו, נאמן. וגוי אינו נאמן אלא בעומד על גביו.

המהרי"ל כ' דיש להגעיל ג' ימים קודם פסח, כדי שלא יהיה בהילות ולחץ. מביא הגר"א והערוה"ש. ופלא על הביה"ל שמביא המהרי"ל להמתין שלא להגעיל כלי שאב"י אלא אחר המתנת ג' ימים; הא המהרי"ל לא כתב כן, אלא כ' לעשות ג' ימים לפי פסח. וצע"ג.

מי הגעלה, אפ' אם היה ששים, המ"ב כ' בסוסקי"ג שאין להשתמש במי ההגעלה. ובאו"ה מבואר דלא רק לשתיה ולבישול אסור, אלא גם לשטוף בו כלים, ג"ז אסור. ההבנה בזה, דאילו המים היו נאסרו, לא היה שוטף בהם את כליו, א"כ עכשיו שנתבטל האיסור במי הגעלה, הוא נהנה מהביטול בהמים, וא"כ הוי כמבטל איסור לכתחילה.

מאידך, הדרכ"ת מתיר לשטוף בו כליו אם המים צוננים עכשיו, אבל לא במים חמים [דבזה יש הנאה מהא שנתבטל האיסור, דאל"ה היו כליו נאסרים], וגם לכבם בו בגדיו, אפ' בחמין [דמי איסור חמין אינם אוסרים לו את בגדיו].

הפסק"ת אסר לכבם בגדיו אם המים, אפ' צוננים, אך אין מקור לזה, ואפ' האו"ה שאסר צונן, לא איירי אלא בכלים אבל לא בבגדים.

ובזמננו נהוג עלמא לשפכם, ולא להשתמש בהם לשום דבר, דמים מצוי בקלות משא"כ בזמנם, וא"כ יותר קל

חייב להיות ברותחין דווקא; ועפמ"ש"כ מובן היטב, דהואיל ונבלע בכ"ר, יש להניח שנבלע ע"י רותחין ממש, ולכן לא סגי מים יס"ב להכשירו.

והנפק"מ בזה הוא מפעל שאנו יודעים שלא נאסר ברותחין; דלאור האמור מותר להגעילו ע"י יס"ב לחוד, ואי"צ אפ' להגיע דווקא לדרגת החום שבה נבלע.

והפמ"ג שהביא המ"ב לדון להקל במאכל שנתבשל בכלי שהגעילו בים"ב ולא ברותחין, והמ"ב מיקל כשהוא אב"י; יש לבאר הצד של הפמ"ג להקל הוא דכבולעו כך פולטו אינו ענין לרתיחות או יס"ב, אלא רק לענין כ"ר או שני או שלישי, אבל לא לענין רותחין לעומת יס"ב. כך נראה לומר בס"ד. ע"כ דברי התלמידים.]

פרטי הגעלה

מ"ב סק"ד כ' דלהוציא הכלי ממי הגעלה תכף 'אין נכון', דלכתחילה יש לשהות מעט. ורק משהו עם רוח הקודש יודע מהו שתייה מועטת לענין זה, דלא כספרים שונים שנקבו במספר כלשהו, כאילו בידיעה ברורה.

ידוע שי' החמוד"ג שבליעה לוקח זמן עד שיעבור, אבל אינו עובר תכף. ביו"ד סי' ק"ה הארכנו על שיטת החמוד"ג, והבאנו יש שהקשו עליו מסוגיין מהא דהגעלה מעיקר הדין מהני ברגע קט, אלמא הפלטה הוא תכף. אך דחינו פירכא זו, דאולי אה"נ פלט הכל, אבל כדי לפלוט ולהבליע, אולי בזה צדק החמוד"ג.

^ב יל"ע, הא יש לחוש לענין דבר חריף.

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

ההגעלה הוא לרווחא דמילתא, ולא שייך חומרות על דבר שהוא לרווחא דמילתא.

ממשיך המ"ב ומוזהיר שלא להגעיל בערוי שנפסק הקילוח, ולא ע"י מצקת כ"ז שלא השאירו בפנים לזמן ארוך, ושיהיה הכל מנוגב יפה יפה. ובענין נזחל הקילוח, עמש"כ למעלה על מ"ב בסי' תנ"א סקמ"א, ע"פ הש"ך ביו"ד. ובכל זאת יזהר שעדיין יהיה המים רותחים.

כשמגעיל השיש, יל"ע איך מקיים הדין לשטוף מיד בצונן [סעי' ז'], וגם ליזהר שיהיה המקום שמגעיל נגוב יפה יפה. ונראה, שאי"צ להקפיד בדין שטיפה בצונן כאן מכמה טעמים. קודם כל, כשמכסה בלא"ה, ודאי יש להקל, וכמש"כ למעלה, וכ"כ הנטעי גבריאלי. ועוד, כל ההגעלה בשיש הוא חומרא, והדין של שטיפה הוא לכתחילה, ולקיים הלכתחילה על חומרא, במקום שיש לתלות שלא יהיה הגעלה כראוי כלל כיון שאינו מנוגב יפה, לכאן' משקל החסידות מורה 'לוותר' על השטיפה, ולהקפיד שיהיה נגוב יפה יפה.

וביותר, כל הענין של שטיפה הוא כדי שלא יחזור ויבלע שוב. והנה, כשמגעיל בערוי, ערוי אינו מבשל אלא כ"ק, א"כ אולי בזה אין ענין של שטיפה בצונן כלל.

כשמגעיל כיוור, יש לדון באיזה אופן עדיף טפי, להתחיל מלמעלה למטה, או מלמטה למעלה. הרווח להתחיל מלמעלה, הוא שלא ירד מי הגעלה על מקום שכבר הוכשר. מאידך, כשכא להכשיר למטה, הרי אינו נגוב, כי כבר נרטב ע"י מי הגעלה שנוחלו עליה.

לשפכם מלחשוב מה מותר לעשות עמהם.

מ"ב סק"ב איירי בענין שולחנות שצריכין הגעלה, וזה דומה להשיש שיש לנו בזמננו, וכ' דיש לשפשף יפה, ולהשהות מעל"ע לאחר השפשוף לפני שמגעילים. ובשעה"צ סקכ"ה כ' בשם החק יעקב דדי מעל"ע משימוש החמין, ואי"צ מעל"ע משעת השפשוף. הקיצו"ע פ' כחק יעקב.

מקורו של המ"ב להמתין משעה ששפשף הוא מהמג"א סק"ט, והמחצה"ש בשם החק יעקב מק' מדוע יהיה צורך בכך. ותי' המחצה"ש דאם עדיין לא שפשף, יתכן שנשפך איזה דבר ולא אדעתי, ורק משעה ששפשף האדם שם לב שלא יהיה בו שום שימוש של רותחין.

ועפ"ז, היכא שבאמת שם לב לפני זה, ויודע בכרירות שלא השתמשו בו, יהיה מותר לשפשף, ולהגעיל מיד אם הוא לאחר מעל"ע של שימוש החמין. [ואם היה לכולך יבש על השיש, ועכשיו שפשף בחמין, צריך להמתין מעל"ע שוב. וכל הנ"ל איירי שאינו עושה כן. וע' מחצה"ש].

והנה, היכא שהשיש אי"צ הגעלה מדינא אלא לחומרא, נראה שבוודאי יש לסמוך על החק יעקב שהביא השעה"צ.

ואפ' כשמדינא צריך הגעלה, עדיין יש להקל בשעה"ד, ואי"צ דחק כ"כ גדול לענין זה.

והיכא שבלא"ה הוא מכסה את השיש, לכאן' אין מקום להחמיר כלל, דאז כל

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

במים שנתחממו במיקרוגל [כ"כ להורות נתן ז' ס"ה] או דוד שמש, אם לא שיוודע בברירות שלא נאסרו אלא ע"י כך.

ויל"ע בענין מים שנתחממו בקדירת אינדוקציה, Induction, האם יכול הגעיל עם מים הללו דבר שנאסר ע"י חום שע"י האור. והנה, גוף חימום חשמלי ודאי נחשב כאור ממש, ע"ע בית יצחק [ב' ק"כ ד'] ומנח"ש [א' י"ב ג'] ומשא ומתן שהיה לו עם החזו"א, אבל לענין אינדוקציה, ממש לא ברור אם נחשב כאור או לא, ולכן יראתי מאוד להגעיל בזה דבר שנאסר ע"י האור.

ויש נפק"מ רבות בהא דאינדוקציה אינו נחשב כשימוש ע"ע האור בברירות, כגון לבשל בשבת לחולה שיב"ס, עדיף בזה מבאש רגיל.

הגעלה בשאר משקין, אינו לכתחילה, אך בדיעבד מהני, כדמבואר ברמ"א בסעי' ה'. המ"ב סקכ"ז כ' דמים עם אפר נחשב שאר משקין לענין זה.

בענין הגעלה בשוקולד, זה יותר גרוע משאר משקין, דיתכן שאין שם מקשה עליו, הואיל שבדרגת חום של חדר אינו משקה אלא אוכל, וא"כ אולי שם אוכל עליו, וא"א להכשיר באוכל. והרחבנו ע"ז במק"א בענין ארגוני כשרות הסומכים ע"ז, האם מותר לאכול את השוקולד או"ד זה כביטול לכתחילה במזיד, עבור מי שביטל עבורו.

מבואר [סעי' ז'] שיש לכתחילה לשמוק הכלים בצונן לאחר שהגעילו אותם, כדי שלא יחזרו ויבלעו מהמי הגעלה. והנה, כ"ז אינו אלא לענין הגעלה, שהבליעה נפלט לתוך המים,

ונראה פשוט, דיש להתחיל למטה, דהקפידא שיהיה נגוב הוא קפידא חמורה, והואיל ומכשיר ע"י ערוי, וערוי אינו מפליט אלא כ"ק, אם אינו נגוב, לא הועיל מיד. אך החשש שלא יעביר מי הגעלה על מקום מוכשר, מדינא שרי, הואיל ובא מערוי, והוא אב"י, ועוד.

ויש לדון בצדי הכיור, איך יעשה את אלו. וס"ל למור"ר דע"פ מש"כ בס' תנ"א על מ"ב סקמ"א דמקום הקילוח אינו ה'מ"מ' שנפל עליה את המים, אלא גם קצת יותר רחב, ממילא כאן יכול לערות בשוליים העליונים של הכיור, והמים יזחלו למטה בעודם רותחים ממש, ובזה הגעיל כל צידי הכיור. [מאידך, אאמו"ר שליט"א ס"ל דרק מקום הקילוח ממש, ולכן גם בצדי הכיור יש להתחיל מלמטה למעלה.]

בענין שטיפה בצונן, עמש"כ למעלה בענין הכשרת השיש, וה"ה בזה, ואעפ"כ ישתדל לקיימה כפי יכולתו.

ברז מי שתייה, שאינו יכול להסירו, יגעילו בערוי כמיטב יכולתו, ויכסהו, וסגי בהכי, הואיל ומעולם לא נאסר באמת.

בסעי' ג' וד' מבואר דמי הגעלה יגיעו לכל שטח הכלי הנגעל; ולכן לכתחילה אין לזרוק כל הסכו"ם לתוך הקדירה של ההגעלה, כי מיד יורדים למטה, ושוכבים בשולי הקדירה, ולא קיים הדין לכתחילה להשהות הכלי מעט זמן לפני שמוציאו, כי כבר נפל למטה לפני שיעור זמן הזה.

בסעי' ה' אין להגעיל בחמי טבריה, דאינו פולט אלא דברים הנבלעים דרך תולדות השמש, ולא כשנבלעו דרך האור. וכלול בהלכה זו שלא להגעיל

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

ועפ"י זה היה נראה במי שרוצה להכשיר המטבח עם קומקום, כיון שאינו רוצה להגעיל תחילה את הקומקום של חמץ [דילמא פקעין], א"כ יש להשתמש בקומקום של פסח, ולכתחילה יגעילו אח"כ.

אמנם, אנשים מפחדים לעשות את זה. ויל"ע, האם יש מקור להפחד שלהם. ביו"ד סי' ק"ה סעי' ג' מצינו ניצוק חיבור לאסור רק כשהנר הוא למטה, ומערה לתוכו, כלומר צונן לתוך חם, אבל הכא שהוא חם לתוך צונן, אין מקור משם לאסור.

אך, השעה"צ בסי' תמ"ד סק"ד אוסר לערות חמין מכלי פסח לתוך כלי חמין. ואולי זהו המקור להפחד של האנשים, ומחמת זה הם מונעים להגעיל עם קומקום של פסח.

ובאמת, דברי השעה"צ הם מחודשים טובא, וא"כ עלינו למעט החידוש ולהגבילו ככל האפשר. כלומר, אולי המ"ב שם איירי רק כשיש ממשות בעין, אבל לענין בליעות בעלמא מכלי הצונן למטה, בזה לא החמיר. וע"ע גר"ז תנ"א נ"ח ונ"ט שהחמיר אף לענין בליעה, ואף אב"י.

ועוד, הפמ"ג שהוא מקור השעה"צ, מיקל כשהכלי הצונן הוא כלי שני, או שהשתמשו במצקת; ולרוב, כך נאסר השיש שלנו, אם בכלל.

ועוד, הכה"ח כ' דאי"ז אלא מנהג נשים, ואעפ"כ מסיק להחמיר, כשהוא ב"י, אך מיקל באב"י [ואנן לעולם אין מגעילין אלא אב"י], דלא כגר"ז הנ"ל. וע"ע דרכ"ת ק"ה צ"ט, וחק יעקב תנ"א

אבל בליבון, שאינו מפליט הבליעה, אלא שורפו ומכלה אותו במקום, אין מקום לשיטפה זו.

אמנם, הערוה"ש [קכ"א כ"ב] כ' דיש לשטוף הכלים לאחר ליבון. והנה, בסי' תנ"א ד' הבאנו דעת הפמ"ג דס"ל שליבון קל הוא מדין פליטה, ולדידה מובן שאחרי ליבון קל ישטוף בצונן. אמנם, הערוה"ש איירי אפ' בליבון חמור, ואעפ"כ מצריך לכתחילה לשטף בצונן, ואף אוסר מי השיטפה. ואינני יודע טעמו בדבר, הא בליבון חמור ודאי אינו פולט לתוך המים. וצ"ע כעת.

ע"פ דעת הפמ"ג, המכשיר את תנורו לפסח [ע"פ כל מה שנתבאר לעיל], לכתחילה ישטוף את התנור בצונן, כדין ליבון קל. ולכאן, אם זה יקלקל תנורו, אף הפמ"ג לא היה מחייב לעשות כן, כי כל ענין שטיפה בצונן אינו אלא לכתחילה, ואי"צ לקלקל תנורו מחמת זה.

להגעיל בכלי חמין או בכלי פסח, והמסתעף

השאלה המצויה ביותר בערב פסח; באיזה קומקום להגעיל את המטבח של חמין, בשל חמין או של פסח.

הנה, מבואר בסוגיין שמעיקר הדין מותר להגעיל כלים לפסח בכלי חמין אב"י. ואע"פ שבדרך כלל מחמירין בכלי אב"י אטו ב"י, שאני הכא שהוא פגום מתחילתו, ובזה לא גזרו. אמנם נהגו לכתחילה להכשיר הקדירה תחילה. וגם מכשירין אותו אחר שהגעיל בתוכו הכלים, אם רוצה להשתמש בו בפסח [מ"ב, דלא כחיי"א].

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

ימי פסח עצמו שהוא במשחו, בזה ניהוש בכל גוונים.

אך לדינא נראה, שבשעה"ד יש להקל אף בפסח, דלא כיד יהודה, וע"פ הט"ז, ושלם לחלק בין פסח לשאר איסורים.

והא מיהא ברור, להחמיר כהשעה"צ בכל גוונים, כלומר באב"י, בליעה, חם לתוך צונן, אינו אלא לענין פסח, אבל לא לענין שאר איסורים, דבכל יו"ד לא מצינו מושג כזה, רק בשעה"צ תמ"ד.

בשאר איסורים, האם יש להגעיל את היורה של איסור אב"י תחילה, ע' בספר הגעלת כלים ט' כ"ג, ט"ז בסוף הסימן, דמבואר להחמיר, וע' ביה"ל ועוד שהקילו. וכל השאלה הוא שאלה של מנהג, ולא מעיקר הדין.

ידוע הענין, ולא נאריך בה עכשיו, בענין חמץ בפסח במשחו, וממילא איך שותים בא"י מים בפסח, הא נחוש שמה יש חמץ בכינרת. והנה, מצד כבוש לא היה נראה לאסור, כי כבר נתבאר ביו"ד סי' ק"ה שרק מים שיושבים ולא זזים שייך עליהם כבוש, אבל לא בכינרת שיש בה גלים, וזרמים. אך להא יש לחוש, שמה יש מעט בירה נתערב בה, וע"ז אנו אומרים שאפ' באלף לא בטיל.

ויש שיישבו דאפ' המשהו שמחמירין בה בפסח יש לה שיעור, ולא כשהוא כ"כ כמות מבוטלת. והנה, הגדר בזה אינו ברור, וכמו השאלה דלקמיה.

מי ששוחה במלון של גוים כחג הפסח, ורוצה לקחת מים חמין מהכרז, ומערכת המים חמין במלון הוא מערכת אחד לכל המלון, ולכא' יש לחוש שהגוי במלון

נ"ה. מלמד להועיל א' צ"ה מיקל בזה לאחר י"ב חודש.

עכ"פ, לאור שעה"צ זו, אולי יש מקום להורות להגעיל דווקא עם קומקום של חמץ. ובאמת, בכל מקרה בדיעבד מהני בכל גוונים, דבקומקום של פסח יש להקל הואיל ולא מדובר רק בבליעה; והקומקום של חמץ, לרוב, לא נאסר אלא ע"י חומרת שעה"צ הזה, א"כ דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד.

ועל הצד היותר טוב, אם משתמש בשל חמץ, יש להרתיח הקומקום של חמץ תחילה, ואולי זה כאילו הכשירו, ובזה יצא ידי כל הדעות. ואם משתמש בשל פסח, ירתיחו לאחר ההגעלה, וגם בזה יצא ידי כולם.

ורוב אנשים יש להם רבוי עצבים, ולכן משתמשים בקומקום של חמץ, למרות שיתכן דע"פ הסוגיא היה יותר מקום להשתמש בקומקום של פסח [אין ולא ורפיא בידיה].

במוצאי פסח, עירה קומקום רותח של פסח לתוך כיור של חמץ, העשוי מחרס, מהו לפי השעה"צ להשתמש בקומקום זו לפסח לשנה הבאה. המלמד להועיל שהבאנו למטה מיקל לאחר י"ב חודש, ומיקל אף כשהוא קצת פחות, וכנידו"ד.

ואם עירה כך בתוך ימי הפסח, לכא' היינו מקילין כדעת הט"ז שמבואר דלא כשעה"צ.

אמנם, חיד יהודה [קצר ק"ה ל"ב], מובא בדרכ"ת [ק"ה צ"ט] כ' דהא שנקל כהט"ז נגד שעה"צ בסי' תמ"ד, היינו רק לענין שאר איסורים, אבל חמץ בפסח, בתוך

או"ח סי' תנ"ב – דיני הגעלת כלים

ממלא מהברז שלו לתוך קדירה של חמץ מלוכלכת או שאר חמץ בעין, ולפי דעת השעה"צ הנ"ל ניצוק של חמין לתוך צונן הוי חיבור עכ"פ לענין פסח, עכ"פ כשיש חמץ בעין, וא"כ נאסר כל מערכת המים החמין של כל המלון.

והנה, אע"פ שלענין כינרת אמרנו סברא שגם משהו יש לה שיעור, מ"מ לענין המלון אינו ברור שיכולים להגיד סברא זו כאן.

אך סברא אחרת יש להקל, והוא הא די"א דכל החומרא של חמץ בפסח במשהו היינו רק במי שיש לו החיוב של בל יראה, אבל גוי שמותר לו חמץ, אין משהו מחמצו אוסר באלף. וע"ע בזה.